

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียน
ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง
โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู
โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย

แผนกวัดผล ประเมินผล และวิจัยทางการศึกษา

โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย

117 ถนนแก้วนครรัฐ ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50000

โทรศัพท์ : +66(0)5324-2038 แฟกซ์ : +66(0)5324-1132 อีเมล : prccontact@prc.ac.th

กิตติกรรมประกาศ

โครงการการวิจัยนี้ ได้รับการสนับสนุนจากจากสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) – สปร. หรือ Office of Knowledge Management and Development (Public Organization) – OKMD

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณที่ปรึกษาโครงการและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ผศ.ดร. สมบัติ ตาปัญญา ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา รศ.ดร. สมศักดิ์ ภูวิภาดาวัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษา ดร. สิริลักษณ์ เฟื่องกาญจน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาอุปนิสัย ดร. สิรินันท์ ศรีวีระสกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้กับผู้เรียน

นอกจากนี้ขอขอบคุณผู้ปกครอง และคณะครูที่ร่วมแสดงความคิดเห็นอุปนิสัย การสนทนากลุ่ม การประชุมอบรม การใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง ของผู้ปกครองและนักเรียนทุกคน ตั้งแต่ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 3 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการสร้างอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู และเป็นแนวทางในการพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียนในทุกระดับชั้นต่อไป

คณะผู้วิจัย

- ชื่อเรื่อง** การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย
- คณะผู้วิจัย** คณะกรรมการโครงการวิจัยโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย 2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง และ 3. เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง กลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ชั้นอนุบาลปีที่ 3 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน ชั้นอนุบาลปีที่ 3 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เครื่องที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 ประเภทคือ 1. เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นเพื่อสร้างอุปนิสัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้สอดคล้องกับการทำงานของสมอง ได้แก่ คู่มือกิจกรรมการพัฒนาอุปนิสัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้สอดคล้องกับการทำงานของสมอง และ 2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสำรวจอุปนิสัยนักเรียน แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน แบบประเมินอุปนิสัยนักเรียน แบบสัมภาษณ์การสร้างอุปนิสัยที่ต้องการ แนวทางการจัดกิจกรรม และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน ในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู มี 5 ขั้นตอนดังนี้ 1. ชั้นศึกษาทฤษฎีและหลักการ ทำงานของสมองเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาอุปนิสัย พบว่า หลักการพัฒนาอุปนิสัยที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองมี 7 ข้อดังนี้ 1) สร้างความสัมพันธ์ (Build Relationship) 2) รู้ความหมายและเป้าหมาย (Search for Meaning and Purpose) 3) เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย (Learn the ways to learn) 4) สร้างความท้าทายตนเอง (Challenge Yourself) 5) ลงมือทำ (Do it) 6) เชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริง (Make a Real World Connection) และ 7) ฝึกฝนและทำซ้ำ (Practice and Repeat) 2. ชั้นศึกษาอุปนิสัยที่จำเป็นในการพัฒนาสำหรับนักเรียนในสังคมปัจจุบัน และอนาคต ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า อุปนิสัยที่จำเป็นสำหรับนักเรียนจำแนกออกเป็น 2 องค์กรประกอบ 4 ด้านๆละ 4 อุปนิสัย รวมเป็น 16 อุปนิสัย ดังนี้ องค์กรประกอบที่ 1 อุปนิสัยที่เป็น พื้นฐานการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 1 ด้าน คือ ด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียน (P.R.C. Character) ประกอบด้วย อุปนิสัยที่ 1 จงรักภักดีต่อแผ่นดิน (Loyal Subjects) อุปนิสัยที่ 2 เป็นพลเมืองดี (Good Citizen) อุปนิสัยที่ 3 ทำงานเก่ง (Skilled Workers) อุปนิสัยที่ 4 เป็นคนที่มีคุณธรรม(Upright Men) องค์กรประกอบที่ 2 อุปนิสัยที่จำเป็นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี (Necessary Character) ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความสำเร็จ (Success) ประกอบด้วย 4 อุปนิสัยคือ อุปนิสัยที่ 5 คิดก่อนทำ (Thinking First) อุปนิสัยที่ 6 ตั้งเป้าหมาย (Setting Goals) อุปนิสัยที่ 7 กำกับตนเอง (self-Regulation) อุปนิสัยที่ 8 จัดการเวลาของตนเอง

(Time Management) อุปนิสัยด้านตนเอง (Myself) มี 4 อุปนิสัย ประกอบไปด้วย อุปนิสัยที่ 9 ตรงต่อเวลา (Being on Time) อุปนิสัยที่ 10 มีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) อุปนิสัยที่ 11 เชื้อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) อุปนิสัยที่ 12 ยอมรับในตนเอง (Accepting Myself) และอุปนิสัยด้านที่ 4 ด้านสังคม (Social) ประกอบด้วย 4 อุปนิสัย ได้แก่ อุปนิสัยที่ 13 ปรับตัวได้ (Resilience) อุปนิสัยที่ 14 มีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/followership) อุปนิสัยที่ 15 ใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge) และอุปนิสัยที่ 16 รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self and Social Responsibility) 3. ชั้นสำรวจสภาพความเป็นจริงอุปนิสัยของนักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครองต่ออุปนิสัยแต่ละด้าน พบว่าประเด็นที่ผู้ปกครองเห็นว่าสภาพความเป็นจริงของอุปนิสัยที่มีมากที่สุดคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) สำหรับประเด็นที่ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่ออุปนิสัยมากที่สุดคือ ด้านเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) 4. ชั้นสร้างคู่มือการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนและทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ผลการประเมินนักเรียนในแต่ละอุปนิสัย ของผู้ปกครองกลุ่มเป้าหมาย ผลการประเมินในแต่ละอุปนิสัยของทุกพฤติกรรมบ่งชี้ พบว่าในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับคุณภาพผ่านการประเมินอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรีณสรอยแยลส์วิทยาลัย 5. ชั้นเผยแพร่และประชุมชี้แจงการใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนฯ ทางคณะผู้วิจัยได้เผยแพร่และประชุมชี้แจงการใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรีณสรอยแยลส์วิทยาลัยฉบับสมบูรณ์ ให้แก่ผู้ปกครองและครูทุกคนในชั้นอนุบาลปีที่ 3 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3,550 เล่ม หลังจากครูและผู้ปกครองนำไปพัฒนานักเรียนแล้ว ได้สุ่มตัวอย่างแบบบันทึกกลับคืนมาชั้นละ 3 คน รวม 252 เล่ม ผลการศึกษาพัฒนาการด้านอุปนิสัยนักเรียนพบว่า นักเรียนมีอุปนิสัยในแต่ละข้อสูงขึ้นกว่าเดิม

2. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คณะผู้วิจัย มุ่งให้ความรู้ และประสานงานการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและครูในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู โดยการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง แนวทางการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน ชั้น อนุบาลปีที่ 3 - ประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง ผลการศึกษาความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของผู้ปกครองและครู พบว่าความพึงพอใจโดยรวมของผู้เข้าร่วมการประชุมต่อการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 และการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครู” พบว่าผู้เข้าร่วมการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครู” ในครั้งนี้ มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด โดยในประเด็นการสัมมนาฯ ในครั้งนี้ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครูในการสร้างกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 92.4 ส่วนการจัดประชุมการใช้คู่มือฯ การดำเนินการวิจัย และการเก็บข้อมูลของการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วม

ของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรีณสรอยแยลส์วิทยาลัย พบว่าผู้เข้าประชุมความพึงพอใจต่อการจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจต่อประเด็นหัวข้อการประชุมฯ ในครั้งนี้ มีความน่าสนใจ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.2 และการจัดประชุมเพื่อสรุปผลการใช้คู่มือฯ พัฒนาอุปนิสัยตามโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรีณสรอยแยลส์วิทยาลัย กลุ่มเป้าหมายคือผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้คู่มือฯ พบว่าผู้เข้าประชุมมีความพึงพอใจต่อการจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจมากที่สุดต่อการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ คิดเป็นร้อยละ 94.4 ผลการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียน ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง

3. ผลการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง ทางโรงเรียนปรีณสรอยแยลส์วิทยาลัยได้พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยใช้หลากหลายวิธี ตั้งแต่โครงสร้างการบริหารจัดให้มีฝ่ายกิจการนักเรียน การบริหารงานระดับชั้นเรียน จัดให้มีผู้ประสานงานระดับชั้น การจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนทั้งกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมนอกหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ในวิชาแนวแนะโดยเพิ่มกิจกรรมการพัฒนาอุปนิสัย การอบรมและจัดกิจกรรมหน้าเสาธงทุกเช้าก่อนเข้าเรียนในแต่ละวัน กิจกรรมการสร้างผู้นำในแต่ละระดับชั้น การเข้าโบสถ์ทุกเช้าเพื่อกล่อมเกลาคิดใจนักเรียนด้วยคริสตจริยธรรม(Chapel) การอบรมสั่งสอนโดยยกตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในคาบเรียนวิชาจริยธรรม (Ethics) การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) ตลอดจนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อพัฒนาอุปนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่องโดยใช้สื่ออย่างหลากหลาย

Title: Students' Character building using brain-based approach with parental and teacher participation in The Prince Royal's College.

Researchers: Research Council of the Prince's Royal College.

Abstract

This research study aims 1. to develop a program building students' character on brain-based approach with parental and teacher participation. 2. to explore the effects of parental and teacher participation, and 3. to study management of the organization to increase efficiency. The sample for this study consisted of school administrators, teachers and staff, parents and students, Class level started from Kindergarten 3 to Grade 6. The instruments of this research were questionnaire, interview, evaluation form and the records of focus group discussions. The results of this research were as follow:

1. The results of students' character building using brain-based approach with parental and teacher participation in The Prince Royal's College had 5 steps as follow:

First, the synthesise of documents found that there were 7 principals of brain-based approach 1) building relationships, 2) search for meaning and purpose, 3) learn the ways to learn, 4) challenge yourself, 5) do it, 6) make a real world connection, 7) practice and repeat.

Second, to search for desired characters that necessary in the future society found that the characters have two elements, 4 sides. Each side had 4 characters total 16 characters. The first component was basic character, it was P.R.C. character, there were 4 character 1) loyal subjects, 2) good citizens, 3) skilled workers, 4) upright men. The second element was the set of characters necessary for good quality of life. There were 3 sides. The second side side was successful side, there were 4 character, 5) thinking first, 6) setting goals, 7) self-regulation, 8) time management. The third side were Myself, there were 4 character, 9) Being on Time, 10) Disciplinary/Playing by the Rules, 11) self-confidence, 12) accepting oneself. The forth side was Social side, there was 4 characters 13) resilience, 14) leadership/followership, 15) seeking knowledge, and 16) self & social responsibility.

Third, the survey of students' character found that the majority of each characters were moderate. the highest character was Disciplinary/Playing by the Rules and lowest was Self-Confidence

Fourth, creating the P.R.C. Character Development Handbook and pilot-tested on a sample group until the parents accepted and feedback the results.

Fifth, improved P.R.C. Characters Development Handbook and published 3,550 copies to all kindergarten3 to Grade 6 students, teachers and parents of the Prince's Royal College.

2. The result of parents and teacher participation for character development with brain-based approach by focus group found that they were satisfied average mean was 4.81 The result of the cooperation from parents and teacher was 92.4%. The result of the hand book work shop from parents and teacher was 95.2%, and the satisfaction of the work shop was 94.4%.

3. The result to develop management that promotes students' character development, The Prince's Royal College management structure had student affairs department. Each class level had the coordinators to develop students' character. The school organized activities both inside and outside the courses. The school setup development character programs. Encourage P.R.C. Character development every morning after national anthem, school chapel, ethics, homeroom, and continue publish character development in many medias.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ซ
สารบัญตาราง	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	2
คำถามเพื่อการวิจัย	2
วัตถุประสงค์ของการประเมิน	2
ขอบเขตของการประเมิน	2
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่ได้รับ	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (Brain-Based Learning : BBL)	5
อุปนิสัย จิตวิทยาเชิงบวก คุณลักษณะที่ดี และคุณภาพชีวิตทางอารมณ์ และสังคม	15
กระบวนการเสริมสร้างอุปนิสัยบนหลักการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain)	45
การพัฒนาจิตพิสัยผู้เรียนโดยบูรณาการหลักการทำงานของสมอง	53
กระบวนการมีส่วนร่วม	55
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	66
กรอบแนวคิดในการวิจัย	68
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	69
รูปแบบงานวิจัย	69
ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	70
เครื่องมือใช้ในการวิจัย	71
การเก็บรวบรวมข้อมูล	72
การวิเคราะห์ข้อมูล	72
เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผล	72

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการประเมิน	73
4.1 ผลการพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และครู	73
4.2 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่ สอดคล้องกับการทำงานของสมอง	88
4.3 ผลการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่ สอดคล้องกับการทำงานของสมอง	101
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	106
สรุปผลการวิจัย	106
อภิปรายผล	115
ข้อเสนอแนะ	116
บรรณานุกรม	118
ภาคผนวก	
คู่มือและแบบฝึกหัดการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงาน ของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย	1-140

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อ อุปนิสัยนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3	77
2	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อ อุปนิสัยนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1-3	78
3	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อ อุปนิสัยนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4-6	79
4	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินอุปนิสัยนักเรียน ของผู้ปกครองกลุ่มเป้าหมายจำนวน 88 คน ในแต่ละอุปนิสัยของทุกพฤติกรรมบ่งชี้	81
5	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของ ผู้ปกครองและครู ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 16 คน	89
6	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของ ผู้ปกครองและครู ชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 จำนวน 15 คน	90
7	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของ ผู้ปกครองและครู ชั้นอนุบาลปีที่ 4 - 6 จำนวน 23 คน	91
8	ความถี่และร้อยละของผู้เข้าอบรมเรื่อง “การสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่ สอดคล้องกับการทำงานของสมอง” จำแนกตามสถานภาพ	92
9	แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมฯ	92
10	ความถี่และร้อยละของผู้เข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดทำคู่มือกิจกรรม พัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครู” จำแนกตามสถานภาพ	95
11	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนา อุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครู”	95
12	แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้เข้าประชุมการใช้คู่มือฯ การดำเนินการวิจัย และ การเก็บข้อมูลของการวิจัย	97
13	ความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการจัดประชุมเพื่อสรุปผลการใช้คู่มือฯ พัฒนาอุปนิสัยตามโครงการวิจัย	100

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็วทำให้นักจิตวิทยา นักการศึกษาและนักวิทยาศาสตร์สามารถศึกษาค้นคว้าและทดลอง จนกระทั่งได้ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ซับซ้อนมากขึ้นจนสามารถอธิบายสิ่งที่เรามองเห็นไม่ชัดหรือมองไม่เห็น ลักษณะและกระบวนการทำงานของสมอง กระบวนการคิด การเกิดเจตคติ ค่านิยม ฯลฯ (ทึศนา แชนมณีและคณะ, 2545:2) การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (Brain based learning : BBL) เป็นหนึ่งในกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการและการเรียนรู้ของสมอง คือ การนำองค์ความรู้เรื่องสมองและธรรมชาติการเรียนรู้ของสมองมาใช้ในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การเสริมสร้างประสบการณ์ ตลอดจนการจัดสื่ออุปกรณ์ สภาพแวดล้อมและกระบวนการอื่น ๆ ร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจ เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและคงทนในความทรงจำ สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งถือเป็นการสร้างศักยภาพสูงสุดในการเรียนรู้ของมนุษย์

โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ได้รับคัดเลือกให้เข้าเป็นโรงเรียนนำร่องในโครงการวิจัยของสถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบยึดหลักการทำงานของสมองเป็นฐาน มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 จนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 10 ปีแล้ว จากการดำเนินการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวของโรงเรียนในช่วงที่ผ่านมาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านคุณลักษณะของผู้เรียน พฤติกรรมการสอนของครู การบริหารจัดการ นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังมุ่งจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ มีเจตคติที่ดีในการเรียนรู้ มีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จากผลงานวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกา (อ้างอิงในเว็บไซต์ <http://LearningAndTheBrain.com>) พบว่า สมองมีความสัมพันธ์กับอุปนิสัยของนักเรียน เช่น การควบคุมตนเอง ความเอาใจใส่ ทักษะทางอารมณ์ และการใช้กระบวนการฝึกอบรมทักษะต่างๆ ทางจิตวิทยา ส่งผลให้นักเรียนประสบความสำเร็จทั้งทางวิชาการและการใช้ชีวิต อีกทั้งจากการวิจัยของ สราวดี เพ็งศรีโคตร (2554) นิติธร ปิลวาสน์ (2557) และในงานวิจัยอีกหลายเรื่องพบว่าปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียนคือผู้ปกครอง ทั้งนี้ความคาดหวังของผู้ปกครองที่ส่งนักเรียนมาโรงเรียนคือมุ่งให้โรงเรียนจัดการศึกษาควบคู่กับการให้การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ให้มีพัฒนาการแบบองค์รวมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เป็นไปตามวัยอย่างเต็มศักยภาพ

ดังนั้นทางโรงเรียนจึงต้องการพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และครู เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการวางแผน พัฒนา ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนให้เป็นไปตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการ ประกอบกับปัจจุบันได้มีการขยายเครือข่ายการจัดการเรียนการสอนที่ยึดหลักการทำงานของสมองเป็นฐาน ไปยังโรงเรียนในสังกัด

อื่นอย่างกว้างขวาง ในฐานะที่โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัยเป็นโรงเรียนในโครงการนำร่องมาก่อน จึงเห็นความสำคัญในศึกษาวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียน ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าว ให้กับโรงเรียนเครือข่าย สถานศึกษาอื่น ๆ และสาธารณชนต่อไป

2. คำถามเพื่อการวิจัย

- 2.1. กระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดย การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู เป็นอย่างไร
- 2.2. บทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่บ้านและครูที่โรงเรียนในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองเป็นอย่างไร
- 2.3. การบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง มีวิธีดำเนินการอย่างไรบ้าง

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 3.1. เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และครู
- 3.2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง
- 3.3. เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง

4. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย ประกอบด้วย

4.1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 4.1.1. หลักการทำงานของสมองเพื่อพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน(Brain-Based Learning : BBL)
- 4.1.2. อุปนิสัยที่เป็นอัตลักษณ์และจำเป็นในปัจจุบันและอนาคตเพื่อชีวิตที่ดี
- 4.1.3. กิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูจำแนกตามระดับการศึกษา

4.2.ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2558-2561

5. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

อุปนิสัย (Character) หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติหรือการแสดงออกด้วยความเคยชิน ประเมินคุณลักษณะดังกล่าวได้จากการสังเกต และสามารถปลูกฝังได้

การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียน หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษา เพื่อพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน ตั้งแต่การศึกษาทฤษฎี อุปนิสัยที่จำเป็นในสังคมปัจจุบัน การสร้างคู่มือเพื่อพัฒนานักเรียน และการประเมินอุปนิสัยนักเรียน

กระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียน หมายถึง ขั้นตอนที่นักเรียน ผู้ปกครอง และครู ใช้ในการพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียน สอดคล้องกับหลักการพัฒนาด้านจิตพิสัย(Affective Domain) ของบลูม รายละเอียดอยู่ในคู่มือการพัฒนาอุปนิสัย แต่ละอุปนิสัยประกอบด้วย

1. ขั้น การให้ความรู้ เพื่อให้นักเรียนรับรู้ เห็นคุณค่า ประกอบด้วย นิยาม หลักการ แนวปฏิบัติ ข้อคิด ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้
2. ขั้น การฝึกปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียน ตอบสนอง และปฏิบัติ ประกอบด้วย ตัวอย่างวิธีการ และกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยจำแนกตามระดับการศึกษา(ทั้งที่โรงเรียนและบ้าน) ใบงาน สำหรับผู้ปกครองช่วยฝึกนักเรียน กิจกรรมในการพัฒนา แนวปฏิบัติที่ดี บันทึกเพิ่มเติม ในแต่ละอุปนิสัย
3. ขั้น ประเมินผล เพื่อให้นักเรียนตนเอง ครู พ่อแม่/ผู้ปกครอง หรือเพื่อน ประเมินนักเรียนว่า มีอุปนิสัยที่ต้องการพัฒนามีคุณภาพอยู่ในระดับใด ถ้าคุณภาพนักเรียนยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จำเป็นต้องฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนกว่าคุณภาพอยู่ในระดับ ดี หรือดีเยี่ยม

แนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (Brain-based Learning : BBL) หมายถึง การนำองค์ความรู้เรื่องสมอง และธรรมชาติการเรียนรู้ของสมอง มาใช้ในการออกแบบกระบวนการพัฒนาอุปนิสัย ทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การเสริมสร้างประสบการณ์ ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อม และกระบวนการอื่น ๆ

การพัฒนาด้านจิตพิสัยของ บลูม (Affective Domain, Bloom:1956) มี 5 ขั้นตอนคือ

1. ขั้น รับรู้ (Receiving)
2. ขั้น ตอบสนอง (Responding)
3. ขั้น เห็นคุณค่า (Valuing)
4. ขั้น จัดระบบ (Organization) เป็นการยอมรับและนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง
5. ขั้น ปฏิบัติเป็นอุปนิสัย (Characterization)

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู หมายถึง การทำงานร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและครูในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน โดยเริ่มจากการร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินงาน ปฏิบัติงานร่วมมือกันแก้ปัญหา ให้ข้อมูลในการพัฒนา ตลอดจนความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง

การบริหารจัดการองค์กร ที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียน หมายถึง การดำเนินงานของโรงเรียนที่ส่งผลให้นักเรียนเกิดอุปนิสัยตามที่คาดหวัง และอาศัยความร่วมมือของครูในการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมในหลักสูตรและเสริมหลักสูตรที่โรงเรียน และผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมที่บ้าน

6. ประโยชน์ที่ได้รับ

- 6.1. ทำให้ทราบหลักการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง และอุปนิสัยที่จำเป็นต้องมีของนักเรียนในสังคมปัจจุบัน
- 6.2. ทำให้ได้คู่มือในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนและกระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง ในแต่ละอุปนิสัย
- 6.3. นักเรียนได้รับการพัฒนาอุปนิสัยที่จำเป็นเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข
- 6.4. มีการสร้างความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและผู้ปกครองในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนร่วมกัน
- 6.5. โรงเรียนกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนทำให้การบริหารจัดการองค์กรเพื่อพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (Brain-Based Learning : BBL)
 - 1.1. ความหมายและความสำคัญของหลักการทำงานของสมองเป็นฐาน
 - 1.2. ปัจจัยส่งเสริม/ขัดขวางการเรียนรู้ของสมอง
2. อุปนิสัย จิตวิทยาเชิงบวก คุณลักษณะที่ดี และคุณภาพชีวิตทางอารมณ์ และสังคม
 - 2.1. ความหมาย และทฤษฎีของอุปนิสัย
 - 2.2. ความหมาย และทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก
 - 2.3. ความหมาย และทฤษฎีคุณลักษณะที่ดี
 - 2.4. ทฤษฎีคุณภาพชีวิตทางอารมณ์ และสังคม
3. กระบวนการเสริมสร้างอุปนิสัยบนหลักการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain)
 - 3.1. หลักการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain)
 - 3.2. การเสริมสร้างอุปนิสัยตามวัย
4. การพัฒนาจิตพิสัยผู้เรียนโดยบูรณาการหลักการทำงานของสมอง
5. กระบวนการมีส่วนร่วม
 - 5.1. ความหมาย และประเภทการมีส่วนร่วม
 - 5.2. ขั้นตอนการพัฒนาการมีส่วนร่วมหลักสำคัญของ *การมีส่วนร่วม* ในกระบวนการพัฒนา
 - 5.3. บทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย
รายละเอียดแต่ละหัวข้อ มีดังนี้

1. การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (Brain-Based Learning : BBL)
 - 1.1. ความหมายและความสำคัญของหลักการทำงานของสมองเป็นฐาน

จากสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีเด็กเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านพฤติกรรม ด้านการเรียนรู้ในทางที่ไม่ดีนัก หรือมักจะมีเสียวบ่นจากพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือครู เช่น “ทำไมลูกไม่ชอบเรียนหนังสือ ชอบเล่นเกม ดูทีวี” “ทำไมเด็กวัยรุ่นตีกัน รวมกลุ่มไปศูนย์การค้า เที่ยวกลางคืน” “ทำไมในหลายประเทศมีความรุนแรงรบราฆ่าฟันกันมาก” ทำไม ... ทำไม

คำถามเหล่านี้คงมีอยู่ในใจพวกเราทุกคน หากวิเคราะห์สาวกันไปถึงที่มาที่ไปของปัญหาแล้ว อาจสรุปได้ว่า ต้นตอของปัญหาก็คือ ความบิดเบี้ยวของการพัฒนาสมองมนุษย์ ไม่น่าเชื่อว่า อวัยวะขนาดประมาณเท่ากับกำปั้น 2 ข้างของเราประกบกัน จะก่อให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งทางสร้างสรรค์ และ ทำลาย ได้มากขนาดนี้ เพราะฉะนั้น เราควรมาทำความรู้จักอวัยวะที่สำคัญที่สุดของมนุษย์กัน

“สมอง” เป็นอวัยวะสำคัญที่มนุษย์ต้องใช้ในการเรียนรู้ และแสดงถึงพัฒนาการอันซับซ้อนของวิวัฒนาการของสัตว์โลกนับมาล้านปี ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มซึ่งมีเพียงเซลล์สิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ค่อย ๆ ก้าวหน้ามาถึงยุคสัตว์เลื้อยคลาน สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และ สุดท้ายของวิวัฒนาการของธรรมชาติที่ถือว่าซับซ้อนที่สุด คือ “มนุษย์” สมองจะปรากฏเป็นอัจฉริยภาพและความสามารถของมนุษย์ที่จะเข้าไปทำความเข้าใจกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติ และนำมาประยุกต์ใช้ผลิตสินค้าเทคโนโลยี หรือแม้แต่ทำความเข้าใจจิตใจอันสลับซับซ้อนของตน เซลล์สมองจะถูกสร้างขึ้นอย่างมากมาย ตั้งแต่ทารกอยู่ในครรภ์มารดา 3-6 เดือนแรก จนถึง 1 เดือนก่อนคลอด สมองบางส่วนที่ไม่จำเป็นจะถูกทำลายไป เรียกกระบวนการนี้ว่า พรุนนิง (Pruning) กระบวนการเช่นนี้จะเกิดขึ้นอีกในช่วงเด็กเล็ก และอีกครั้งหนึ่งซึ่งสำคัญมากคือช่วงวัยรุ่น หากไม่เกิดการบาดเจ็บใดใด เซลล์สมองจะเกิดการเชื่อมโยงกันอย่างมากมาย กลายเป็นเครื่องจักรอันทรงประสิทธิภาพที่สุดของมนุษย์เรา หลักการพัฒนาของเซลล์สมองที่สำคัญ คือ ต้นทุนที่ได้จากบรรพบุรุษหรือพันธุกรรม และการฝึกฝนหรือการใช้ประโยชน์ ยิ่งใช้มากก็ยิ่งเข้มแข็ง แข็งแรง มีประสิทธิภาพ ส่วนไหนที่ไม่ได้ใช้ก็ตายไป ในช่วงวัยรุ่น การเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนในร่างกายก็มีผลต่อการพัฒนาของสมอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ควบคุมอารมณ์และความตื่นตัวความตื่นเต้น คือส่วนลิมบิก ซิสเต็ม (limbic system)

ความหมายและความสำคัญของหลักการทำงานของสมองเป็นฐาน ได้มีผู้ให้ความหมายดังนี้ สถาบันวิทยาการการเรียนรู้. (2550, หน้า 2) คือการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย เป็นการนำองค์ความรู้เรื่องสมองมาใช้เป็นฐานในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ โดยมีที่มาจากศาสตร์การเรียนรู้ 2 สาขา คือ ความรู้ทางประสาทวิทยา (Neurosciences) ซึ่งอธิบายที่มาของความคิดและจิตใจของมนุษย์ โดยเฉพาะในด้านที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับทักษะการเรียนรู้ อันได้แก่ ความสามารถในการเรียนรู้ ความจำ ความเข้าใจ และความชำนาญ โดยผ่านทฤษฎีว่าด้วยการทำงานของสมองเป็นสำคัญ และแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theories) ต่างๆ ที่อธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ของสมองมนุษย์ และกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นและมีพัฒนาการนั้นมาจากการบูรณาการองค์ความรู้ทั้ง 2 สาขาเข้าด้วยกันทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตั้งอยู่บนฐานของการพิจารณาว่าปัจจัยใดบ้างที่จะทำให้สมองมีการเปลี่ยนแปลง สมองมีปฏิกริยาตอบสนองต่อการเรียนการสอนแบบใด และอย่างไร ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่การจัดกิจกรรมระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และที่สำคัญคือการออกแบบและใช้เครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ต่างๆ โดยเน้นว่าต้องทำให้ผู้เรียนสนใจ เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ และการจดจำตามมา และนำไปสู่ความสามารถในการใช้เหตุผล เข้าใจความเชื่อมโยงสัมพันธ์ในทุกมิติของชีวิต นอกจากนี้ได้มีผู้ให้ความหมายว่า Brain Based

Learning หมายถึง การเรียนรู้ ที่ใช้โครงสร้างและหน้าที่ของสมองเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ โดยไม่สกัดกั้นการทำงานของสมอง แต่เป็นการส่งเสริมให้สมองได้ปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์ ที่สุด ภายใต้แนวคิดที่ว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ทุกคนมีสมองพร้อมที่จะทำเรียนรู้มาตั้งแต่กำเนิด

หลักการทำงานของสมอง 12 ประการ

สมองจะพัฒนาเต็มตามศักยภาพภาพก็ต่อเมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่เข้าใจสมอง ด้วยแนวคิดที่เข้าใจการทำงานของสมองว่าสมองของแต่ละคนสามารถเรียนรู้ได้เท่ากันแต่จะใช้เวลาต่างกัน ทุกสมองเรียนรู้ได้ สมองมีระยะพัฒนาการต่างๆกันในแต่ละวัยตามระยะพัฒนาการ เพราะฉะนั้นการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับการทำงานของสมองระยะนั้น สมองจะพัฒนาเต็มตามศักยภาพภาพก็ต่อเมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่เข้าใจสมอง ด้วยแนวคิดที่เข้าใจการทำงานของสมองว่าสมองของแต่ละคนสามารถเรียนรู้ได้เท่ากันแต่จะใช้เวลาต่างกัน ทุกสมองเรียนรู้ได้ สมองมีระยะพัฒนาการต่างๆกันในแต่ละวัยตามระยะพัฒนาการ เพราะฉะนั้นการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับการทำงานของสมองระยะนั้น สมองมีหลักการหลักการทำงานอยู่ 12 ประการดังนี้

1. สมองเป็นองค์รวมของส่วนประกอบที่ทำงานต่างๆ หลายส่วน มีความซับซ้อน มีการปรับตัว แต่ละส่วนมีหน้าที่ต่างกันและทุกส่วนทำงานประสานกัน เช่น สมองส่วนมองเห็นซึ่งอยู่ส่วนหลัง แยกเป็น 30 ตำแหน่ง (เห็นหน้า สี ฯลฯ) การพัฒนาตัวเองให้มีประสิทธิภาพ
 - 1.1. สมองหาหนทางอยู่รอดและป้องกันตนเองตลอดชีวิต เด็กฟังครูแล้วหลับ กลไกปกป้องตนเองของสมอง ไม่ให้หลังโซโรโทนินมากไปกว่านี้ ยิ่งหลัง ยิ่งปวดหัว ออกซิเจนไม่พอ ครูอาจบอกว่าคุณอายุครบหกไม่ใช่เรื่องของสมอง เป็นเรื่องของสังคมนี่คือสมองต้องการอยู่รอด ครูควรเข้าใจว่าเด็กไม่ได้คิดเหมือนเรา
 - 1.2. สมองเติบโตและปรับตัวตามสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมโง่ สมองก็โง่ ไอ.คิวเปลี่ยนแปลงได้จากสภาพแวดล้อม (มีบางสมองที่อาจยกเว้นในเรื่องนี้ แต่น้อยมาก อย่างคนไอ.คิวสูง เกิดมาปั๊บบวกเลขได้เอง สมองเติบโตเอง อันนี้เป็นเรื่องผิดปกติ) เด็กเกิดมาไอ.คิว สูง แต่อยู่กับพ่อแม่ที่ไม่ได้ดูแล อาจจะมีลดลง แต่เด็กไอ.คิว กลางๆ ดูแลดี ทำให้ไอ.คิวสูงขึ้นได้ แต่จะไม่สูงกว่า ๑๗๐ เพราะเกินโครงสร้าง
 - 1.3. สิ่งกระทบเพียงเล็กน้อยบางอย่าง อาจก่อให้เกิดผลที่คาดไม่ถึงทั้งด้านบวกและด้านลบ สมองบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ เชิงกายภาพ ผลกระทบเชิงอารมณ์ ครูพ่อแม่จะรู้ไหมว่า อะไรส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของเด็ก จึงต้องเปิดใจให้กว้าง เปิดโอกาสให้เด็ก ถ้าใจแคบคิดไปตามหลักของตัวเองอย่างเดียว เป็นนักการศึกษาควรเก็บข้อมูลว่ามันจริงหรือไม่ เพราะการออกแบบนั้นอาจมีผลกระทบโดยตรงต่อสมองเด็ก
 - 1.4. สมองมีความยืดหยุ่นตัวสูง สามารถที่จะดูดซับรับสิ่งต่างๆจากสิ่งแวดล้อมได้มากโดยที่ไม่มีผลกระทบใดๆเกิดขึ้นกับตัวสมองเลย

2. การเติบโตเปลี่ยนแปลงของสมอง ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

สมองจะถอดแบบหรือเรียนรู้จากสังคมที่แวดล้อมเขาอยู่ ถ้าสิ่งแวดล้อมพร้อมหลากหลาย โครงสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นในสมองก็จะสมบูรณ์ ถ้าสิ่งแวดล้อมมีปัญหา โอกาสที่สมองจะเติบโตอย่างมีปัญหาก็มีสูง สมองจะถอดแบบหรือเรียนรู้จากสังคมที่แวดล้อมมันอยู่ ถ้าสิ่งแวดล้อมพร้อมสะพรั่งหลากหลาย โดยสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นในสมองก็จะสมบูรณ์ ถ้าสิ่งแวดล้อมมีปัญหา โอกาสที่สมองจะเติบโตอย่างมีปัญหาก็มีสูง

3. สมองเรียนรู้โดยการค้นหาความหมาย

การค้นหาความหมายเป็นแรงขับของสัญชาตญาณเพื่อการอยู่รอด(survival) อย่างหนึ่ง สมองจะยอมรับ ให้ความสนใจต่อสิ่งที่มันเห็นว่ามี ความหมายสำหรับมัน ความหมายของข้อมูลจึงเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญในการเรียนรู้ สมองจะยอมรับ ให้ความสนใจต่อสิ่งที่มันเห็นว่ามี ความหมายสำหรับมัน ความหมาย หมายถึง สิ่งที่จูงใจให้สมองรู้สึกว่าจะต้องทำอะไรไร้รางวัล ความหมายเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญในการเรียนรู้ ความหมาย ขับเคลื่อนนำทางการเติบโตของสมอง ความหมายแท้ สมองเชื่อมโยงจุดสองจุดได้อย่างเข้าใจ ความหมายเทียม ตั้งใจเรียนจะได้รางวัล รางวัลอาจเป็นแรงจูงใจบ้าง แต่ไม่ใช่ความหมายแท้เซลล์เชื่อมโยงไม่ได้ หรือ เชื่อมโยงยาก สมองจะรู้สึกว่าจะไม่มี ความหมาย ถ้า ไม่อยากทำต่อ

4. สมองเรียนรู้ความหมาย โดยการค้นหากระบวนการแห่งแบบ หรือลักษณะแห่งความสัมพันธ์ (Patterning)

ที่มาของความหมายของสิ่งต่างๆ โดยพื้นฐานก็คือ ความเหมือนกัน และความแตกต่าง ความสามารถของสมองในการแยกความเหมือนออกจากความแตกต่าง และจัดกลุ่มเข้าพวกเสียใหม่ ทำให้สิ่งต่างๆ ถูกให้ความหมายโดยสัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ เป็นทฤษฎีที่ใหญ่ที่สุดสำคัญที่สุดของการเรียนรู้ของมนุษย์สมองจะค้นหาตลอดเวลา)การเรียนรู้ของสมอง จับ pattern ของทุกสิ่งทุกอย่างมาไว้ ไม่ได้จับตัวเนื้อแต่ละอัน แต่ถอดpatternออกมา

5. อารมณ์ (emotion) มีบทบาทสูงต่อการวิเคราะห์กระบวนการแบบ (pattern)

การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพสูงถ้าสามารถจัดการกับอารมณ์ได้ เราสามารถใช้ศักยภาพของอารมณ์เสริมการเรียนรู้ได้โดยผ่านความมุ่งมั่น ความสนใจ ต้องการเข้าใจการจะทำให้สมองของเด็กเปิดออกสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ต้องเข้าใจธรรมชาติของสมองส่วน "ลิมบิก" (Limbic system) ซึ่งเป็นสมองที่ควบคุมด้านอารมณ์ และเป็นสมองส่วนที่ใช้มากในวัยเด็ก ถ้าเด็กได้รับบาดเจ็บที่สร้างสรรค์ สัมผัสอบอุ่น สมองลิมบิกเขาจะเปิด แต่ถ้าเด็กถูกขู่เข็ญ

คำหยา ท้าโทษ เครียด สมองจะปิดทันที ถ้าผู้ปกครองไม่เข้าใจ ทำให้สมองเด็กปิดอยู่เรื่อย ก็จะเป็นผลร้ายกับพัฒนาการของเด็กในอนาคต

6. สมองรับรู้จากสื่อสัมผัสทั้งหมด และสร้างความเข้าใจขึ้น ทั้งในส่วนย่อย(part) และต่อองค์รวม (whole) ของสิ่งที่ประจักษ์ ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นพร้อมกัน

สิ่งที่เกิดขึ้นในสมองเป็นการรับรู้ที่ซับซ้อน เป็นการรับรู้และเข้าใจภาพทั้งหมดโดยรวม ของสิ่งที่อยู่ในการรับรู้ นั้น พร้อมๆกันนั้นก็สามารถรับรู้ถึงส่วนย่อยๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นสิ่งที่รับรู้ นั้น

7. การเรียนรู้เกิดขึ้นทั้งต่อสิ่งที่สมองสนใจอยู่ และสิ่งที่บังเอิญรับรู้ไปพร้อมๆ กัน

สมองอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่หลากหลาย ทุกข้อมูลที่เข้ามาสู่สมองจะเกิดการประมวลผลหรือการสร้างวงจรการเรียนรู้ วงจรประสบการณ์ สมองไม่ได้รู้เฉพาะสิ่งที่ตั้งใจรู้เท่านั้น

8. กระบวนการเรียนรู้ เกิดขึ้นในสมอง ทั้งเมื่อรู้ตัวอยู่ว่ากำลังเรียน และดำเนินไปในระดับใต้ความสำนึก (โดยไม่รู้ตัว) (sub conscious)

สมองทำงานตลอดเวลา การรู้การเข้าใจนั้นเกิดขึ้นเอง ความเชื่อมโยงในสิ่งที่สัมผัสรับรู้ทั้งหลายเป็นกระบวนการที่เกิดโดยอัตโนมัติอยู่ในสมอง โดยที่เราไม่อาจสั่งให้สมองเข้าใจหรือไม่เข้าใจอะไรได้เสมอไป

9. สมองมีระบบในการสร้างความจำอย่างน้อยสองระบบ

ระบบแรกเป็นความจำที่เกิดขึ้นทุกขณะในการดำเนินชีวิต ระบบที่สองเป็นความจำที่เกี่ยวข้องกับความหมายเนื้อหาคำอธิบายที่เป็นทางการ สิ่งที่สมองจะจำได้ มักเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกันหลายสิ่ง คือ มีเรื่องราวของสิ่งนั้นประกอบด้วย และเป็นเรื่องราวที่มีอารมณ์ ความจำเรื่องนั้นจะดีมาก

10. สมองเรียนรู้ โดยการพัฒนาต่อยอดการเรียนรู้สิ่งใหม่ จะเกิดพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานการเรียนรู้เดิม และการเรียนรู้ในสิ่งที่ซับซ้อน ย่อมอาศัยความเข้าใจขั้นพื้นฐานที่เคยรู้มาก่อน

11. ความท้าทายเป็นแรงหนุนการเรียนรู้ ส่วนการคุกคามขู่เข็ญซึ่งทำให้หมดแรง รู้สึกหมดหนทาง ช่วยเหลืออะไรไม่ได้ จะขัดขวางการเรียนรู้

การใช้ท่าทีกระตุ้นเร้าใจจนเกินเลยหรือการปล่อยปละละเลยทิ้งเด็กไว้ เป็นสิ่งที่ควรงดเว้น แต่การให้การช่วยเหลือให้กำลังใจในกระบวนการเรียนรู้ จะช่วยให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

12. สมองแต่ละสมอง ไม่มีสมองไหนเหมือนกัน

การเรียนรู้ของเด็กคนหนึ่ง ไม่เหมือนและไม่เท่ากันกับการเรียนรู้ของคนอื่นๆ การสอนวิธีเดียวกันไม่ใช่ได้ผลเสมอไปสำหรับเด็กทุกคน จึงต้องสนใจวิธีการเรียนรู้ และลักษณะของเด็กเป็นรายบุคคล สมองที่เรียนรู้ด้วยภาพ การมอง การฟัง การเคลื่อนไหว ลงมือทำ ซึ่งแต่ละสมองมักมีความถนัดในการเรียนรู้ที่ผสมผสานกันอยู่ แต่จะมีสัดส่วนที่เด่นต่างกันไป การสอนวิธีเดียวกัน ไม่ได้ผลเสมอไปสำหรับเด็กทุกคน จึงต้องออกแบบการเรียนรู้หลายๆ ชุด สำหรับเด็กที่แตกต่างกัน มนุษย์มักมีส่วนผสมการเรียนรู้ประเภทต่างๆ เสมอ

สรุปได้ว่า Brain-based Learning :BBL เป็นศาสตร์แห่งการเรียนรู้แบบธรรมชาติ ที่สอดคล้องกับพัฒนาการด้านโครงสร้างและการทำงานของสมองเด็กเรียนรู้ขณะที่มีความสุข สมองเปิดทำงานพร้อมที่รับองค์ความรู้ทุกอย่าง อย่างเต็มที่และเต็มศักยภาพ สมองอยู่ในภาวะ หรืออารมณ์ที่อยากรู้ อยากเรียน จากหลักการนี้จึง นำองค์ความรู้เรื่องสมองและธรรมชาติการเรียนรู้ของสมองมาใช้ในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การเสริมสร้างประสบการณ์ ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมและกระบวนการอื่นๆ ร่วมกับสื่อเพื่อการเรียนรู้ต่างๆ ทำให้เด็กสนใจ เข้าใจ เรียนรู้และรับไว้ในความทรงจำ ระยะเวลาที่ยาวทั้งยังสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมเป็นการสร้างศักยภาพสูงสุดในการเรียนรู้ของมนุษย์

การเรียนรู้บนฐานสมองไม่ได้มุ่งเน้นการออกแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมอง หรือทำอย่างไรให้สมองเจริญเติบโต แต่หัวใจสำคัญของการเรียนรู้บนฐานสมองอยู่ที่เราจะออกแบบการเรียนการสอนอย่างไรให้สมองสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด หมายความว่า การศึกษาจะต้องให้ความสนใจเฉพาะพัฒนาการของสมองหรือพัฒนาการด้านสติปัญญา(IQ)เท่านั้น แต่จะต้องให้ความสนใจกับพัฒนาการทุกๆด้าน ไม่ว่าจะด้าน อารมณ์สิ่งแวดล้อม ร่างกาย จิตใจ ทัศนคติ เพราะพัฒนาการในด้านต่างๆที่กล่าวมานั้นไม่สามารถแยกออกจากพัฒนาการด้านสติปัญญา

ธรรมชาติของสมองคือการแสวงหาการอยู่รอด ดังนั้นการเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้อยู่ที่ว่าครูสามารถช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างไร แต่จะต้องสร้างแรงกระตุ้นในการเรียนรู้ในแง่มุมหาชีววิทยาสมองถูกออกแบบให้อยู่รอดเพียงลำพัง เช่นเดียวกับระบบอนุภูลที่ต้องทำหน้าที่ต่อต้านเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายของตัวเอง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นถ้ามีการทำลาย หรือการกดดันเพื่อการกระตุ้นให้สมองมองหาหนทางในการอยู่รอด ดังนั้นกฎขั้นพื้นฐานของการเรียนรู้บนฐานสมอง คือ สมองถูกออกแบบสำหรับการอยู่รอด ไม่ใช่การได้รับการแนะนำอย่างเป็นทางการ

สมองไม่สามารถเรียนรู้ได้โดยตัวมันเอง หรือ เรียนรู้โดยความต้องการของผู้เรียนที่เป็นเจ้าของ หากสมองเรียนรู้ท่ามกลางปัจจัยแวดล้อมอื่นๆที่ล้วนส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ อันได้แก่ พื้นฐานทางกายและจิตใจของผู้เรียน เช่น อารมณ์ ทัศนคติ ภาวะความเครียดหรือแรงกดดัน ประสบการณ์ชีวิต สิ่งแวดล้อมทั่วไป สิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการเรียนรู้ คือ การให้ผู้เรียน หรือสมองได้เรียนรู้จริง ความสนใจใคร่รู้จะเกิดขึ้นได้ไม่ใช่มาจากการบังคับกะเกณฑ์ แต่มาจากการสนับสนุนให้ผู้เรียน ค้นพบความหมายและสำคัญของการเรียนรู้พร้อมกับจัด

เงื่อนไขให้เรียนรู้เป็นไปในทางที่เหมาะสม เช่น สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ แบบแผนการเรียนรู้ การเคลื่อนไหว หรือ จังหวะของร่างกาย

แนวความคิดเรียนรู้บนฐานของสมองได้ประยุกต์ใช้ในการจัดห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกมั่นใจและปลอดภัยที่จะเรียนรู้หรือทำงานร่วมกัน ห้องเรียนต้องมีสภาพแวดล้อมทางด้านต่างๆที่ดี คือ สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ มีแสงสว่าง การจัดที่นั่งสี่ คนตรี อุณหภูมิที่เหมาะสม เพื่อตอบสนองในระดับชั้น สิ่งแวดล้อมทางสังคมทางอารมณ์ การตระหนักรู้ การจัดการตนเอง การจัดการความสัมพันธ์ เป็นการสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนรู้ได้พัฒนาทางความคิดให้มากที่สุด

1.2. ปัจจัยส่งเสริม/ขัดขวางการเรียนรู้ของสมอง

พัฒนาการและการเรียนรู้ของสมองในช่วงวัยมีความแตกต่างกันในด้านโครงสร้างและการเรียนรู้ เช่น พัฒนาการของสมองวัย 6-9 ปี สถาบันวิทยาการการเรียนรู้ (2550, หน้า 2-3) ช่วงวัยอายุ 6-9 ปี หรือช่วงประถมศึกษาต้น การเชื่อมโยงประสานการทำงานระหว่างสมองซีกซ้าย สมองซีกขวา และ ส่วนต่างๆกำลังก่อตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับกระบวนการรับเสียงโดยมีการค้นพบว่า แขนงประสาทในคอร์ปัสแคลโลซัมของเด็กจะมีขนาดใหญ่ ถ้ามีการพัฒนาเรื่องจังหวะและดนตรี ขณะเดียวกันเด็กวัยนี้มีพัฒนาการของสมองซีกซ้ายชัดเจนมาก เด็กวัยนี้จึงเริ่มสนใจรายละเอียดของมวลประสบการณ์ และมีความพร้อมที่จะเข้าสู่การเรียนรู้จากสิ่งรูปธรรม และเรียนรู้ได้ดีในกิจกรรมที่ใช้มือและเสียง แต่การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่นและคนอื่น ยังอยู่ในระยะต้นที่เด็กยังถือเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กมองเห็นและเข้าใจสิ่งต่างๆเท่าที่ตนเองมีประสบการณ์ สัมผัสรับรู้ได้ ด้วยเหตุนี้ สมองของเด็กหญิงและเด็กชายจึงมีความแตกต่างกันเล็กน้อย โดยเด็กหญิงมีแนวโน้มในการพัฒนาทักษะทางภาษาได้ดีกว่า และเด็กชายมีแนวโน้มในการพัฒนาความเข้าใจเรื่องระยะและมิติได้ดีกว่าเด็กหญิง เด็กสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ระหว่างสิ่งแวดล้อมรอบตัวตัวเองได้ ขณะเดียวกัน การรับรู้ถึงสิ่งต่างๆ นำไปสู่การจำแนก และจัดกลุ่ม และจะสะท้อนกระบวนการที่เกิดขึ้นในสมองมาเป็นจินตนาการที่เกี่ยวกับการเล่นบทบาทสมมติตั้งแต่น้อยๆ ไปถึงซับซ้อน ส่วนความเข้าใจเกี่ยวกับมิติ ระยะ จำนวน การคิดคำนวณโดยใช้ตัวเลขและสัญลักษณ์ เป็นการพัฒนาที่ซับซ้อนไปอีก หรือ การพัฒนาด้านนามธรรม เช่น คณิตศาสตร์ จะต้องใช้พลังสมองมากกว่า ต้องอาศัยความสามารถและประสิทธิภาพของวงจรเชื่อมต่อในสมอง ซึ่งค่อยพัฒนาขึ้นในสมองในลำดับช่วงวัยต่อไป ส่วนพัฒนาการของวัย 10 ปีขึ้นไป สมองของเด็กมีพัฒนาการสมบูรณ์มากเกือบร้อยละ 80 ส่วนที่ยังไม่โตเต็มที่ คือ บริเวณส่วนหน้า (Prefrontal lobe) ซึ่งเป็นสมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคิด การตัดสินใจ ระบบเหตุผล และส่วนคอร์ปัสแคลโลซัม ซึ่งต้องพัฒนาต่อไป เพื่อทำหน้าที่เชื่อมโยงสมองสองซีก คือสมองซีกซ้ายและสมองซีกขวาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในวัยอายุ 10 ปี ขึ้นไป ความเร็วของกระแสประสาทระหว่างสมองซีกซ้ายสมองซีกขวาในผู้ใหญ่เป็น 4 -5 เท่าของความเร็วที่วัดได้ และสมองของเด็กวัย 10 ปี ขึ้นไปสมองมีการทำงานมากขึ้น เด็กสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวได้ดี มีทักษะเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวเทียบเท่าผู้ใหญ่ เริ่มมีการคิดแบบนามธรรม เด็กเริ่มที่จะพัฒนาการเรียนรู้หลากหลายและเลือกความสนใจตามแบบของตน

จากพัฒนาการของสมองแต่ละวัยพบว่าผู้เรียนแต่ละคนมีกระบวนการนำเข้าความรู้ และจัดการกับความรู้แตกต่างกัน ซึ่งวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนมีผลต่อโครงสร้างของสมองจาก เหตุผล ที่ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันนี้ ผู้สอนจึงควรจัดให้ผู้เรียนมีได้มีโอกาสเลือกเรียน ด้วยวิธีที่หลากหลาย ภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความต้องการของสมองที่ แตกต่างกัน

อดัม เพชรสังหาร (อ้างใน ประเสริฐ บุญเกิด, 2550, หน้า 25) กล่าวว่า ระยะเวลาที่ เหมาะสมและประสบการณ์ที่มีคุณภาพตลอดจนการกระตุ้นที่ดีนั้นจะมีผลระยะยาวต่อ พัฒนาการในช่วงวัยถัดไปของเด็ก นอกจากนี้ผลของงานวิจัยยังได้พิสูจน์ว่า สภาพแวดล้อม มี ผลโดยตรงต่อพัฒนาการทางสมองในวัยเด็ก เด็กแต่ละคนมี ช่วงวิกฤต ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กจะ สามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะเฉพาะอย่างได้อย่างง่ายดาย โดยแต่ละส่วนของสมองจะมีความ เกี่ยวข้องกับหน้าที่แต่ละอย่าง เช่น พัฒนาการทางประสาทสัมผัส การเรียนรู้ภาษา การ พัฒนาทักษะการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับ สิ่งที่เด็กได้รับ จากการกระตุ้น ใน สภาพแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ ในเวลาที่จำเพาะ บางคนเรียกช่วงวิกฤตนี้ว่า หน้าต่างแห่ง โอกาส ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่หน้าต่างจะเปิดรับสิ่งต่างๆ ได้อย่างง่ายดายในเวลาจำเพาะ การ ได้รับการกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมในจังหวะที่ถูกต้อง จึงมีความจำเป็นเพื่อให้พัฒนาการ จำเพาะอย่างในช่วงเวลาจำเพาะนั้นมีโอกาสพัฒนาไปได้สูงสุด ขณะเดียวกันความเครียด ความ ขอกซ์ทางจิต การขาดการกระตุ้น และการไม่ได้รับการโต้ตอบ หรือความไม่สม่ำเสมอของผู้ เลี้ยงดู ก็มีอิทธิพลและเป็นผลกระทบในทางลบต่อการเจริญเติบโตของสมองเช่นกัน ดังนั้น ในช่วงวัยที่เด็กๆ ได้รับการพัฒนาทักษะด้าน การเคลื่อนไหว การขยายช่วงความสนใจ ภาษา ความมีเหตุมีผล ความสามารถในการจำ และจินตนาการ ทั้งหมดเหล่านี้จึงสามารถโยงใยไป ยังพัฒนาการของสมองได้โดยตรง จึงเห็นได้ว่า อัตราการเจริญเติบโตของสมองของเด็กก็มีความสัมพันธ์กับศักยภาพการเรียนรู้ของเด็ก ดังนั้น การจัดเตรียมสภาพแวดล้อมให้สอดคล้อง กับพัฒนาการของเด็ก เพื่อความมั่นใจว่าเด็กมีโอกาสนำไปใช้ได้เต็มศักยภาพ และสูงสุดของ ศักยภาพของเด็กแต่ละคนจึงมีความสำคัญยิ่ง อย่างไรก็ตาม วิธีการและปริมาณการกระตุ้นที่ เราจัดให้กับเด็กนั้น มีความสำคัญ และเป็นสิ่งที่พึงตระหนักเช่นกัน เนื่องจากการกระตุ้นมาก เกินไป หรือการเน้นอุปกรณ์การสอน หรือของเล่นเพื่อพัฒนาทักษะมากเกินไป จะทำให้เด็ก พัฒนาด้านวิชาการมากเกินไปจนเกินไป เด็กๆ ควรจะได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับ ธรรมชาติ และตามความเหมาะสมของเด็กแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างกันดังที่ได้กล่าวแล้ว ข้างต้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การกระตุ้นในวัยเด็กเป็นการเตรียมความพร้อมที่ดีสำหรับการ พัฒนาและการเจริญเติบโตในวัยต่อไป ขณะเดียวกันการขาดการกระตุ้น หรือการกระตุ้น ด้านลบ สามารถทำให้การพัฒนาและการเจริญเติบโตเป็นไปได้ไม่ได้ หรือเป็นไปได้ยากมาก มนุษย์แต่ละคนมีความถนัดและความสนใจไม่เหมือนกัน พ่อแม่ ครูผู้สอนต้องเข้าใจ พัฒนาการ เพื่อนำไปสู่การเลี้ยงดูที่เหมาะสม

การเจริญเติบโตของสมองในช่วง 3 ปีแรก เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะจะเป็นพื้นฐาน ใน การเจริญเติบโตของเด็กในช่วงวัยต่างๆ จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ สอดคล้องกับที่ วิทยากร เชียงกูล (2547, หน้า 31) กล่าวว่า สมองของคนเราทำงานโดยอาศัยพลังงานจากกลูโคสใน เส้นโลหิตและออกซิเจน โดยสมองต้องการกลูโคสและออกซิเจนถึง 25 % ของความต้องการ

ทั้งหมดของร่างกาย ทั้งที่สมองมีสัดส่วนเพียง 2% ของขนาดร่างกายเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าสมองทำงานหนัก จึงต้องการพลังงานสูง การกินอาหารที่บำรุงสมองและร่างกาย การออกกำลังกาย พักผ่อน การใช้ ชีวิตที่เหมาะสม และการที่กระแสโลหิตหมุนเวียนไปที่สมอง จึงเป็นเรื่องที่จะช่วยให้สมองเติบโตและทำงานได้ดี ตรงตามที่ คริสทีน วอร์ด (2548, หน้า 30-35) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดเมื่อร่างกายและสมองอยู่ในสภาวะที่พร้อม สมองจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อร่างกายและสมองอยู่ในสภาพที่พร้อมจะรับข้อมูล จำแนก แยกแยะ และจดจำ รวมทั้งสามารถเรียกความทรงจำกลับมาใช้ในยามที่ต้องการ โดยสิ่งที่เป็ปัจจัยต่อพัฒนาการของสมอง ได้แก่ ออกซิเจน น้ำ สารอาหารที่มีประโยชน์และบรรยากาศชั้นเรียนที่ผ่อนคลาย สอดคล้องกับ อาร์ สันหนวี (2550, หน้า 45-46) กล่าวว่าอาหารมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาสมองตั้งแต่แรกปฏิสนธิในครรภ์ นอกจากนี้ ออกซิเจนก็มีส่วนสำคัญในการทำงานของเซลล์สมอง ออกซิเจนช่วยให้คนเราเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการเคลื่อนไหวออกกำลังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ ออกซิเจนไปสู่สมอง นอกจากนี้ระหว่างที่คนเรานอนหลับ สมองทำงานตลอดเวลา โดยสมองจะจัดลำดับข้อมูลที่ได้มาตลอดในตอนกลางวัน และจัดลำดับความจำระยะสั้นไปส่วนต่างๆของสมองที่เป็นบริเวณความจำระยะยาว และการนอนหลับยังเป็นการระบายความเครียดของสมอง เพราะฉะนั้นเด็กในวัยเรียนจึงควรมีเวลานอนหลับ อย่างน้อยคืนละ 8 ชั่วโมง และอุดม เพชรสังหาร (อ้างใน ประเสริฐ บุญเกิด, 2550, หน้า 25) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของสมองดังนี้

สภาพแวดล้อม (Enriched Environment) ของเด็กมีผลต่อการเชื่อมต่อเพิ่มขึ้น (Synapses) หรือตัดแต่งให้ลดลงของเซลล์สมอง (Pruning) ถึงร้อยละ 25 หรือมากกว่า ขึ้นอยู่กับว่าสภาพแวดล้อมนั้นส่งเสริมการเรียนรู้หรือไม่

แสงสว่าง (Lighting) แสงสว่างที่พอเหมาะในการมีกิจกรรมการเรียนรู้ คือ แสงสว่างจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นส่วนประกอบของสีรุ้ง (Full Spectrum Light) โดยต้องมีหน้าต่างให้แสงสว่างส่องผ่านอย่างน้อย ร้อยละ 20 ของผนังและต้องจัดให้เด็กๆมีกิจกรรมกลางแจ้งอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง มีการเปิดหน้าต่างให้แสงสว่างส่องเข้าถึงในขณะที่เด็กอยู่ในอาคาร การอยู่ในแสงสว่างที่ไม่เพียงพอหรือไม่ใช่ แสงจากธรรมชาติ เช่น จากหลอดไฟฟ้าฟลูออเรสเซนต์สีขาว จะทำให้ร่างกายหลั่งฮอร์โมนซึ่งสัมพันธ์กับการเกิดภาวะเครียดและยับยั้งการเจริญเติบโต ในสถานพยาบาลของเยอรมัน ห้ามใช้หลอดไฟฟ้าที่มีเฉพาะแสงสีขาว ที่ไม่มีส่วนประกอบของแสงสีแดง น้ำเงินและม่วง Liberman,1991 (อ้างใน ประเสริฐ บุญเกิด 2550, หน้า 25)

องค์ประกอบของเนื้อเยื่อสมอง ร้อยละ 85 คือ น้ำ หากได้รับน้ำไม่เพียงพอจะเกิดภาวะขาดน้ำ (dehydration) มีผลให้ระดับพลังงานในสมองลดลง และมีผลต่อการส่งข้อมูล (neuro transmitter) จากเซลล์สมองไปสู่กันและกัน นอกจากนี้ ภาวะขาดน้ำก่อให้เกิดภาวะเครียด มีผลร่วมกันทำให้การรับรู้เรียนรู้เกิดขึ้นได้น้อย เด็กๆ ควรได้ดื่มน้ำสะอาด ปริมาณน้ำดื่มที่ต้องการอย่างน้อยต่อวัน คือ ครึ่งหนึ่งของน้ำหนักตัว เช่น น้ำหนัก 30 กิโลกรัม ต้องได้ดื่มน้ำสะอาดต่อวัน อย่างน้อย 900 ซีซี และยังดื่มมากยิ่งดีต่อสมองและร่างกาย ควรดื่มน้ำสะอาดประมาณ 1200-2000 ซีซี หรือ 6-8 แก้ว โดยเฉพาะเด็กต้องได้ดื่มน้ำทุก 45 นาทีเพื่อส่งเสริมการทำงาน of สมอง เพราะเด็กมีการใช้พลังงานในการทำงาน

ของสมองมากกว่าผู้ใหญ่ นอกจากนี้สะอาดที่มาจากน้ำสำหรับเด็กยังได้จากนม น้ำผลไม้ น้ำเป็นองค์ประกอบของเลือด ฮอโมน และน้ำเป็นตัวช่วยในการทำงานของระบบ การส่งสารหรือข้อมูลของเซลล์ประสาท

อาหาร (Nutrition) อาหารมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของเซลล์สมอง (Neurons) ในช่วงขวบปีแรกนมแม่เป็นอาหารสำคัญในการพัฒนาสมอง ทำให้ผนังของ axon มีความหนาสามารถนำส่งข้อมูลไปเชื่อมต่อกับเซลล์สมองตัวอื่นได้อย่างแคล่วคล่อง ว่องไว ในขวบปีต่อไป โปรตีนจากแหล่งอื่น เช่น ปลา เนื้อสัตว์ ไข่ ถั่วต่างๆ เข้ามามีบทบาท ร่วมกับนมโอเมกา 3 และ 6 (Omega 3 and 6) ในโปรตีนจากปลาต่างๆ เป็นสารอาหารสำคัญที่จำเป็นต่อการทำงานของสมอง เด็กอายุ 4-6 ปี ควรบริโภค วันละ 2-3 มื้อ คือ มื้อหลัก เช้า กลางวัน เย็น และควรบริโภคนมวันละ 2 มื้อๆ ละ 1 ถ้วยหรือ 1 แก้ว

แป้ง ได้จากข้าว ขนมปัง เผือก มันต่างๆ ช่วยให้พลังงาน เด็กอายุ 4-6 ปี ควรบริโภค วันละ 5-6 มื้อคือ มื้อหลัก เช้า กลางวัน เย็น และระหว่างมื้อ เป็นของว่าง อีก 2-3 มื้อ แต่ละมื้อหลักประกอบด้วย ข้าว เส้นก๋วยเตี๋ยว 1 ทัพพี ของว่าง เป็นขนมปัง 1-2 แผ่น หรือคุกกี้ 3-4 ชิ้น ขนมไทย 1 ชิ้น ส่วนเด็ก อายุ 2-3 ปี ลดปริมาณลงแต่ไม่ลดจำนวนมื้อ

ไขมัน และน้ำตาล จำเป็นแต่ควรบริโภคพอควร ไขมันควรเป็นไขมันจากปลา จากพืช เช่น น้ำมันมะกอก น้ำมันงา น้ำมันจากเมล็ดทานตะวัน ถั่ว เมล็ดแห้งจากผลไม้ เช่น ถั่วลิสงหอม ถั่วลิสงน้ำว่า ถั่วลิสง

ผัก และผลไม้ ให้วิตามินและเกลือแร่ โยอาหารผักควรบริโภคครบทั้ง 3 หลัก ส่วนผลไม้ ควรบริโภคอย่างน้อย 2 มื้อหลัก วิตามินและเกลือแร่ ช่วยให้สมองและระบบประสาททำหน้าที่ได้อย่างดีตามปกติ คือ วิตามิน บี 1 บี 2 บี 3 บี 5 บี 6 วิตามินซี วิตามินดี กรดโฟลิก แคลเซียม โครเมียม เหล็ก แมกเนเซียม ซีเรเนียม สังกะสีซึ่งสำคัญในการเติบโตของสมองและการทำหน้าที่ของสมองและระบบประสาท

ความรักใคร่ผูกพัน (Attachment) ความมั่นคงในสัมพันธภาพระหว่างทารกกับผู้เลี้ยงดูคนแรก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแม่ เป็นปัจจัยสำคัญต่อพัฒนาการสมองของทารก ความรักใคร่ผูกพันขยายจากจากผู้เลี้ยงดูคนแรกหรือแม่สู่พ่อและสมาชิกในครอบครัว ศูนย์เด็ก สถานเลี้ยงดูเด็กและโรงเรียนอนุบาล ต้องดูแลให้เกิดความมั่นคงในความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครู หรือผู้ดูแลและกับเพื่อนเพื่อให้ประสบการณ์ของความรักใคร่ผูกพันพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะส่งเสริมพัฒนาการของสมองและการเรียนรู้ของเด็ก

ภาวะเครียด (Stress) และความกลัวในระดับสูงเป็นอุปสรรคในการพัฒนาสมองและการเรียนรู้ในเด็ก ความมั่นคงในความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูหรือผู้ดูแล และกับเพื่อนจะช่วยลดความกลัวและความเครียดได้ ร่วมกับการดูแลให้เด็กได้กินอยู่ นอนหลับ รู้สึกปลอดภัย และเป็นตัวของตัวเองจะช่วยลดความเครียดได้ทั้งในเด็กและผู้ปกครอง

เสียงหัวเราะมีส่วนสำคัญมากในการนำออกซิเจนขึ้นสมอง สมองมี 70% เป็นน้ำ สมองต้องการออกซิเจน ช่วยในกระบวนการ ชินแนป การเชื่อมโยง หรือ ช่วยให้ แอ็กซอน ยื่นออกไป เสียงหัวเราะ ยังช่วยสร้าง Brain Equity และ Lighten ทำให้เบาลง ตัว Limbic System ด้วยอารมณ์สบาย สนุก ซึ่งส่งผลต่อสมองทั้งระบบ

การเคลื่อนไหวและการออกกำลังกายจำนวนมาก เพราะการออกกำลังกายส่งผลถึงการเชื่อมต่อของนิวรอนให้ดีขึ้น กระตุ้นให้แอ็กซอน งอกออกไป ซึ่งสัมพันธ์กับ intelligence

โดยตรง การออกกำลังกายที่ให้การเชื่อมต่อคงตัวและมีประสิทธิภาพ และทำให้เกิดการสร้างเซลล์ประสาทได้ด้วย นอกจากนี้ การออกกำลังกายแบบต่อเนื่องสม่ำเสมอ ส่งผลให้ร่างกายหลังเอ็นดอร์ฟิน และจำนวนนิวโรโทฟิน ซึ่งจะกระตุ้นการเจริญเติบโตของเซลล์ประสาท ทำให้เส้นเลือดในสมองขยายตัว กระตุ้นการไหลเวียนโลหิต อัตราการเต้นของหัวใจ การออกกำลังกายจึงทำให้สมองทำงานมีประสิทธิภาพมากกว่า และการเคลื่อนไหวที่สนุก ยังกระตุ้นให้ร่างกายหลั่ง โดปามีน (สร้างความตื่นตัว) ฉะนั้นการออกกำลังกายที่ผสมผสานเข้าไปในการเรียนการสอน จึงสำคัญมาก

2. อูบนิสย จิตวิทยาเชิงบวก คุณลักษณะที่ดี และคุณภาพชีวิตทางอารมณ์ และสังคม

2.1. ความหมาย และทฤษฎีของอูบนิสย

นภดล เวชสวัสดิ์ (2548 ,หน้า 52) ได้ให้ความหมายของอูบนิสย หมายถึง องค์ประกอบที่สำคัญในชีวิตของบุคคล เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ย่อยครั้งอยู่ในโครงสร้างไร้สำนึก แสดงออกให้เห็นเป็นค่าคงที่ต่อเนื่องรายวัน แสดงคุณลักษณะ และแสดงควมมีประสิทธิผลหรือไม่มีประสิทธิผล

สติเฟน อาร์ โควีย์ (Stephen R. Covey. 2004 ,หน้า 59) ได้ให้ความหมายของอูบนิสย หมายถึง เป็นแบบพฤติกรรม ซึ่งมีส่วนประกอบสามประการที่เหลื่อมล้ำกัน คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

โจนส์ (Jones. 2004 ,หน้า 59) ได้ให้ความหมายของอูบนิสย หมายถึง สิ่งที่คุณแสดงออกเป็นประจำตอบสนองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการกระทำที่เคยชิน

กล่าวโดยสรุป อูบนิสย หมายถึง สิ่งที่คุณแสดงออกเป็นประจำเคยชิน เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างความรู้ทักษะ และความปรารถนาเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงปรับปรุง และพัฒนาได้เมื่อบุคคลต้องการเปลี่ยนอูบนิสยอย่างจริงจัง

ทฤษฎีของอูบนิสย

1. ทฤษฎีอูบนิสยของกอร์ดอน ออลพอร์ต (Psychology of Individual Gordon Allport 1897 – 1967) (อ้างใน จิราภา เต็งไตรรัตน์และคณะ ,2543)

ออลพอร์ต เชื่อว่าบุคคลจะมีพฤติกรรมอยู่ในอิทธิพลของปัจจุบันมากกว่าอดีต โดยแสดงพฤติกรรม ที่เกิดจากองค์ประกอบต่างๆในปัจจุบันมากกว่าเหตุการณ์ในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงพฤติกรรมต่างๆจะเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่เกิดจากจิตสำนึกเป็นส่วนใหญ่และรวมถึงการรู้ตัวยิ่งไปกว่านั้น ออลพอร์ตยังมองมนุษย์ในแง่ดีเขาเชื่อว่าไม่มีความต่อเนื่องกันระหว่างพฤติกรรมปกติ กับพฤติกรรมผิดปกติของบุคคล เด็กกับผู้ใหญ่ หรือ สัตว์กับมนุษย์ และการสรุปสิ่งหนึ่งเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของอีกสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่ควรให้ความระมัดระวัง

แนวความคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพตามทฤษฎีอูบนิสย เชื่อว่าบุคลิกภาพของบุคคลเกิดจากกระบวนการทำงานของอูบนิสย ในตัวบุคคลที่สะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของพฤติกรรมภายนอก เช่น คนที่มีอูบนิสยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะแสดงพฤติกรรมมีน้ำใจ ให้ความช่วยเหลือเห็นอกเห็นใจ ให้การแบ่งปันผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งอูบนิสยของแต่ละคนจะมีระดับที่แตกต่างกันจึง

ทำให้แต่ละคนมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไปด้วย ออลพอร์ต เชื่อว่าบุคลิกภาพจะทำหน้าที่เหมือนตัวประสานระหว่างร่างกายกับจิตใจในการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม เท่ากับว่าบุคลิกภาพจะทำหน้าที่สำคัญคือ แสดงออกให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมนั่นเอง และจากการที่ออลพอร์ตให้ความสำคัญต่อกระบวนการทำงานของอุปนิสัยที่มีต่อบุคลิกภาพของบุคคล จึงทำให้มีการศึกษาเรื่องอุปนิสัยของมนุษย์อย่างจริงจังและลึกซึ้ง และได้จำแนกอุปนิสัยเพื่ออธิบายบุคลิกภาพ ไว้ดังนี้

(1) อุปนิสัยพื้นฐาน (Common Traits) หมายถึง อุปนิสัยของบุคคลที่มีความคล้ายคลึงกันเนื่องจากเกิดและเติบโตภายในสังคมและวัฒนธรรมเดียวกัน จึงทำให้มีอุปนิสัยส่วนหนึ่งที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นการพิจารณาอุปนิสัยพื้นฐานจึงเป็นการพิจารณาเปรียบเทียบบุคลิกภาพได้ในภาพกว้างๆ เท่านั้น ออลพอร์ต ย้ำว่ามนุษย์ทุกคนจะมีความแตกต่างกันอยู่ในตัว จึงเป็นไปได้ไม่ได้ว่าบุคคลสองคนจะมีอุปนิสัยที่เหมือนกันแม้ว่าจะเกิดในสังคมเดียวกันก็ตาม ดังนั้นการนำอุปนิสัยพื้นฐาน มาใช้ในการอธิบายบุคลิกภาพของแต่ละคนจึงไม่ถูกต้อง แต่ควรจะศึกษารายละเอียดของอุปนิสัยส่วนบุคคล เป็นหลักสำคัญ

(2) อุปนิสัยส่วนบุคคล (Personal Disposition Traits) หมายถึง อุปนิสัยที่เป็นลักษณะเอกลักษณ์เฉพาะตัวของบุคคล ซึ่งแต่ละคนจะมีแตกต่างกันไป เมื่อเป็นเช่นนี้จึงไม่สามารถนำอุปนิสัยส่วนนี้ของแต่ละคนมาเปรียบเทียบกับกันได้ดังนั้นอุปนิสัยส่วนบุคคลจึงถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ศึกษาร่วมกับอุปนิสัยพื้นฐานในการอธิบายบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ออลพอร์ตได้แบ่งอุปนิสัยส่วนบุคคลไว้ 3 ระดับตามอิทธิพลที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคล ดังนี้

1. อุปนิสัยหลัก (Cardinal Disposition Traits) หมายถึงอุปนิสัยที่เป็นลักษณะเด่นชัดที่บุคคลนั้นแสดงออกมาเหนืออุปนิสัยอื่นๆ ซึ่งยากจะลบล้างหรือปิดบังซ่อนเร้นเอาไว้ ดังนั้นอุปนิสัยหลักจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลเกือบทุกด้าน จนกระทั่งเมื่อกล่าวถึงบุคคลใดขึ้นมาจะทำให้นึกถึงอุปนิสัยหลักของผู้คนทันที

2. อุปนิสัยรวม (Central Traits) หมายถึง กลุ่มลักษณะอุปนิสัยที่บุคคลแสดงออกมาในสถานการณ์ต่างๆ เพียง 5 - 10 ลักษณะเท่านั้น ไม่ได้แสดงออกมาทั้งหมด แต่จะสามารถอธิบายถึงบุคลิกภาพของบุคคลนั้นได้ใกล้เคียงมากที่สุด

3. อุปนิสัยทุติยภูมิ (Secondary Traits) หมายถึง อุปนิสัยทั่วไปหลายๆ อย่างที่มีอยู่มากมายในตัวบุคคลแต่เป็นอุปนิสัยแบบกว้างๆ ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเกี่ยวกับความคิดเห็นทัศนคติ ทัศนคติ รสนิยมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ในการอธิบายบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลนั้น ออลพอร์ต จึงนิยมใช้อุปนิสัยส่วนบุคคลทั้งสามระดับมาเป็นปัจจัยในการพิจารณา ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าเมื่อมีสิ่งเร้า หรือมีสถานการณ์ใดเกิดขึ้น อุปนิสัยเหล่านี้จะทำหน้าที่สร้างแรงจูงใจให้เกิดการแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองสถานการณ์หรือสิ่งเร้าเหล่านั้น ในหลายรูปแบบ

นอกจากนี้ ออลพอร์ตยังได้กำหนดขั้นตอนของการพัฒนาการทางบุคลิกภาพ (Stage of Personality Development) แบ่งพัฒนาการของชีวิตเป็น 5 ชั้นได้แก่

1. วัยเริ่มแรกของทารก (Early Infancy) เป็นระยะแรกเกิด โดยในระยะเริ่มแรกของชีวิต ทารกยังไม่มีความรู้สึกเกี่ยวกับตน เพราะ ทารกไม่สามารถแยก "ตัวฉัน" (Me) ออกจากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวได้

2. วัยเริ่มแรกของตัวตน (The Early Self) เป็นระยะ 3 ปีแรกของชีวิต เด็กจะเริ่มรู้สึกเกี่ยวกับ ร่างกายของตนเอง (Sense of Bodily Self) เด็กจะมีพัฒนาการ และการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย และการทำงาน ของอวัยวะต่างๆ เป็นระยะที่เด็กจะสำรวจ และจัดการสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัว โดยการรับรู้สิ่งเร้าต่างๆ จากอวัยวะสัมผัสและเมื่อทารกเจริญเติบโตขึ้นก็จะมีวุฒิภาวะมากขึ้น เด็กจะเริ่มรับรู้ถึงร่างกายของตนเองมากขึ้น เช่น "ฉันเป็นคนอ่อนแอ" "ฉันเป็นคนน่าเกลียด" "ฉันเป็นสาวงาม" "ฉันเป็นคนมีจิตใจเข้มแข็ง" "อดทน" เป็นต้น และการรับรู้เกี่ยวกับร่างกาย จะเริ่มก่อตัวเป็นศูนย์กลางของ "ตน" (The Proprium) และสร้าง ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept) ไปตลอดชีวิต จากนั้นเด็กจะรู้สึกใน เอกลักษณะของตนเอง (Sense of Self-Identity) โดยสร้างลักษณะเฉพาะตัว หรือ เอกลักษณะของตนขึ้นมา ที่แตกต่างไปจากผู้อื่น เอกลักษณะนี้ จะเป็นสิ่งที่ติดตัวต่อไป และเป็นวิถีทางเดียวกัน กับที่เรารับรู้เกี่ยวกับตัวเอง เด็กจะสร้างลักษณะเฉพาะดังกล่าว จากตัวแบบที่สำคัญๆ เช่น จากบุคคลที่เขายกย่องนับถือ คนใกล้ชิด โดยการแสดงเอกลักษณะ ออกมาในลักษณะต่างๆ เช่น อุดมคติ เอกลักษณะ เป็นสิ่งที่ควบคุมแรงขับและทำให้รู้สึก ว่า ตนเป็นคนอย่างไร หรือต้องการอะไร และควรตัดสินใจอย่างไร ต่อมาเด็กจะพัฒนาความรู้สึกยกย่องตนเอง หรือ ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-Esteem, Pride) ที่เกิดมาจากความรู้สึกภาคภูมิใจของเขาในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งได้สำเร็จในขณะที่จะเกิดความรู้สึกต่ำต้อยเมื่อประสบความล้มเหลว ถ้าเด็กสามารถจัดการกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้ เขาจะรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่แยกจากคนอื่น ๆ ซึ่งถือว่าเป็นระยะของการแสดงออกและการแสดงความสามารถของตนเอง

3. ระยะ 4 – 6 ขวบ (Four to Six) เป็นระยะของเด็กที่มีความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในลักษณะต่างๆ คือ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (The Extension of Self) มีความรู้สึกแข่งขัน และมีแบบแผนมากขึ้นในระยะนี้ คือ การยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) เช่น "นี่เป็นของฉัน" "บ้านของฉัน" "ของๆ ฉัน" เป็นต้น ความรู้สึกเป็นเจ้าของที่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่นความรู้สึกนี้ทำให้บุคคลพัฒนาคุณลักษณะรวมๆ ในวัยต่อมา เช่น ความรู้สึกที่มีต่อส่วนรวม สังคมและประเทศชาติในที่สุด อีกลักษณะหนึ่งของความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง คือ มโนภาพแห่งตน (Self-Image) เป็นบทบาทของบุคคลที่จะแสดงออก เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น และเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะกำหนดวิธีการและรูปแบบต่างๆ ในการแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย สำหรับอนาคตในระยะนี้เด็กจะเรียนรู้ว่าพ่อแม่คาดหวังอะไรจากตัวเขาและเขาจะอย่างไรและเปรียบเทียบความคาดหวังต่างๆ ดังกล่าวกับพฤติกรรมของตนเองจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ เช่น เด็กทราบว่าพ่อแม่ต้องการให้เขาเป็นเด็กคนดี แต่เด็กก็ยังซุกซน แต่โดยความเป็นจริงแล้ว เขาก็ยังไม่เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนนักในการที่จะสร้างมโนภาพของตนเองว่า ต้องการเป็นเช่นไรเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งระยะนี้จึงเป็นเพียงความคิดที่จะเป็นรากฐานของการพัฒนาตนในวัยที่สูงขึ้นต่อไป

4. ระยะ 6 – 12 ปี (Six to Twelve) เป็นระยะที่เด็กเข้าโรงเรียน และพัฒนาสติปัญญามากขึ้น ในขณะเดียวกันความรู้สึกของความเป็นเอกลักษณ์ในตนเอง มโนภาพแห่งตนและความรู้สึกเป็นเจ้าของ ก็จะพัฒนามากขึ้น ทำให้เด็กรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากยิ่งขึ้น เด็กจะเรียนรู้ถึงสิ่งใหม่ๆ และสามารถเลือกสรรสิ่งต่างๆ เด็กเริ่มรู้สึกว่าตนเองมี

พลังใหม่ๆ ในตนเองเกิดขึ้นและได้ค้นพบตนเองในแง่มุมอื่นๆ เพิ่มขึ้นอีกหลายอย่าง นอกจากนี้ ยังมีลักษณะที่เด่นอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นได้แก่ การมีเหตุผลในตนเอง (Self as Relational Copper) เป็นลักษณะของการมีความเชื่อมั่นว่า เขามีความสามารถที่จะคิดอย่างมีเหตุมีผล ในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นระยะเริ่มต้นของการมีพลังความคิดอย่างมีเหตุผล ทำให้บุคคลมองว่าตนเองมีความสามารถที่จะคิด และตั้งจุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์

5. ระยะเวลาวัยรุ่น (Adolescence) เป็นระยะตั้งแต่อายุ 12 – 21 ปี วัยนี้บุคคลจะมีปัญหาในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาการเลียนแบบ การเลือกอาชีพ รวมทั้งปัญหาในการเลือกเป้าหมายของชีวิต เขาจึงเรียนรู้ว่าจะต้องมีการวางแผนเพื่อไปถึงจุดมุ่งหมายระยะยาว (Propriety Striving) ที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจภายใน ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของการมีชีวิตอยู่ และเป็นจุดกำเนิดของการพัฒนา มโนธรรม (Conscience) ที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ออลพอร์ตได้อธิบาย ขั้นตอนการพัฒนามโนธรรมว่า จะเริ่มจากการที่เด็กจะรับรู้มโนธรรม ในแง่ของการกลัวการถูกลงโทษ (Authoritarian Conscience) จากพ่อแม่เขาจะรู้สึกผิดหากขัดขืนต่อกฎเกณฑ์ต่าง ๆ แต่เมื่อเด็กมีวุฒิภาวะมากขึ้นก็จะมี การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยมีความรู้สึกในเรื่องมโนธรรม โดยความเชื่อฟังจากสังคม และจะเปลี่ยนมาเป็นวิธีการสร้างมาตรฐานภายในตัวเองซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างกฎเกณฑ์ ของตนเอง (Self-Generated Rules) และโดยความเป็นจริงแล้ว ชีวิตของบุคคลจะถูกหล่อหลอมความเป็น "ตน" โดยกระบวนการทำงานตามขั้นตอนต่างๆ ร่วมกันพัฒนาการของบุคคลที่หล่อหลอมรวมกันจนเข้าสู่วุฒิภาวะ จะมีพัฒนาการเรื่องต่างๆ ได้อย่างสมดุลและมีลักษณะดังนี้คือ

1. พัฒนาการทางบุคลิกภาพที่มีวุฒิภาวะ (Mature Personality) เป็นการพัฒนาการทางบุคลิกภาพเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลายาวนานที่จะต้องพัฒนาตัวเองก่อน และพัฒนาการในระยะแรก เกิดจากแรงจูงใจทางร่างกาย และต่อมาเมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้นก็จะเปลี่ยนมาเป็นมีแรงจูงใจภายใน รวมทั้ง การใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำให้บุคคลดำเนินไปสู่ ความมีวุฒิภาวะได้อย่างสมบูรณ์

2. การพัฒนาความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Extension of the Sense of Self) คือ ความสามารถร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ที่นอกเหนือไปจากกิจกรรมของตน เขาจะแสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อความสุขของทั้งตนเองและผู้อื่น อย่างเหมาะสม

3. การพัฒนาการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น (Warm Relatedness to Others) คือมีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและอบอุ่นกับผู้อื่น (Intimacy) สามารถที่จะให้ความรักต่อผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความเข้าใจ และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Compassion) เขาจะไม่มีอคติในการติดต่อ และสัมพันธ์กับผู้อื่นจะยอมรับ และชื่นชมในพฤติกรรม และความคิดเห็นที่แตกต่างกันของผู้อื่น ไม่นินทาผู้อื่น มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ อย่างเหมาะสม ไม่ทำให้เสียบรรยากาศใน การมีความสัมพันธ์กัน

4. การพัฒนาการยอมรับตนเอง (Self-Acceptance) คือ มีอารมณ์มั่นคง หลีกเลี่ยงการโต้ตอบที่ไม่สมควร ตลอดจนควบคุมตนเองได้ เมื่อมีความคับข้องใจ มีความอดทน ไม่ตำหนิผู้อื่นแบบไม่มีเหตุผล โทษคนอื่นไม่ยอมรับความจริง

5. การพัฒนาการรับรู้ตามความเป็นจริง (Realistic Perception of Reality) คือมีความสามารถรับรู้สิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง โดยไม่บิดเบือน มีความรอบรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตที่มีประสิทธิภาพ และสามารถอุทิศตนเองเพื่อการทำงานโดยมีลักษณะยึดปัญหาเป็นศูนย์กลาง (Problem-Centered) ไม่ใช่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Ego-Center)

6. การพัฒนาการมองตนเองด้วยสายตาเป็นกลาง (Self Objectification) หมายถึง การรู้จักตนเองและมีความสุขที่มองเห็น ความสามารถและขีดจำกัดของตนเอง การมีอารมณ์ขัน มีความสามารถที่จะเห็น ความสนุกสนานใน มโนภาพแห่งตน (Self-Image) สามารถมองสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างเป็นกลาง

2. ทฤษฎีอุปนิสัยของเรย์มอนด์ บี แคทเทล

เรย์มอนด์ บี แคทเทล (อ้างใน จิราภา เต็งไตรรัตน์และคณะ ,2543) ได้พยายามศึกษาค้นหาว่ามีอุปนิสัยใดบ้างที่เป็นอุปนิสัยกลาง ๆ ซึ่งเราสามารถนำมาอธิบายบุคลิกภาพของบุคคลทั่วไปได้

แคทเทลกำหนดโครงสร้างบุคลิกภาพประกอบด้วย อุปนิสัย (Traits) หน่วยพลัง (Ergs) เมตะเอิร์ก (Metaergs) สังกัปอดหนุน (Subsidiation) และตัวตน (The Self) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. **อุปนิสัย (Traits)** เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดที่แคทเทลถือว่า อุปนิสัย คือ "โครงสร้างของจิต" (Mental Structure) เป็นตัวกระทำให้พฤติกรรมของบุคคลคงที่ และแคทเทลมีแนวความคิดเหมือนอลพอร์ต (Allport) ว่า บุคคลแต่ละคนมีอุปนิสัยร่วม หรือสามัญลักษณะ (Common Traits) ด้วยกันทั้งนั้น เช่น การมีประสบการณ์ทางสังคมอย่างเดียวกัน ส่วนที่เป็นเอกลักษณ์ หรือวิสามัญลักษณะ (Unique Traits) หมายถึง อุปนิสัยที่มีอยู่เฉพาะในบุคคลแต่ละคน ซึ่งคล้ายคลึง อุปนิสัยร่วม เป็นคุณลักษณะต่างๆ ที่มีอยู่ในบุคคลทั่วไป เช่น ความสามารถ การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม สติปัญญา และความเชื่อมั่นในตนเอง ส่วนอุปนิสัยที่เป็นเอกลักษณ์จะเป็นลักษณะที่ปรากฏขึ้นในส่วนของเจตคติ และความสนใจเฉพาะของแต่ละบุคคล อุปนิสัยมี 2 ชนิด คือ

1.1 **อุปนิสัยพื้นผิว (Surface Traits)** เป็นอุปนิสัยที่สามารถสังเกตได้ชัดเจน เป็นลักษณะ นิสัยของบุคคลที่แสดงออกมา อย่างเปิดเผยอุปนิสัย ต้นตอ เป็นโครงสร้างที่แท้จริงซึ่งถือเป็นรากฐานของบุคลิกภาพ และเป็นตัวที่กำหนดการแสดงออกของอุปนิสัยพื้นผิวหลายๆ แบบ จึงเป็นสิ่งจำเป็น ที่จะต้องศึกษาเมื่อพบปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการบุคลิกภาพ อาการเจ็บปวดทางกาย หรือโรคทางกายที่มีสาเหตุเนื่องมาจากจิตใจ และความเปลี่ยนแปลง ในบูรณาการของบุคลิกภาพ (Dynamic Intergration) นอกจากนี้อุปนิสัยต้นตอยังเป็นผลของพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อมผสมกัน ซึ่งอาจเรียกอุปนิสัยต้นตอว่าเป็นอุปนิสัยแม่บท (Constitution Traits) ได้

1.2 **อุปนิสัยต้นตอ (Source Traits)** แบ่งออกเป็น 3 แบบตามการแสดงออกคือ อุปนิสัยแรงขับ (Dynamic Traits) ได้แก่ อุปนิสัยที่เกี่ยวข้องกับ แรงจูงใจ และความสนใจของบุคคลเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายใดๆ ก็ตาม อุปนิสัยเกี่ยวกับความสามารถ

(Ability Traits) ได้แก่ อุปนิสัยที่เป็นตัวกำหนด ความสามารถ ของบุคคลให้ทำงานไปสู่ จุดมุ่งหมาย และอุปนิสัยทางลักษณะอารมณ์ (Temperament Traits) ได้แก่ อุปนิสัยที่เป็น ตัวกำหนดความสามารถของบุคคล ให้ทำงานไปสู่จุดมุ่งหมาย และอุปนิสัยทางอารมณ์ (Temperament Traits) ได้แก่ อุปนิสัยที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองทางด้านโครงสร้าง เป็น ความเร็วของพลัง เป็นต้น ในการแสดงออกของพฤติกรรมใดๆ ก็ตาม อาจเกิดจากอุปนิสัยทั้ง 3 แบบร่วมกัน แต่ทั้งนี้อุปนิสัยแรงขับจะมีความสำคัญมากกว่าอุปนิสัยเกี่ยวกับความสามารถ และอุปนิสัยทางอารมณ์ เพราะอุปนิสัยแรงขับสามารถยืดหยุ่น และอาจเป็นตัวเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ส่วนใหญ่ได้

2. หน่วยพลัง (Ergs) เป็นอุปนิสัยต้นตอ หรือแรงขับดันที่มีมาแต่กำเนิดทั้งในกาย และในจิตใจ ทำให้บุคคลมีปฏิกริยาตอบสนองทั้งโดยจงใจ หรือเอาใจใส่ต่อวัตถุใดวัตถุหนึ่ง มากกว่าวัตถุประเภทอื่น และแสดงประสบการณ์เฉพาะของอารมณ์ต่อวัตถุประเภทนั้น ๆ เป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อไปให้ถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมนั้น ๆ ของตน มากกว่ากิจกรรมประเภทอื่นๆ แคทเทิล ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า หน่วยพลัง มีหน้าที่ 4 อย่าง คือ การตอบสนองการรับรู้ (Perceptual Response) การตอบสนองทางอารมณ์ (Emotional Response) การกระทำที่นำไปสู่จุดมุ่งหมาย (Instrumental Acts Leading to the Goal) และจุดมุ่งหมายที่ทำให้ได้รับความพอใจ (The Goal Satisfaction Itself) ถ้า รวมหน่วยพลัง 4 หมวดเข้าด้วยกัน คำนิยามจะประกอบไปด้วย การคิด (Cognition) ความรู้สึก (Affection) และความมุ่งมั่น (Conation) ซึ่งเหมือนกับคำว่าสัญชาตญาณ (Instinct) ตามทฤษฎีของแมคดوجل (McDougall's Theory) และแคทเทิล ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของหน่วยพลังกับกระบวนการทางชีววิทยาของมนุษย์พร้อม ทั้งเสนอว่า หน่วยพลังที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดมี 10 หน่วยพลัง คือ พลังเพศ (Sex) การ ยืนยันสิทธิของตน (Self Assertion) การหนี ความกลัว ความวิตกกังวล (Escape, Fear, Anxiety) การป้องกัน พฤติกรรมการปกป้องของพ่อแม่ (Protection Parental Behavior) การเข้าร่วมกลุ่ม (Gregariousness) ความต้องการพักผ่อน (Rest – Seeking) การสำรวจ (Exploration) การหลงรักตนเอง (Narcistic Sex) การขอร้อง (Appeal) การก่อสร้าง (Construction)

3. เมตะเอิร์ก (Metaergs) เป็นอุปนิสัยต้นตอที่เกี่ยวกับแรงขับ ซึ่งได้รับการขัด เกลาจากสิ่งแวดล้อม และปรากฏในพัฒนาการ เมตะเอิร์กต่างจาก หน่วยพลังคือหน่วยพลังมี มาแต่กำเนิดแต่เมตะเอิร์กเกิดขึ้นภายหลัง และพัฒนามาจากแรงจูงใจ ได้แก่ เจตคติ (Attitude) ความสนใจ (Interest) และ ความอ่อนไหวทางอารมณ์ (Sentiment) ความ อ่อนไหวทางอารมณ์มีความสำคัญที่สุดในเมตะเอิร์ก ความอ่อนไหวทางอารมณ์ก็คือ โครงสร้างของอุปนิสัยที่เกี่ยวกับแรงขับซึ่งเกิดจากสิ่งแวดล้อม ทำให้บุคคลมีความเอาใจใส่ต่อ วัตถุบางอย่าง ตลอดจนรู้สึก และสามารถตอบสนองได้ในสถานการณ์เฉพาะความอ่อนไหว ทางอารมณ์จะมีความมั่นคง และถาวรกว่าเจตคติ และความสนใจ เพราะความอ่อนไหวทาง อารมณ์ปรากฏอยู่ในช่วงพัฒนาการตอนต้นมากกว่าวัยอื่นๆ เจตคติ ความสนใจ และความ อ่อนไหวทางอารมณ์จะไม่แยกออกจากกัน และมีการทำงานเกื้อกูลกันสำหรับความอ่อนไหว ทางอารมณ์ที่สำคัญ ได้แก่ ความสนใจในอาชีพ ความสนใจในกีฬา และเกมต่าง ๆ ความ สนใจ เพราะความอ่อนไหวทางอารมณ์ปรากฏอยู่ในช่วงพัฒนาการตอนต้นมากกว่าวัยอื่นๆ

เจตคติ ความสนใจ และความอ่อนไหวทางอารมณ์จะไม่แยกออกจากกัน และมีการทำงานเกื้อกูลกัน สำหรับความอ่อนไหวทางอารมณ์ที่สำคัญ ได้แก่ ความสนใจในอาชีพ ความสนใจในกีฬา และเกมต่างๆ ความสนใจในเรื่องศาสนา ความสนใจทางด้านเครื่องจักรกล ความรักชาติ โครงสร้างของหน่วยพลังย่อย และอารมณ์ความรู้สึกต่อตนเอง

4. สังกัปอุดหนุน (Subsidiation) ถ้าเราศึกษาอุปนิสัยที่สัมพันธ์กับจำนวนหนึ่ง เราจะพบว่าเป้าหมายสุดท้ายซึ่งบุคคลสามารถจะไปได้โดยการผ่านเป้าหมายย่อยๆ ไปเป็นลำดับ หรืออาจเรียกว่าเป้าหมายย่อยเหล่านั้นเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่เป้าหมายสุดท้าย อุปนิสัยที่ทำให้บุคคลบรรลุเป้าหมายแรก ได้แก่ อุปนิสัยทั้งหลายที่จะมาอุดหนุนอุปนิสัยที่ทำให้บรรลุเป้าหมายสุดท้าย หรือใกล้เคียงกับเป้าหมายสุดท้าย การแบ่งระหว่างหน่วยพลัง ความอ่อนไหวทางอารมณ์ เจตคติ และความสนใจนั้นถ้าจะพูดให้เข้าใจง่ายก็คือลูกโซ่ของการอุดหนุน (Subsidiation Chain) ทั้งหมดเป็นอุปนิสัยที่เกี่ยวกับแรงขับ โดยความสนใจเป็นสิ่งที่อุดหนุนเจตคติ (Subsidiary to Attitude) รวมทั้งเป็นสิ่งที่อุดหนุน ความอ่อนไหว ทางอารมณ์ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่อุดหนุนหน่วยพลัง (Subsidiary to Eggs) ด้วย และตามปกติแล้วปฏิกริยาซึ่งกัน และกันระหว่างอุปนิสัย ที่เกี่ยวกับแรงขับ มีความซับซ้อนมากการตรวจสอบการกระทำใดๆ จะแสดงให้เห็นเป็นลูกโซ่ของการอุดหนุนที่เชื่อมโยงหน่วยพลังแต่ละอย่าง และความอ่อนไหวทางอารมณ์ และเจตคติไว้

5. ตัวตน(The Self) เป็นส่วนหนึ่งของความอ่อนไหวทางอารมณ์ ตัวตนเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเจตคติเกือบทั้งหมดจะสะท้อนให้เห็นตัวตนนั่นเอง ตัวตนจะเกี่ยวข้องกับ การแสดงออกของหน่วยพลัง หรือความอ่อนไหวทางอารมณ์อื่นๆ ตัวตนมีบทบาทในการบูรณาการบุคลิกภาพ และตัวตนนี้ยังเกี่ยวข้องกับหน่วยพลังที่เกี่ยวกับคุณธรรม (Superego) และตัวตนตามอุดมคติ (Ideal Self) ซึ่งทั้งสองนี้ได้มาจากอิทธิพลทางสังคม นอกจากนี้ตัวตนยังมีอิทธิพลควบคุมอุปนิสัยที่เกี่ยวกับแรงขับให้ปฏิบัติงานร่วมกัน เรียกว่า ตัวตนทางโครงสร้าง (Structural Self) หรือตัวตนที่เกิดจากแรงขับ (Drive Self) หรือเกิดความอ่อนไหวทางอารมณ์ของหน่วยพลัง (Ego Sentiment) การทำงานของอุปนิสัยที่เกี่ยวกับแรงขับอันใดก็ตาม จะแสดงตัวออกมานั้นจะต้องขึ้นอยู่กับว่าอุปนิสัยนั้นเหมาะสมกับตัวบุคคลหรือไม่ ถ้าอุปนิสัยนั้นๆ ไม่สามารถเข้ากับตัวตนได้ก็จะทำให้เกิดลักษณะอาการโรคจิต โรคประสาทในบุคคลได้

แคทเทิลกำหนดโครงสร้างของตัวตน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ ตัวตนตามอุดมคติ (Idea Self) กับตัวตนตามความเป็นจริง (Real Self) ทั้งสองอย่างนี้ขึ้นอยู่กับ การสังเกตตนด้วยตนเองตามความเป็นจริงคือ ตัวตนที่เขายอมรับว่าเขาเป็นในขณะที่เขาพิจารณาอย่างมีเหตุผล ส่วนตัวตนตามอุดมคติก็นั่นคือ ตัวตนอย่าง ที่เขาต้องการจะเป็น ในการเริ่มต้นพัฒนาการของตัวตนตามความเป็นจริง จะเป็นภาพสะท้อนที่ไม่สมบูรณ์ของตัวตนตามอุดมคติ และเมื่อระยะเวลาผ่านไป พัฒนาการของบุคคลเป็นไปตามปกติ การบูรณาการบุคลิกภาพต่างๆ อาจนำไปสู่การเป็นตัวตนซึ่งทั้งตัวตนตามอุดมคติ และตัวตนตามความเป็นจริง จะมีความอ่อนไหวทางอารมณ์ของตัวตน(Self Sentiment) เป็นตัวกำหนด

3. ทฤษฎีของฮันส์ ไอเซงค์ (Hans Eysenck)

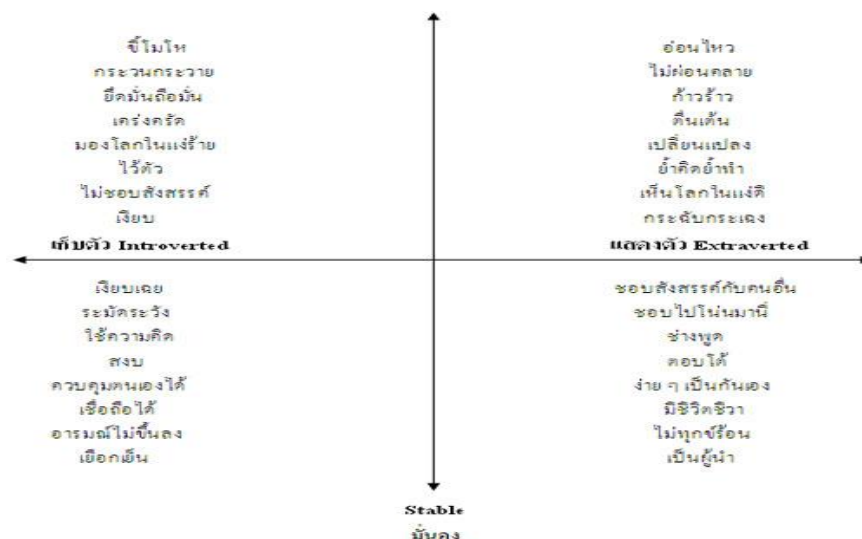
ฮันส์ ไอเซงค์ (1952) ได้อธิบายบุคลิกภาพโดยจัดกลุ่มอุปนิสัยโดยวิธีวิเคราะห์ปัจจัย เช่นเดียวกับแคทเทิล วิธีการของเขาแตกต่างจากแคทเทิล สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับอุปนิสัยของไอเซงค์ มีความเห็นสอดคล้องกับคำจำกัดความเกี่ยวกับอุปนิสัยของออลพอร์ต และได้ให้ความหมายไว้ว่า คือ ลักษณะส่วนรวม (ที่เปลี่ยนแปลงได้) ของแต่ละบุคคลอันประกอบด้วยลักษณะทางร่างกายและจิตใจ (ซึ่งเป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพ) ซึ่งทำให้คนปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึงลักษณะส่วนรวมของบุคคลที่ประสมประสานรวบรวมเป็นพฤติกรรมที่มีระบบและแสดงออกมาเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล

ไอเซงค์ได้มีการพัฒนาทฤษฎีที่จะอธิบายว่าทำไมแต่ละบุคคลจึงมีความแตกต่างกัน ในทางบุคลิกภาพและพฤติกรรม คุณลักษณะบุคลิกภาพที่สำคัญ มี 4 คุณลักษณะ คือ พฤติกรรมปกปิด (Introversion) พฤติกรรมเปิดเผย (Extroversion) และพฤติกรรมที่มั่นคง (Stability) แนวโน้มโรคประสาท (Neuroticism) ต่างก็มีจุดเริ่มต้นมาจากทางด้านชีววิทยา ขึ้นอยู่กับจำนวนกิจกรรมในระบบประสาทของแต่ละบุคคล กิจกรรมนี้จะจูงใจให้แต่ละบุคคลมีการพัฒนาไปในแนวทางที่แน่นอน ขั้นสุดท้ายบุคลิกภาพจะได้มาจากระบบประสาทของแต่ละบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรม และจากประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับมาแล้ว บุคลิกภาพที่มีพฤติกรรมเปิดเผย มีธรรมชาติระบบประสาทที่มีความสงบเยียบ เกิดจากธรรมชาติของระบบประสาท ที่ไม่ต้องการแสวงหาสิ่งเพิ่มเติมที่มีความตื่นเต้น จึงมีพฤติกรรมชอบอยู่ตามลำพัง บุคคลทุกคนจะมีบุคลิกภาพเป็นแบบพฤติกรรมเปิดเผยหรือพฤติกรรมปกปิดก็ได้ หรือจะมีพฤติกรรมทั้งแบบเปิดเผยและปกปิดก็ได้ โดยที่ไอเซงค์แบ่งกลุ่มอุปนิสัยออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ

1. เก็บตัว (Introverted) – แสดงตัว (Extroverted)
2. แนวโน้มโรคประสาท (Neuroticism) – ความมั่นคงทางใจ (Stability)

การแสดงการวัดบุคลิกภาพ สามารถอธิบายได้ดังนี้

Unstable (Neurotic) ไม่นิ่ง (มีอาการประสาทอ่อน)

จากความหมายและทฤษฎีของอุปนิสัย สามารถสรุปได้ว่า อุปนิสัยในแต่ละบุคคลจะสะท้อนออกมาให้รูปของพฤติกรรมภายนอก และในแต่ละบุคคลสามารถมีอุปนิสัยได้หลากหลาย ซึ่งอุปนิสัยสามารถพัฒนาได้ตามวัย และสถานการณ์ ซึ่งหากได้รับการหล่อหลอม หรือขัดเกลาได้อย่างเหมาะสม จะสามารถนำไปสู่คุณภาพด้านอารมณ์และสังคมได้อย่างสมดุล

2.2. ความหมาย และทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก

จิตวิทยาเชิงบวก (Positive psychology) เป็นสาขาใหม่ของทางจิตวิทยา ซึ่งได้รับการสรุปถึงวัตถุประสงค์ขึ้นในปีค.ศ. 2000 โดยศาสตราจารย์มาร์ติน เซลิกแมน กับศาสตราจารย์มิฮาลลี ชิคเซนทมิฮาลยี ได้ทำการระบุว่า "เราเชื่อว่าจิตวิทยาการทำงานของมนุษย์ในเชิงบวกจะเกิดขึ้นเมื่อบรรลุความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์และการแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าสำหรับบุคคล, ครอบครัว และชุมชน"

ศาสตราจารย์มาร์ติน เซลิกแมน (อ้างอิงดร.สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ และ คณะ) ได้ให้ความหมายของจิตวิทยา หมายถึง จิตวิทยาตะวันตกสมัยใหม่ที่ยึดเอาจุดแข็งของมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา อาทิเช่น การพัฒนาในด้านคุณค่า (Value) สติรู้ตื่นตื่นไหลในกิจกรรม (Flow) การมองโลกทางบวกหรือในแง่ ดี (Optimism) ความหวัง (Hope) และความสุข (Happiness) ของบุคคล เป็นต้น

จากการที่สังคมพัฒนามากขึ้นในหลายด้านแต่มนุษย์กลับไม่ได้มีความสุขเพิ่มมากขึ้น จิตวิทยาเชิงบวก (Positive psychology) จึงเป็นศาสตร์ทางเลือกใหม่ ที่ มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ให้เป็นผู้มีความสุข โดยมีพื้นฐานของความสุขจากการพัฒนาตนเอง การเป็นคนดี มีมุมมองต่อชีวิตและโลกในเชิงบวก อีกทั้งเป็นวิชาที่เน้นความเป็นวิทยาศาสตร์ มีงานวิจัย ตัวเลข สถิติ ที่สามารถนำมาใช้อ้างอิงได้ มีแนวทางปฏิบัติที่เป็นตัวอย่างชัดเจน และเหมาะสมกับสภาพชีวิตในสังคมปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก (Positive psychology) จึงกำลังได้รับความสนใจและนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนามนุษย์อย่างกว้างขวางในประเทศตะวันตกในขณะนี้โดยเฉพาะในการพัฒนาสุขภาพ

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มองว่าความสุข คือ การที่บุคคลประเมินภาพรวมในขณะนั้นว่าเขามีความพึงพอใจในชีวิต มีอารมณ์ด้านบวก เช่น ความรู้สึกผ่อนคลายสบายใจ ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเบิกบาน รู้สึกดูแลห่วงใย ใส่ใจ ความรู้สึกดีมีค่าลึกซึ้งกับคุณความดี และการไม่มีความรู้สึกทางลบ เช่น ความซึมเศร้า ความเสียใจ ความกลัว ความโกรธ ความวิตกกังวล เป็นต้น อารมณ์ด้านบวกในที่นี้ ได้แก่ ความรู้สึกสนุกสนาน ความซาบซึ้งใจ ความสนใจ และความพึงพอใจ

ทั้งนี้อารมณ์ด้านบวกจะเป็นตัวนำไปเกิดผลลัพธ์ที่สำคัญต่อการมีชีวิตที่มีความสุข เช่น การพัฒนาความเป็นมิตร ความพึงพอใจในชีวิต ระดับรายได้ที่มากกว่า ประสบความสำเร็จ และการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง รวมทั้งผู้มีประสบการณ์อารมณ์ด้านบวกสม่ำเสมอก็มีแนวโน้มที่จะมีอายุยืนยาว

Positive Psychology กับชีวิตครอบครัว : บทเรียนจากโครงการศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาสุขภาพและชุมชนเรียนรู้จิตตปัญญาอย่างมีส่วนร่วม (ดร.สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ และ

คณะ) ได้มีข้อสรุปและข้อเสนอแนะ จิตวิทยาเชิงบวก (Positive psychology) เป็นแนวคิด จิตวิทยาตะวันตกสมัยใหม่ที่นำที่จะศึกษา ทบทวนและนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับ บริบทในสังคมไทย เป้าหมายของ Positive Psychology คือการพัฒนาคนให้มีความสุข โดยมีพื้นฐานของความสุขจากการพัฒนาตนเอง การเป็นคนดี มีมุมมองต่อชีวิตและโลกในเชิง บวก ซึ่งเป็นเป้าหมายเดียวกันกับการพัฒนาของประเทศไทยที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนา ครอบครัว การนำแนวคิด Positive Psychology มาประยุกต์ใช้กับบริบทครอบครัวไทยให้ ประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็นต้องบูรณาการประโยชน์จากศาสตร์นี้ร่วมกับแนวทางการพัฒนา อื่นๆ ที่มีบทบาทสำคัญทางวัฒนธรรมของสังคม ซึ่งต้องการการระดมพลังและสติปัญญาสู่ การพัฒนาให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา โดยการประยุกต์ใช้ใน หลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ต่อยอด การพัฒนาจากระดับครอบครัวที่ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น Positive Psychology จึงเป็นทางเลือกสำคัญที่ สังคมไทยควรพิจารณาศึกษาเรียนรู้ เพื่อนำพาให้คนในสังคมตั้งเป้าหมายร่วมกันว่าต้องการให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สังคมไทยก็จะมีมีความสุข และหน่วยสังคมที่เล็กที่สุดและสำคัญที่สุดคือครอบครัวก็เป็น จุดเริ่มต้นที่สำคัญ มาพัฒนาโดยเอาจุดแข็งของมนุษย์เป็นศูนย์กลางกันบ้าง ถ้ารู้สึกว่ามีปัญหา มีมากจนไม่รู้จะเริ่มต้นการพัฒนาครอบครัวไทยกันอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับบทความ จิตวิทยาเชิงบวกกับบทบาทในการแก้ปัญหาสังคมไทย (นรินทร์ หวังศรีวัฒนกุล, 2556) ที่ ประเทศไทยของเรา แม้เรื่องจิตวิทยาเชิงบวกยังไม่ได้ถูกบรรจุให้เป็นวาระเร่งด่วนของ ประเทศ แต่ปัจจุบัน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสนใจในเรื่องนี้อย่างมาก เพราะ จิตวิทยาเชิงบวกจะช่วยเสริมจุดแข็งและลบเลือนจุดอ่อนของคนเราได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ จิตวิทยาเชิงบวกยังมีความสำคัญและเป็นประโยชน์มากทั้งต่อปัจเจกชน และการ พัฒนาชุมชน และประเทศชาติ นักจิตวิทยาหลายคนของไทยกล่าวว่าจิตวิทยาเชิงบวก สามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งจะช่วยพัฒนาการบุคคลอย่างมีวุฒิภาวะและ แก้ปัญหาทางอารมณ์ได้อย่างสร้างสรรค์ เป็นความฉลาดที่แตกต่างไปจากความฉลาดทาง ปัญญา (IQ) ที่มักเน้นความสามารถทางตรรกวิทยา นอกจากนี้ จิตวิทยาเชิงบวกจะช่วยให้คุณ ไทยสามารถรับมือกับวิกฤตในยุคนี้ได้ดีอย่างคาดไม่ถึง ... วิกฤตสามารถกระตุ้นให้คนค้นพบ ความหมายของชีวิต (Meaning of Life) ถึงขั้นพลิกวิถีการใช้ชีวิต มุ่งไปสู่การอยู่ดีมีสุข (Well-being) ที่แท้จริงได้ อีกทั้งยังนำไปสู่การตั้งคำถามเชิงบวกกับตัวเองในการค้นหา เป้าประสงค์และคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ เพื่อกำหนดทิศทางและแผนการในการใช้ชีวิตที่ เหลืออยู่ให้มีประสิทธิภาพและมีความหมาย ซึ่งคำถามดังกล่าวได้แก่

1. ความพึงพอใจในชีวิต (Pleasure) เช่น เหตุการณ์อะไรที่ทำให้ฉันรู้สึกเป็นสุข และสงบอย่างมาก หรือฉันรู้สึกสุขสุดชื่นมีพลัง เมื่อได้ทำอะไรบ้าง
2. จุดประสงค์ของการมีชีวิต (Purpose) เช่น ฉันอยากทำอะไรในช่วงชีวิตที่เหลืออยู่ ฉันมาอยู่ในโลกนี้เพื่ออะไรและเพื่อใคร
3. การจัดสัดส่วนให้สมดุล (Proportion) เช่น ฉันควรจะปรับเปลี่ยนชีวิตการทำงาน ครอบครัว และชีวิตส่วนตัวให้มีความสมดุลได้อย่างไร

จากคุณประโยชน์มากมายข้างต้นจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้นักจิตวิทยาของไทยเชื่อว่า จิตวิทยาเชิงบวกจะมีบทบาทมากขึ้นในการแก้ปัญหาสังคมไทย เพราะสามารถตอบสนอง สภาพสังคมในปัจจุบันที่ผู้คนมักแสวงหาความสุข แต่ไม่รู้ว่าความสุขที่แท้จริงคืออะไร

จิตวิทยาเชิงบวกนับเป็นศาสตร์ทางเลือกใหม่ที่ เน้นความสามารถและพัฒนา บุคลิกภาพของเราโดยมีพื้นฐานของความสุข การมองโลกในแง่ดี การมีความหวัง และการมี ความสุข มีพื้นฐานมาจากการพัฒนาตนเอง เป็นคนดี และมองโลกในแง่ดี รวมไปถึงความ เชื่อมั่นในการพัฒนาของสภาวะจิตใจทางบวกในการเรียนของนักเรียนที่มีความตั้งใจ มี แนวทางชัดเจนเพื่อไปสู่เป้าหมายในการเรียน มีการมองสถานการณ์ต่างๆ ในด้านดี มีความตั้งใจว่าตนเองสามารถทำงานต่างๆ ให้สำเร็จได้แม้ว่าการเรียนต้องเผชิญกับปัญหา อุปสรรคหรือสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ก็มีความสามารถฟื้นฟูสภาพตนเองให้กลับมาเรียน ได้ในระดับเดิมหรือดีขึ้นจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) นั้นประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการคือ 1. การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self Efficacy) ความเชื่อที่นักเรียน สามารถพัฒนาด้านการเรียนของตนไปสู่ความสำเร็จ 2. ความหวัง (Hope) ความตั้งใจของ นักเรียนในการเรียนเพื่อไปสู่ความสำเร็จโดยมีการกำหนดเป้าหมายและมีแนวทางการปฏิบัติ ที่ชัดเจน การวางแผนการเรียน การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียน การหาเทคนิควิธีการ ใหม่ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเรียน 3. การมองโลกในแง่ดี (Optimism) ความคิดของ นักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในทางบวก เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างในการเรียนไม่ได้ เลวร้าย และมีทางแก้ไขได้ และ 4. ความยืดหยุ่น (Resiliency) การที่นักเรียนมีความสามารถ ทางอารมณ์ ความรู้สึกในการปรับสภาพจิตใจ ปรับตัวในการทำงานเมื่อต้องเผชิญกับ สถานการณ์ที่เป็นปัญหา นักเรียนมีการตอบสนองเมื่อเผชิญกับสถานการณ์วิกฤต ภาวะ เสี่ยงสามารถจัดการสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการปรับตัว นักเรียน แสดงออกต่อสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์หรือสิ่งทีก่อให้เกิดความเครียดต่างๆในการเรียน และมีความเข้มแข็ง ปรับตัวในการเรียนได้อย่างเหมาะสมและกลับคืนสู่สภาพเดิม หรือดีขึ้น ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งทั้ง 4 ลักษณะนี้นำมาออกแบบจัดเป็นชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตวิทยาเชิง บวกให้กับนักเรียน

จากการศึกษาข้อมูลต่างๆ พบว่ามีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษา และเล็งเห็นว่า จิตวิทยาเชิงบวก เป็นสิ่งที่ควรและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาให้บังเกิดให้มีในตัวนักเรียน การพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวกนั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การใช้บทบาทสมมติ การให้ กรณีตัวอย่าง การใช้กิจกรรมกลุ่ม การให้การปรึกษา การใช้ชุดกิจกรรม เป็นต้น ซึ่ง กิจกรรมที่จะนำมาใช้เพื่อพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวกของนักเรียนมีหลากหลายรูปแบบ เช่น เกม กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ เป็นต้น ซึ่งชุดกิจกรรมเหล่านี้สามารถ เพิ่มสมรรถนะในด้านการพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวกให้แก่ นักเรียนได้อีกทางหนึ่ง กิจกรรมที่จะ นำมาใช้เพื่อพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวกของนักเรียนมีหลากหลายรูปแบบ ได้สอดคล้องกับผลที่ ได้รับจากการพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวกให้แก่ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุง ปัญญา จังหวัดตาก โดยการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวก เพื่อให้เด็ก เหล่านี้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการป้องกันปัญหาอื่นๆ ที่ตามมา และเด็กเหล่านี้ เป็นผู้ที่อยู่ในวัยรุ่น ถ้าพวกเขาเหล่านี้ขาดคุณภาพอนาคตของชาติคงไม่สามารถพัฒนาให้ เจริญก้าวหน้าได้ การพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวกให้บังเกิดแก่นักเรียนในระดับนี้ ซึ่งจะ

สอดคล้องกับแผนการศึกษาของชาติที่ต้องการให้ผู้เรียนทุกคนเป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขและนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางแก่ผู้บริหาร ครู เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวกในการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนเป็นกำลังและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศในการเพิ่มคุณภาพชีวิตของทรัพยากรของชาติต่อไป

ต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกเพื่อการพัฒนาประสิทธิผลในการทำงานกลุ่มของผู้เรียน (ผศ.ดร.วิธัญญา วัฒนโธ) ได้กล่าวถึง เมื่อไม่นานมานี้ นักวิชาการกลุ่มหนึ่งได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “ต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวก (positive psychological capital หรือ PsyCap)” ซึ่งช่วยเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือการปฏิบัติของผู้เรียน และเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน เช่น ความพากเพียรทางวิชาการ ความคิดสร้างสรรค์ การจัดการกับปัญหาเชิงบวก ภาวะผู้นำ สุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้เรียน เป็นต้น การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกในระยะแรกมุ่งเน้นอิทธิพลของต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อผลลัพธ์ส่วนบุคคล หรือเป็นการศึกษา “ต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกระดับบุคคล (individual-level PsyCap)” แต่ระยะต่อมาแนวคิดและการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกก็ได้ขยายขอบเขตไปสู่ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มหรือผลงานระดับกลุ่ม หรือเป็นการศึกษา “ต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกของกลุ่มหรือระดับกลุ่ม (group level PsyCap)”

ลูธานส์ และคณะ (อ้างใน วิธัญญา วัฒนโธ, 2556) นิยามความหมายของต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกไว้ว่าเป็น “สภาวะของจิตวิทยาเชิงบวกในพัฒนาการของบุคคล และแสดงลักษณะโดย (1) การมีความเชื่อมั่นในการทำงานและใช้ความพยายามที่จำเป็นต่อความสำเร็จในภาระงานที่ท้าทาย (2) การอนุমানสาเหตุในทางบวกเกี่ยวกับความสำเร็จในปัจจุบันและในอนาคต (3) ความอุตสาหะต่อเป้าหมาย และเมื่อจำเป็นก็จะปรับแนวทางที่มุ่งสู่เป้าหมายเพื่อความสำเร็จ และ (4) เมื่อเผชิญกับปัญหาและความทุกข์ยากก็ไม่ลดละและกลับสู่สภาพเดิมและแม้แต่มีสภาพที่ต่ำกว่าเดิมเพื่อบรรลุความสำเร็จ” (Luthans, Youssef, et al., 2007, p. 3) ต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกประกอบด้วยตัวแปรจิตวิทยาเชิงบวก 4 ตัวแปร ได้แก่ ความหวัง การมองโลกในแง่ดี การรับรู้ความสามารถแห่งตน และการฟื้นพลัง ดังนี้

1. ความหวัง (hope)

ความหวังคือความคาดหวังว่าตนเองจะได้รับประสบการณ์ในทางบวกและเชื่อว่าตนเองจะมีอิทธิพลต่อประสบการณ์ของตนในทางบวกได้ (American Psychology Association [APA], 2007) ความหวังประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ ความคิดเกี่ยวกับเป้าหมาย ความคิดเกี่ยวกับแนวทาง และความคิดเกี่ยวกับความตั้งใจ (Lopez, Rose, Robinson, Marques, & Pais-Ribeiro, 2009; Snyder, Rand, & Sigmon, 2002)

2. การมองโลกในแง่ดี (optimism)

การมองโลกในแง่ดีเป็นความคาดหวังเกี่ยวกับอนาคตในเชิงบวก (Peterson, Luthans, Avolio, Walumbwa, & Zhang, 2011) และเป็นทัศนคติว่าสิ่งที่เกิดขึ้นดีที่สุด และความปรารถนาหรือจุดมุ่งหมายของตนเองจะบรรลุเป้าหมายหรือถูกเติมเต็มอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (APA, 2007)

3. การรับรู้ความสามารถของตน (self-efficacy)

การรับรู้ความสามารถของตนหรือความเชื่อมั่น (confidence) เป็นการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับขีดความสามารถของตนเองที่จะทำสิ่งต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา (APA, 2007)

4. การฟื้นพลัง (resilience)

การฟื้นพลังเป็นความสามารถของบุคคลในการสะท้อนกลับหรือการกลับสู่สภาพเดิมหลังจากเผชิญกับความยากลำบาก ความขัดแย้ง ความล้มเหลวหรือแม้แต่เหตุการณ์ในเชิงบวก ความก้าวหน้าและความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้น (Avey, Luthans, & Youssef, 2010) กล่าวได้ว่าการฟื้นพลังเป็นความสามารถในการต่อสู้ฟันฝ่าในการเผชิญกับเหตุการณ์ที่เป็นความยากลำบาก (Abolghasemi & Varaniyab, 2010) ซึ่งเป็นกระบวนการและผลลัพธ์ของการปรับตัวต่อประสบการณ์ในชีวิตที่เป็นความยากลำบากและท้าทาย โดยเฉพาะความยืดหยุ่นและการปรับตัวทางจิตใจ อารมณ์และพฤติกรรมต่อความต้องการภายในและภายนอก (APA, 2007)

แม้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกในบริบททางการศึกษาจะเริ่มต้นมาเมื่อไม่นานมานี้ แต่การศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกของผู้เรียนก็แสดงให้เห็นว่าต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกส่งผลทางบวกต่อผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของผู้เรียนหลายประการ ได้แก่ (Khan, Siraj, & Li, 2011; Li-feng & Hua-li, 2009; Malone, 2010; Qingquan & Zongkui, 2009; Tjakraatmadja & Febriansyah, 2007; Tsai, Lee, & Hsu, 2012)

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลการปฏิบัติของผู้เรียน
2. ความคิดสร้างสรรค์
3. รูปแบบการจัดการกับปัญหาเชิงบวก
4. สุขภาวะทางกายของผู้เรียน
5. สุขภาวะทางจิตของผู้เรียน

ดังนั้น จิตวิทยาเชิงบวก และต้นทุนจิตวิทยาเชิงบวกจึงเป็นศาสตร์ใหม่ที่เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ให้มีความสุข โดยมีพื้นฐานมาจากการพัฒนาตนเอง เป็นคนดี และมองโลกในแง่ดี ทั้งยังเป็นวิทยาศาสตร์ในด้านของการวิจัยตัวเลข สถิติ ที่สามารถนำมาใช้อ้างอิงได้ ตลอดจนมีแนวทางปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ชัดเจน

2.3. ความหมาย และทฤษฎีคุณลักษณะที่ดี

คุณลักษณะพื้นฐานเป็นสมรรถนะของบุคคลซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวทางการกระทำ พฤติกรรม หรือการคิด โดย คุณลักษณะพื้นฐานเหล่านี้จะแผ่ขยายไปยังสถานการณ์อื่นๆ และคงทนอยู่ภายในตัวบุคคลเป็น ระยะเวลาานพอสมควร หรือกล่าวอย่างสั้นๆ ก็คือ “บุคคลต้องมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง” คุณลักษณะพื้นฐานประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. **แรงจูงใจ (Motive)** เป็นสิ่งที่บุคคลคิดถึงหรือมีความต้องการ ซึ่งแรงจูงใจจะเป็นตัว ผลักดันหรือแรงขับให้บุคคลกระทำพฤติกรรม หรือตัวกำหนดทิศทางหรือทางเลือกในการกระทำ พฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมาย หรือหลีกเลี่ยงจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนไม่พึง

ปรารถนา เช่น เมื่อบุคคลตั้งเป้าหมายที่ท้าทายจะทำให้เขามีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้น และมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ และจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อทำงานให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

2. **อุปนิสัย (Trait)** เป็นคุณลักษณะทางกายภาพของบุคคล ซึ่งจะแสดงออกมาเพื่อตอบสนองต่อข้อมูล หรือสถานการณ์ต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ อุปนิสัยเป็นสิ่งที่เกิดจากการศึกษา การอบรมเลี้ยงดู ประสบการณ์ และการเรียนรู้ของบุคคล สมรรถนะด้านอุปนิสัย เช่น การควบคุม อารมณ์ภายใต้สภาวะความกดดัน ความคิดริเริ่ม เป็นต้น

3. **อัตมโนทัศน์ (Self-Concept)** หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง อาจรวมถึงทัศนคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) จินตภาพส่วนบุคคล (Self-Image) เป็นต้น

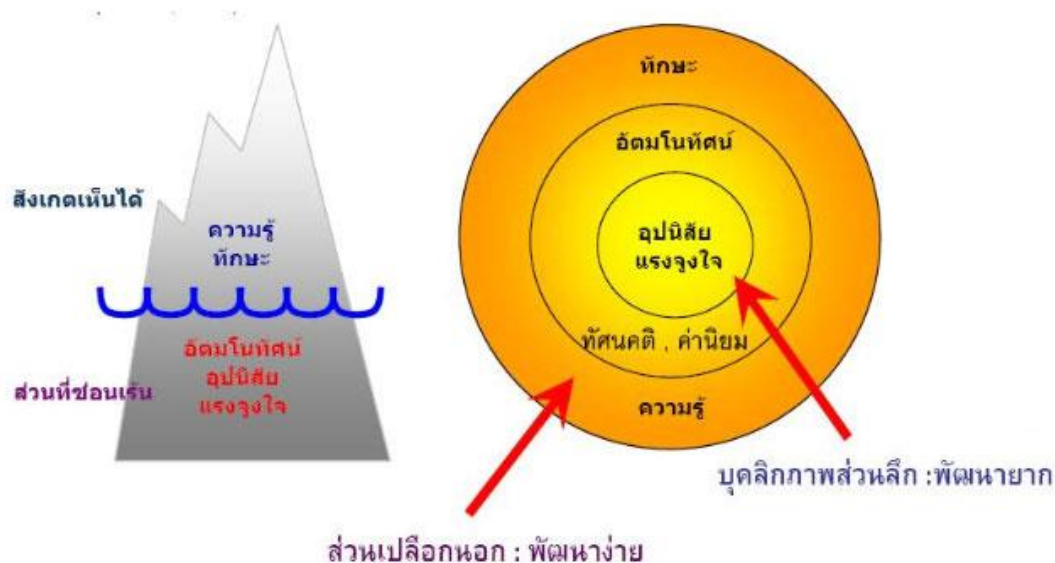
4. **บทบาททางสังคม (Social Role)** หมายถึง สิ่งที่บุคคลต้องการสื่อให้ผู้อื่นในสังคม เห็นว่าตัวเขามีบทบาทต่อสังคมอย่างไรบ้าง เช่น การเป็นผู้นำที่มั่งคั่ง ความมีจริยธรรม เป็นต้น

5. **ความรู้ (Knowledge)** หมายถึง ข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจในหลักการแนวคิดต่างๆ ที่ บุคคลจำเป็นต้องมีในสาขาวิชาชีพนั้นๆ หรือกล่าวอย่างสั้นๆ ก็คือ “บุคคลต้องมีความรู้อะไรบ้าง” เช่น เจ้าหน้าที่บุคคล ต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารทรัพยากรบุคคล ความรู้เกี่ยวกับ กฎหมายแรงงาน เป็นต้น

6. **ทักษะ (Skill)** หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญหรือความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงานทั้งด้านใช้อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย หรือการใช้สมองเพื่อคิดสิ่งต่างๆ หรือกล่าว อย่างสั้นๆ ก็คือ “บุคคลต้องทำอะไรได้บ้าง” เช่น อายุรแพทย์ต้องมีสมรรถนะ “ความเชี่ยวชาญในการ ตรวจวินิจฉัยและรักษาโรคด้านอายุรศาสตร์” จิตแพทย์ต้องมีสมรรถนะ “ความเชี่ยวชาญในการตรวจ วินิจฉัยและรักษาผู้ป่วยจิตเวชและสารเสพติด” เป็นต้น ระดับหรือประเภทของสมรรถนะนี้เราสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนและบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 5 ประการดังกล่าว สามารถเปรียบเทียบกับทฤษฎีภูเขาน้ำแข็ง (The Iceberg Model) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขจรศักดิ์ ศิริมัย และคณะ)

แผนภาพที่ 2 ทฤษฎีภูเขาน้ำแข็ง (The Iceberg Model)

แผนภาพที่ 2 สมรรถนะด้านความรู้และทักษะ

สมรรถนะด้านความรู้และทักษะนี้มีแนวโน้มที่คนเราจะสามารถสังเกตเห็นและวัดได้ โดย อยู่ในส่วนที่โผล่พ้นน้ำขึ้นมาหรือเปลือกนอกของต้นไม้ ฉะนั้น ความรู้และทักษะจึงสามารถพัฒนา ได้ง่ายที่สุด สมรรถนะที่อยู่ใต้น้ำหรืออยู่ในส่วนที่เป็นแก่นของต้นไม้ หรือซ่อนเร้นอยู่ลึกๆ ภายใน ตัวบุคคล ได้แก่แรงจูงใจ อุปนิสัย และทัศนคติ สมรรถนะเหล่านี้จะยากต่อการวัดและพัฒนา บางครั้งสมรรถนะด้านทัศนคติสามารถสังเกตเห็นได้ บางครั้งก็ซ่อนเร้นอยู่ภายใน ซึ่งสามารถ เปลี่ยนแปลง/พัฒนาได้ด้วยการฝึกอบรม การบำบัดทางจิตวิทยา และ/หรือพัฒนาโดยการให้ ประสบการณ์ทางบวกแก่บุคคล แต่ก็เป็นที่พัฒนา ค่อนข้างยากและต้องใช้เวลาานาน โดยทั่วไป แล้วองค์กรส่วนใหญ่จะทำการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรโดยพิจารณาจากสมรรถนะด้านความรู้ และสมรรถนะด้านทักษะเป็นส่วน ใหญ่ เพราะสามารถทำได้ง่ายโดยอาจพิจารณาจากผลการศึกษา หรือการทดสอบความรู้ ความสามารถ ส่วนสมรรถนะด้านแรงจูงใจ ทัศนคติ และอุปนิสัยนั้น จะไม่ค่อยวัดและ ประเมินมากนัก เพราะเชื่อว่ามิอยู่ในตัวบุคคลแล้ว ซึ่งในความเป็นจริงแล้วหาก สามารถเลือก ได้เราควรพิจารณาสมรรถนะด้านคุณลักษณะ (แรงจูงใจ ทัศนคติ และอุปนิสัย) ของ ผู้สมัครเป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นส่วนที่ซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคล เป็นส่วนที่พัฒนายากที่สุด ส่วนสมรรถนะด้านความรู้และทักษะนั้นเป็นสิ่งที่เราสามารถสอน ฝึกฝน และพัฒนาได้ง่ายกว่า

2.4. ทฤษฎีคุณภาพชีวิตทางอารมณ์ และสังคม

จากการวิจัยและรายงานผลการศึกษาเกี่ยวกับด้านสุขภาพ ด้านพัฒนาการ และด้าน คุณภาพชีวิตซึ่งมีการตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในสถาบันสุขภาพและคุณภาพชีวิตออสเตรเลีย (Australian Institute of Health and Welfare: AIHW) ได้นำเสนอรายงานภาพของเด็ก ออสเตรเลียในปี 2009 (AIHW 2009) และได้มีการรายงานเรื่อง 1) เครือข่ายทางสังคมของ

ครอบครัว (family network) 2) ที่พักพิง (Shelter) และ 3) คุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคม (social and emotional wellbeing) โดยคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมได้รับเลือกให้เป็นด้านที่มีความสำคัญอันดับต้น ๆ ซึ่งได้ตระหนักว่าระยะเริ่มแรกของชีวิตเด็กส่งผลอย่างยิ่งต่ออนาคตของเขาในด้านสุขภาพ ด้านการเรียน และด้านผลลัพธ์ต่อวัฒนธรรมและสังคม คุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคม ถูกเลือกให้เป็นขอบข่ายอันดับต้นที่เน้นในเรื่องความปกติสุขทางจิตใจมากกว่าอาการป่วยทางจิตใจหรือพยาธิวิทยา (DHS Vic 2008) ความสำคัญนี้สอดคล้องกับความหมายของสุขภาพที่ระบุไว้ในองค์การอนามัยโลก (WHO) ที่ว่า “สถานะของคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจและสังคม และไม่เพียงแต่การที่ไม่มีโรคหรือความเจ็บป่วย” องค์การอนามัยโลก (WHO) ยังระบุอีกว่าสุขภาพจิตคือภาวะของคุณภาพชีวิตที่ดีและการที่แต่ละคนได้ตระหนักถึงความสามารถของตนเอง สามารถรับมือกับความเครียดที่เกิดขึ้นเป็นปกติของชีวิต สามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพ และสามารถที่จะหยิบยื่นความช่วยเหลือแก่ชุมชน ในมุมมองเชิงบวก สุขภาพจิตเป็นรากฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของแต่ละบุคคลและทำให้การขับเคลื่อนชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (WHO 2010)

แนวความคิดในความหมายนี้จะถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญสำหรับคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคม คุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมยังอ้างอิงไปถึงวิธีการที่คนคิดและความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น รวมถึงความสามารถในการปรับตัวและจัดการกับความท้าทายในชีวิตประจำวัน เพื่อที่จะนำไปสู่ชีวิตที่ได้รับการเติมเต็ม

ดังนั้นการให้ความสำคัญกับความเข้มแข็งด้านพฤติกรรมและอารมณ์ของเด็ก การตอบสนองต่อความทุกข์ยาก ลักษณะหรือคุณสมบัติของคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมที่เป็นไปตามวิถีทางของพัฒนาการและอายุที่เหมาะสมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการวัดคุณภาพชีวิตดังกล่าว (Denham, et al. 2009; Humphrey et al 2010.) นอกจากนี้ภูมิหลังทางวัฒนธรรมยังเป็นส่วนพิจารณาที่สำคัญในการวัดคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคม เนื่องจากความแตกต่างในบรรทัดฐานของสังคมและค่านิยมระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม (Hamilton & Raymond 2010)

Bronfenbrenner ได้กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับตัวของนักเรียนไว้ 4 ระดับด้วยกัน ได้แก่

- สิ่งแวดล้อมที่เด็กมีเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นโดยตัวของเขาผ่านการปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว เช่นครอบครัว เพื่อน หมอของครอบครัว และเพื่อนบ้าน ในสถานรับเลี้ยงเด็กหรือในสถาบันการศึกษา เรียกว่า microsystem

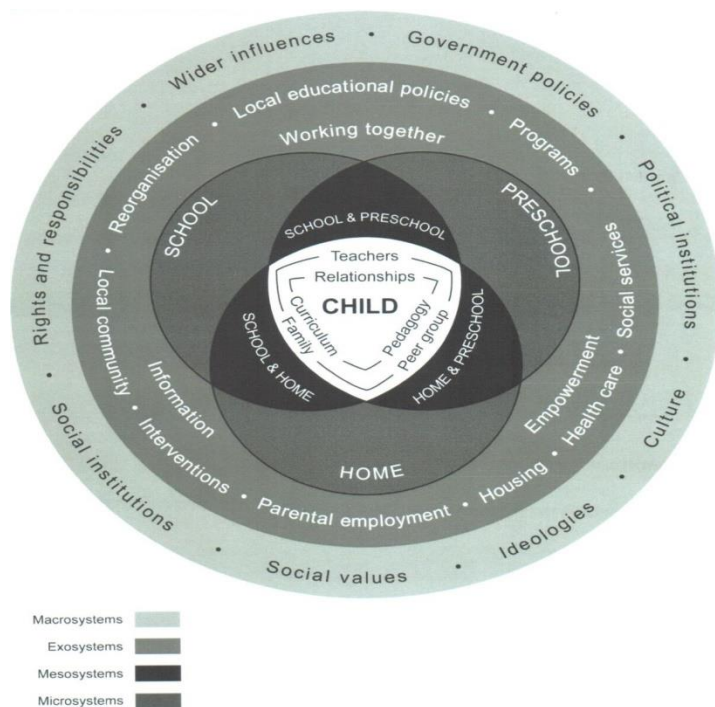
- การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมที่ใหญ่ขึ้น (ตั้งแต่สองหรือมากกว่าในระบบ mesosystem) เช่นจากพ่อหรือแม่เป็นครอบครัว จากห้องเรียนเป็นโรงเรียน และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่มีค่านิยม ความคาดหวังและสิ่งแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน

- สิ่งแวดล้อมที่เด็กไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังแต่มีอิทธิพลต่อเด็กโดยทางอ้อม เช่นสถานที่ทำงานของพ่อแม่ เรียกว่า exosystem

- บริบทของสิ่งแวดล้อมที่กว้างขึ้น เช่น วัฒนธรรม ระบบการเมือง และค่านิยมของสังคม เรียกว่า macrosystem

ภายหลัง Bronfenbrenner ได้เพิ่มเติมปฏิสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมระดับที่ 5 เรียกว่า chronosystem ซึ่งสิ่งแวดล้อมดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาเปลี่ยนไปซึ่ง

กระทบต่อคุณลักษณะนิสัยของบุคคล ตัวอย่างเช่นครอบครัวหย่าร้างหรือการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ใหญ่ขึ้นหรือการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมเมื่อบุคคลเติบโตขึ้น (Paquette & Ryan 2001)

Source: Adapted from Dunlop 2002.

Figure 3.1: An example of Bronfenbrenner's ecological model

แผนภาพที่.3 ตัวอย่างสิ่งแวดล้อมทางนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner

เด็กอยู่ตรงกลางของรูปแบบ ล้อมรอบด้วยบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมในตัวของเด็กที่สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดังกล่าวส่งผลต่อภาวะอารมณ์ (temperament) ทักษะคติ (attitude) และค่านิยม (value) ในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น คุณลักษณะที่เกิดขึ้นประกอบด้วย การควบคุมพฤติกรรม (behavior regulation) ทักษะในการปรับตัวและเผชิญอุปสรรค (resilient and coping skills) ความมั่นใจและการรู้คุณค่าในตนเอง (self-esteem and confidence) ความเพียรในการเรียนรู้ (persistence in learning) คุณลักษณะเฉพาะบุคคลนี้เกิดขึ้นจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น (คือคุณลักษณะในการปฏิสัมพันธ์หรือคุณลักษณะทางสังคมของเด็ก) รวมถึงความสามารถในการวินิจฉัยอารมณ์ของผู้อื่น (the ability to identify emotions in others) ความสามารถในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ (the capacity to form and maintain relationships) และการพัฒนาทักษะทางสังคม (the development of social skills) รวมถึงการเห็นอกเห็นใจ (empathy) ความไว้วางใจ (trust) ความร่วมมือ (cooperation) และการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (conflict resolution)

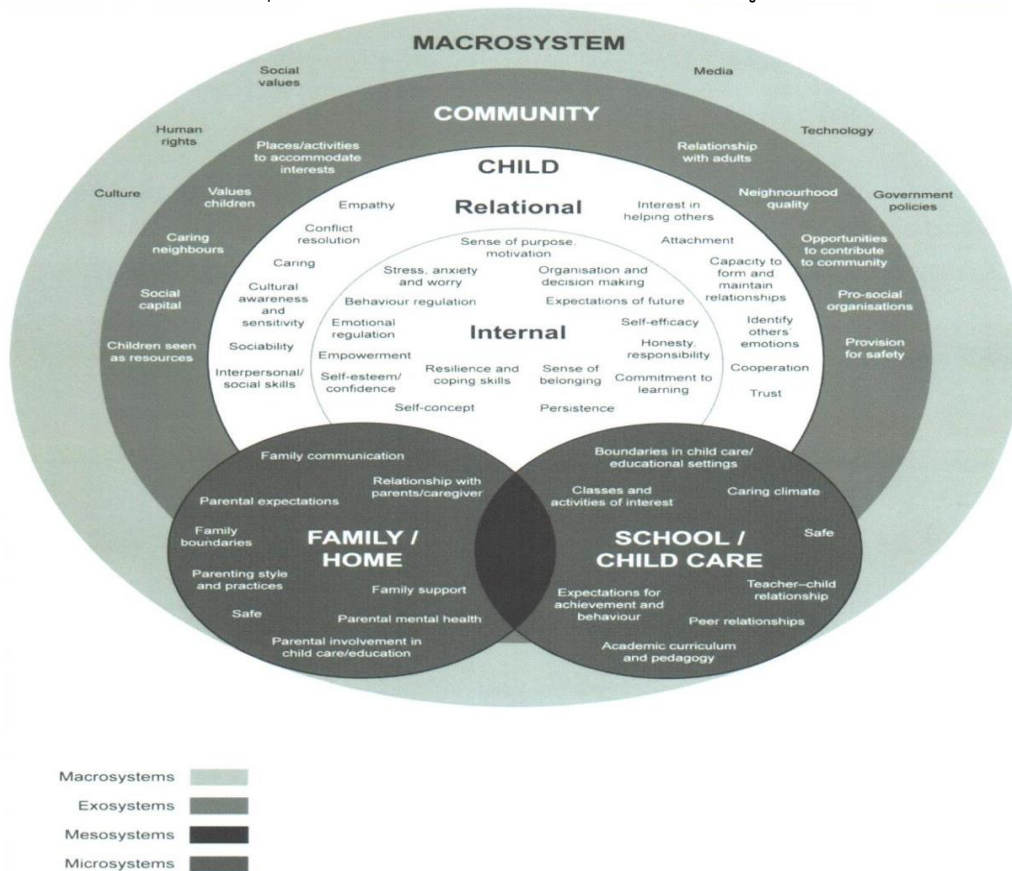
เด็กถูกล้อมรอบท่ามกลางอิทธิพลของการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บรรยากาศของสิ่งแวดล้อมที่ห่วงใยและปลอดภัย ได้แก่ บ้าน โรงเรียน และชุมชน มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคม การสื่อสารกันในครอบครัว ความคาดหวังของผู้ปกครอง

และคุณภาพของความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับครู คุณภาพของหลักสูตร และกิจกรรมที่จัดขึ้นในสถาบันการศึกษา ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็ก ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของเด็กแต่ละคน อาทิ การรู้คุณค่าในตนเอง (self esteem) พันธกรณีในการเรียน (commitment to learning) และความรู้สึกเป็นเจ้าของ (sense of belonging) ในโรงเรียน

คุณลักษณะของคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมในเด็กจากอิทธิพลของชุมชนที่ใหญ่ขึ้น รวมถึงกลุ่มเพื่อนบ้านที่เอื้ออาทรที่ซึ่งเด็ก ๆ รู้สึกและเห็นว่าตนเองเป็นทรัพยากรที่มีค่า ซึ่งมีความหมายว่าเขามีต้นทุนและเครือข่ายทางสังคม

นอกจากนี้ อิทธิพลของสังคมที่กว้างใหญ่ขึ้น ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมของเด็กและต่อคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมของเขา อิทธิพลเหล่านี้หมายถึงวัฒนธรรม (culture) ค่านิยมของสังคม (social values) สิทธิมนุษยชน (human rights) สื่อและเทคโนโลยี (technology and media) และนโยบายของรัฐบาล (government policy) เป็นต้น

ขอบเขตของอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายในวงกลมต่อคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมของเด็กเปลี่ยนไปเมื่อเด็กเติบโตขึ้น ในวัยเด็ก บ้านและครอบครัวมีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด แต่เมื่อเขาโตขึ้น เขาก็จะปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและสังคมที่ใหญ่ขึ้นด้วยเหตุนี้อิทธิพลของวงกลมก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังรูป

Source: AIHW, based on Bronfenbrenner (1979, 1995).

Figure 3.2: Conceptualising children's social and emotional wellbeing based on Bronfenbrenner's ecological model

แผนภาพที่ 4 กรอบแนวคิดของคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมของเด็ก

บทหลักการของสิ่งแวดล้อมทางนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner

จากแผนภาพแสดงให้เห็นถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็กในบ้านหรือครอบครัว และในสถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียนมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะภายในของเด็ก ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมา นอกจากนั้นชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมที่กว้างขึ้นก็ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมของเด็กเช่นกัน อย่างไรก็ตามคุณภาพของการอบรมเลี้ยงดูเด็กในบ้านหรือครอบครัว และในสถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียนส่งผลกระทบต่อเด็กหรือนักเรียนมากที่สุด **คุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในเด็ก ประกอบด้วย 2 มิติได้แก่**

1. มิติภายใน: คุณลักษณะภายในและเชิงสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล (Individual internal and relational characteristics)

พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กไม่ได้เกิดขึ้นอย่างอิสระจากสิ่งแวดล้อมของเขาเท่านั้นการฝึกฝนโดยสิ่งแวดล้อมจากผู้ปกครองและครอบครัวมีบทบาทที่สำคัญ ซึ่งคุณลักษณะภายในและเชิงสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลถูกจัดกลุ่มออกเป็น 4 มิติ (Denham et al 2009)

- ความสามารถทางอารมณ์และสังคม (Social and emotional competence)
- ความผูกพัน (attachment)
- ความสามารถในการรับรู้ตนเอง (self – perceived competence)
- ภาวะอารมณ์ (temperament)

มิติต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลลัพธ์ในทางบวกจากวัยเด็กสู่ผู้ใหญ่ (Denham et al. 2009) วัยที่เหมาะสมต่อพัฒนาการในแต่ละมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถทางอารมณ์และสังคมมีความสำคัญมากต่อคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมของเด็ก

1.1 ความสามารถทางอารมณ์และสังคม (Social and emotional competence)

ความสามารถทางอารมณ์และสังคมสามารถขัดขวางหรือช่วยเหลือในการนำทางชีวิตของเด็ก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับในการพัฒนาความสามารถดังกล่าว ความสามารถทางอารมณ์และสังคมเป็นคุณลักษณะที่มีความแตกต่างกันแต่ก็เชื่อมโยงกันอย่างแน่นแฟ้น (Denham et al. 2009; squires 2003) ตัวอย่างเช่นเด็กที่เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นถูกมองว่ามีแนวโน้มที่จะมีความสามารถทางสังคมสูงตามไปด้วย

เด็กที่มีความสามารถทางอารมณ์และสังคมจะมีความมั่นใจ (confident) มีความสัมพันธ์ที่ดี (have good relationship) สามารถสื่อสารได้ดี (can communicate well) ทำได้ดีกว่าเมื่ออยู่ในโรงเรียน (do better at school) ทำและยืนหยัดกับภาระงานที่ท้าทาย (take on and persist with challenging tasks) มีความรู้สึกของการเป็นผู้รู้และรู้สึกว่าคุณค่า (sense of mastery and self – worth) และพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนและผู้ใหญ่ ที่มีความจำเป็นต่อความสำเร็จในชีวิต (develop the peer and adult relationship necessary to succeed in life) (National Research Council and Institutes of Medicine 2000 cited in Pahl & Barrett 2007; Squires 2003) ความสามารถดังกล่าวจะทำให้เกิดความสามารถในการปรับตัวเมื่อต้องเผชิญกับแรงกดดัน

และช่วยป้องกันปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมที่จะพัฒนาภายหลังของชีวิต (Garmezy 1992 cited in Pahl & Barrette 2007)

1.1.1 ความสามารถทางสังคม (Social competence)

ความสามารถทางสังคมสื่อไปถึงประสิทธิภาพในการพัฒนาการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เหมาะสม เป็นคุณลักษณะของบุคคล อาทิ การให้ความร่วมมือและพฤติกรรมทางสังคมที่ดี (cooperative and pro-social behavior) การให้ความช่วยเหลือ (helpfulness) ความสามารถในการเริ่มและรักษาความสัมพันธ์เชิงบวก (the ability to initiate and maintain positive relationships) และความสามารถในการแก้ไขความขัดแย้ง (the ability to solve conflict) (Denham et al. 2009; Humphrey et al. 2010; Squires 2003)

ปัจจัยบางปัจจัยที่ส่งผลต่อเด็กในการที่จะสร้างและรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมกับครอบครัว เพื่อน และครู รวมถึงความผูกพัน (attachment) ทักษะการหาทางออกสำหรับความขัดแย้ง (Conflict resolution skills) ความสามารถทางสังคม (Sociability) และทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (interpersonal skills) (Cullen et al. 2010; Dunn & Herrera 1997; Pahl & Barrett 2007) เด็กบางคนอาจเผชิญความยากลำบากในความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าผู้อื่น ความสามารถของเขาในการที่จะรับมือกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นอยู่กับ การผสมผสาน (combination) ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคลกับลักษณะทางสังคมที่เขาประสบการณ์

เด็กที่มีความสามารถทางสังคมจะสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและผู้ใหญ่ที่จำเป็นเพื่อที่จะประสบความสำเร็จ ทั้งสิ่งแวดล้อมทางวิชาการและสิ่งแวดล้อมอื่น (Mendez et al. 2002 cited in Pahl & Barrett 2007) เด็กที่มีความสามารถทางสังคมก็จะแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมในโรงเรียนเชิงบวกและมีปัญหาสุขภาพจิตน้อยกว่าเด็กที่ขาดความสามารถทางสังคม (Denham et al. 2009)

1.1.2 ความสามารถทางอารมณ์ (Emotional competence)

ความสามารถทางอารมณ์คือขอบเขตที่ซึ่งบุคคลตระหนักและสามารถที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น เช่นเดียวกันกับความสามารถในการกำกับประสบการณ์ทางอารมณ์ภายในตนเอง (intrapersonal) และการมีประสิทธิภาพในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (interpersonal) (Saarni 1999, 2000 cited in Humphrey et al. 2010; Squires 2003)

การกำกับอารมณ์คือการตรวจสอบ (Monitoring) ประเมิน (evaluation) และแก้ไข (modification) การตอบสนองทางอารมณ์ (ทั้งทางบวกและทางลบ) ในทำที่ที่เหมาะสมในสังคม (Gullone et al. 2010) การพัฒนาการกำกับอารมณ์มีความสำคัญมากเพราะการกำกับอารมณ์สามารถมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะอื่นของบุคคลและส่งผลกระทบต่อความคิดของเด็ก และการที่เขาจะปฏิสัมพันธ์กับโลก (Eisenberg et al. 2004)

ช่วงเด็กทารกและช่วงเด็กในวัยเริ่มแรกของชีวิต เป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญสำหรับการพัฒนาการกำกับอารมณ์ ในช่วงเวลานี้ ปัจจัยทางสังคม การเป็นผู้ใหญ่ และภาวะอารมณ์หลอมรวมที่จะวางรากฐานที่จะสร้างความแตกต่างระหว่างบุคคลในคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคม ซึ่งจะสังเกตได้ภายหลังในชีวิต (Eisenberg et al. 2004; Gullone et al.

2010) เมื่อเด็กโตขึ้นความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ทางอารมณ์ก็จะมากขึ้นตลอดจนการยอมรับในผลที่จะเกิดขึ้นจากการแสดงออกทางอารมณ์ที่แตกต่างกัน (Gullone et al. 2010)

ในพัฒนาการทางสุขภาพจิต เด็กเรียนรู้ที่จะจัดการอารมณ์ของเขาในทางที่เหมาะสมและปรับเปลี่ยนไปในสังคม (Gullone et al. 2010) อย่างไรก็ตามปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ในวัยเด็กที่เกิดขึ้นอาจขัดขวางพัฒนาการที่เหมาะสมเมื่ออายุมากขึ้นและทำให้เด็กเกิดความเครียดเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Pahl & Barrett 2007) การแสดงออกและการกำกับอารมณ์ในวัยเยาว์จะเชื่อมโยงไปสู่ทักษะทางสังคมเมื่อเป็นวัยรุ่น การมีพฤติกรรมทางสังคมในทางบวกและความนิยมชมชอบ ในทางตรงกันข้ามเมื่อกระบวนการกำกับอารมณ์ถูกทำให้ล่าช้าออกไป พฤติกรรมที่ก้าวร้าวและทำลายอาจเกิดขึ้นในวัยเด็กในช่วงหลัง (Denham et al. 2009) ความขัดแย้งในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ วิธีการที่เด็กปรับตัวและรับมือกับความขัดแย้ง ขอบข่ายของผลกระทบที่ได้รับและความสามารถในการรับมืออย่างมีประสิทธิภาพกับปัญหาในชีวิตประจำวัน ส่วนหนึ่งมาจากความมั่นคงและการกำกับอารมณ์ของพวกเขา (Davies & Cumming 1994) และส่วนหนึ่งจากระดับที่เขาได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากสังคมที่เขาอยู่อาศัย

1.2 ความผูกพัน (Attachment)

ความผูกพันสื่อความหมายถึง ความสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่พัฒนาขึ้นระหว่างมนุษย์ เริ่มต้นจากการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงระหว่างทารกและผู้ดูแลในระยะแรกเริ่มของชีวิต ความสัมพันธ์นี้พบว่าเป็นความสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้อื่นในชีวิตของเขา (Denham et al. 2009) พฤติกรรมความผูกพันส่วนใหญ่พบว่า พฤติกรรมความผูกพันจะพัฒนาในช่วง 9 เดือนแรกของชีวิต และพัฒนาการที่สมบูรณ์ (healthy development) จะค่อย ๆ เบาลงเมื่อเข้าสู่ปลายของอายุ 3 ขวบ เมื่อตัวตนของตนเองพัฒนาขึ้น (Bowlby 1977) รูปแบบการเลี้ยงดูของครอบครัว และการฝึกฝน เป็นอิทธิพลที่มีความสำคัญที่สุดต่อความรู้สึกผูกพันดังกล่าว

1.3 ความสามารถในการรับรู้ตนเอง

ความสามารถในการรับรู้ตนเองหมายความว่า เป็นการประเมินความสามารถในตนเองของเด็ก รวมถึงความสามารถด้านสติปัญญา (cognitive) ด้านร่างกาย (physical) และด้านสังคม (social) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปรียบเทียบความสามารถของตนเองกับเด็กคนอื่น (Denham et al. 2009) และการที่ผู้อื่นประเมินตัวเรา เช่น เพื่อนและครูที่ประเมินเราซึ่งเปรียบได้กับการที่เราประเมินตนเอง

เมื่อเด็กโตขึ้นความสามารถในการรับรู้ตนเองของเด็กจะซับซ้อนและเจาะจงมากขึ้น (Cole et al. 2001) ความสามารถในการรับรู้ตนเองในบางด้าน (เช่น ด้านสติปัญญา ร่างกาย สังคม และอารมณ์) ส่งผลต่อแรงบันดาลใจและการแสดงออกในด้านดังกล่าว ความสามารถในการรับรู้ตนเอง เกิดขึ้นทั่วไปในเด็กและอยู่บนพื้นฐานของความสามารถที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ที่เขาไม่สามารถทำได้ก่อนหน้านี้ และจะเกิดขึ้นน้อยลง ความสามารถในการรับรู้ตนเองนี้จะเฉพาะเจาะจงมากขึ้นเมื่อเขาเริ่มเข้าสู่ช่วงกลางวัยเด็ก และที่จะตัดสินความสามารถของเขาเปรียบเทียบกับผู้อื่นทั้งวิถีทางที่เป็นอัตนัยและปรนัย (Cole et al. 2001)

เด็ก ๆ ที่พัฒนาความรู้สึกด้านความสามารถในการรับรู้ตนเองในด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายในช่วงกลางวัยเด็กจะเริ่มรับรู้ความสามารถของตนเอง (self efficacy) คนที่ไม่สามารถรับรู้ความสามารถของตนเองมีความเสี่ยงที่จะมีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำและเกิดภาวะซึมเศร้า ในเด็กที่โตขึ้นการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการในด้านความสามารถในการรับรู้ตนเองจะเชื่อมโยงไปสู่การแสดงออกทางวิชาการ (และความกระวนกระวาย) เช่นเดียวกับกับภาวะโรคซึมเศร้า (Denham et al. 2009) ในความเป็นจริงความรู้ในการไม่มีความสามารถจะเชื่อมโยงไปสู่ภาวะซึมเศร้าอย่างเห็นได้ชัด (Cole et al. 2009)

1.4 ภาวะอารมณ์ (Temperament)

ภาวะอารมณ์เป็นพื้นฐานทางชีววิทยา หมายความว่าถึงแนวโน้มในการแสดงออกทางอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเข้มข้น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเด็กแต่ละบุคคล (Fox 1998) การกำกับตนเองและการตอบสนองทางอารมณ์เป็นหัวใจของภาวะอารมณ์และถูกพิจารณาว่ามีความเหลื่อมล้ำกันบ้างระหว่างขอบข่ายของภาวะอารมณ์ (domains of temperament) และความสามารถทางอารมณ์ (emotional competence) (Denham et al. 2009)

ถึงแม้ว่าภาวะอารมณ์จะตั้งอยู่บนพื้นฐานทางชีววิทยา แต่สิ่งแวดล้อมที่เด็กเติบโตขึ้นสามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะทางอารมณ์ทั้งในทางบวกและทางลบ (Fox 1998) การฝึกฝนเลี้ยงดูจากครอบครัว และการพบเจอกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เด็กเติบโตขึ้นตั้งแต่วัยเยาว์จนถึงวัยรุ่นจะกลายเป็นต้นเหตุของคุณลักษณะภาวะอารมณ์ที่เพิ่มขึ้น ลดลงหรือหยุดชะงัก ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้การเปรียบเทียบในสังคมและกระบวนการต่าง ๆ ทางสิ่งแวดล้อม (Denham et al. 2009; Fox 1990)

ผ่านกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ ทิศทางของภาวะอารมณ์จะถูกหลอมรวมเป็นคุณลักษณะเฉพาะบุคคลซึ่งเชื่อมโยงไปสู่คุณลักษณะส่วนบุคคลเมื่อเขาเป็นผู้ใหญ่ รวมถึงคุณลักษณะส่วนบุคคล 5 ประการ (Big five) ได้แก่ บุคลิกภาพด้านการแสดงตัว (extroversion) , บุคลิกภาพด้านความสุภาพอ่อนโยน (agreeableness), บุคลิกภาพด้านมโนธรรม (conscientiousness), บุคลิกภาพด้านความมั่นคงทางอารมณ์ (neuroticism or emotional stability) และ บุคลิกภาพด้านสติปัญญา (openness to experience or intellect) (Denham et al. 2009)

2. มิติของสิ่งแวดล้อมที่ซึ่งเด็กเจริญเติบโต (Environments in which children develop)

พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อมของเขา มากไปกว่านั้นมิติส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น ข้อเสนอแนะจากการวิจัยพบว่าระดับที่เพิ่มขึ้นของความเครียดทางอารมณ์และพฤติกรรมที่รบกวนทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว กลุ่มเพื่อน และในโรงเรียน (Cooper & Cefai 2009). ในทางกลับกันเด็กที่มีความสามารถในการปรับตัวและจัดการกับความท้าทายเกิดขึ้นจากคุณลักษณะส่วนบุคคลของเขาเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและคุณลักษณะที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็ก แบ่งเป็น 3 มิติได้แก่

- 1) ครอบครัวและบ้าน
- 2) โรงเรียนและสถานรับเลี้ยงเด็ก
- 3) ชุมชน

โดยผู้ศึกษาสนใจจะพัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์เฉพาะมิติโรงเรียนเท่านั้น จึงจะกล่าวถึงเฉพาะมิติดังกล่าว

สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (School environment)

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยระบุว่าสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีอิทธิพลที่มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคม (Weare & Gray 2003) การศึกษาในประเทศออสเตรเลียได้กำหนดขอบข่ายภาพรวมของคุณภาพชีวิตที่ดีในโรงเรียน 7 ประการ ได้แก่

- 1) ความปลอดภัยทางอารมณ์และร่างกาย (Physical and emotional safety)
- 2) ค่านิยมทางสังคมเชิงบวก (pro – social values)
- 3) ชุมชนที่เอื้ออาทรและส่งเสริมสนับสนุน (a supportive and caring school community)
- 4) การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม (Social and emotional learning)
- 5) แนวคิดสภาวะของความเข้มแข็งเป็นฐาน (Strengths – based approach)
- 6) ความรู้สึกต่อความหมายและจุดประสงค์ (a sense of meaning and purpose)
- 7) วิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี (healthy life style)

ชุมชนที่เอื้ออาทรและส่งเสริมสนับสนุนคือคุณลักษณะของความรู้สึกสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน (connectedness) และเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน (belongings) ระหว่างนักเรียน บรรยากาศของห้องเรียนเชิงบวก ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและเพื่อน และการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน

กลไกต่าง ๆ เหล่านี้เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียนและสามารถที่จะพัฒนาผลงานทางวิชาการ โดยการเพิ่มขึ้นของแรงจูงใจ (motivation) การมีส่วนร่วม (engagement) และการเข้าร่วม (attendance) (และท้ายที่สุดคือการสำเร็จการศึกษา) และสามารถลดปัญหาพฤติกรรมกรรไกรเรียนและการถูกล้อออก (ACU National & Erebus International 2008)

โรงเรียนจำนวนมากขึ้นตระหนักว่าการขาดความสามารถทางอารมณ์และสังคมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดี การตระหนักถึงการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อที่จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะเพิ่มทักษะด้านอารมณ์และสังคม ทักษะการเผชิญปัญหาและการปรับตัว (coping skills and resilience) โรงเรียนจำนวนมากนำเสนอโปรแกรมทักษะทางอารมณ์และสังคมในโรงเรียน (Pahl & Barrett 2007) การจัดให้มีโปรแกรมดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายที่จะลดพฤติกรรมต่อต้านสังคม ป้องกันปัญหาสุขภาพจิต และส่งเสริมผลลัพธ์ทางอารมณ์และสังคมเชิงบวกแก่นักเรียน การนำโปรแกรมแรงจูงใจ - อารมณ์ - สังคม ควบคู่ไปกับ

โปรแกรมทางวิชาการสามารถช่วยเพิ่มความสำเร็จของเด็กหนุ่มสาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพวกเขาให้ออกโอกาสแก่นักเรียนที่มีปัญหาการอ่านออกเขียนได้ และกลุ่มคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนที่จะเรียนรู้นิสัย “เชิงบวก” (positive habits) (Bernard 2006)

ความสัมพันธ์ระหว่างครูและเพื่อน (Peer and teachers relationships)

ความสัมพันธ์ระหว่างครูและเพื่อนมีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็กในด้านความสามารถทางอารมณ์และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การได้พบเจอกับเพื่อนด้วยความสัมพันธ์เชิงบวก ช่วยเด็กที่จะพัฒนาความคาดหวังเชิงบวกกับผู้อื่น และที่จะมีความรู้สึกปลอดภัยในการเป็นเพื่อนกับผู้อื่น และยังเพิ่มความมั่นใจที่จะไปสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนคนอื่น ๆ อีก และที่จะสามารถพัฒนาความสามารถและทักษะทางสังคมและนำมาซึ่งการยอมรับในกลุ่มเพื่อนและกลุ่มคนที่แพร่หลายมากขึ้น (Fox 1998) มิตรภาพนำมาซึ่งสังคมที่ส่งเสริมสนับสนุน เช่นเดียวกับโอกาสที่จะฝึกฝนและขัดเกลาทักษะทางสังคม การอภิปรายภาวะที่ไม่รู้ว่าถูกหรือผิด (dilemmas) ทางศีลธรรม และพัฒนาความเห็นอกเห็นใจ (empathy) (ACU National & Erebus International 2008) เมื่อเด็กเป็นผู้ใหญ่ขึ้น กลุ่มเพื่อนจะช่วยให้เขาเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งและเป็นแหล่งสำคัญที่จะคำจุนเขาในช่วงเวลาที่เกิดความเครียด การเรียนรู้ที่จะรับมือกับอารมณ์และความต้องการจำเป็นของเด็กคนอื่น ๆ ทำให้เขามีโอกาสที่จะเรียนรู้และฝึกฝนกลยุทธ์ในการกำกับตนเอง

ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและความขัดแย้งในบริบทโรงเรียนสามารถบ่อนทำลายคุณภาพชีวิตที่ดีทางอารมณ์และสังคม การได้เผชิญกับปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มเพื่อนอย่างเป็นทางการเป็นประจำต่อเนืองมาก ๆ อาจนำไปสู่ปัญหาพฤติกรรมในเด็กบางคน และเด็กที่ไม่ได้เรียนรู้วิธีการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมมีความเสี่ยงที่จะถูกโดดเดี่ยวและถูกผลักไสออกจากกลุ่ม การกลั่นแกล้งหรืออันธพาล (Bullying) เชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมที่ต่ำอย่างมีนัยสำคัญ และผลกระทบของมันจะยาวนานไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมันมีความเชื่อมโยงกันระหว่างการกลั่นแกล้งผู้อื่นและนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในภายหลัง การต่อต้านสังคม และพฤติกรรมทางอาชญากรรม และการถูกเป็นเหยื่อของการกลั่นแกล้งเชื่อมโยงไปสู่ภาวะสุขภาพจิต เช่น ความกระวนกระวายและซึมเศร้า เช่นเดียวกันกับความรู้สึกโดดเดี่ยวและการมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองต่ำ (ACU National & Erebus International 2008)

ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมของนักเรียน เพราะครูเป็นผู้จัดทำกรอบบริบทของการเรียนรู้อย่างเป็นทางการตลอดจนบรรยากาศทางอารมณ์และสังคมในโรงเรียน

โดยทั่วไปสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งเสริมความสามารถทางอารมณ์และสังคมคือการที่ครู

- 1) ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่อบอุ่น (foster warm relationship)
- 2) กระตุ้นให้มีส่วนร่วมและร่วมมือ (encourage participation and cooperation)
- 3) พัฒนาความสามารถในการปกครองตนเองของนักเรียน (develop student autonomy)
- 4) ออกแบบบทเรียนที่สร้างความเข้มแข็งแก่นักเรียน (design lessons to build and student strengths)

5) ให้ความชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขต กฎ และความคาดหวังในทางบวก (provide clarify about boundaries, rules and positive expectations) และ

6) เป็นต้นแบบของพฤติกรรมทางสังคมเชิงบวกและการให้ความเคารพ (act as role models for respectful and pro – social behavior) (Jennings & Greenberg 2009; Weare & Gray 2003)

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ส่งเสริมให้เกิดผลลัพธ์ของพัฒนาการในทางบวกสำหรับเด็ก และสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่การเรียนรู้มากขึ้น (Jennings & Greenberg 2009) นักเรียนได้รับประสบการณ์จากความสัมพันธ์ที่ดีกับครู และจากแรงจูงใจที่เขาได้รับ และการที่ครูได้นำอภิปราย (ในห้องเรียนหรือส่วนบุคคล) โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จะเรียนรู้วิธีการจัดการความรู้สึกเมื่อเผชิญกับความเครียด (Bernard et al. 2007)

หน่วยงานบริการด้านทรัพยากรมนุษย์และสุขภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนบริหารจัดการเด็ก เยาวชนและครอบครัวได้กำหนดขอบเขตของของผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในตัวเด็ก ด้านคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคมดังนี้

ช่วงวัย	บทบาททางอารมณ์ / พฤติกรรม	บทบาททางสังคม
ทารก (อายุ 0-2 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ● การบังคับตนเอง (self – control) ● การแสดงออกและจัดการอารมณ์ (emotional management) ● พฤติกรรมที่แสดงออกภายนอกและพฤติกรรมที่เก็บภายใน (internalizing and externalizing behaviors) ● การตอบสนองทางอารมณ์เมื่อประสบกับเหตุการณ์ร้ายแรง (trauma symptoms) 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสามารถทางสังคม (social competencies) ● ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลและความผูกพันทางอารมณ์ (attachment and caregiver relationship) ● พฤติกรรมในการปรับตัว (adaptive behavior)
เด็กก่อนวัยเรียน (อายุ 3-5 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ● การบังคับตนเอง (self – control) ● การแสดงออกและจัดการอารมณ์ (emotional management) ● พฤติกรรมที่แสดงออกภายนอกและพฤติกรรมที่เก็บภายใน (internalizing and externalizing behaviors) ● การตอบสนองทางอารมณ์เมื่อประสบกับเหตุการณ์ร้ายแรง (trauma symptoms) 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสามารถทางสังคม (social competencies) ● ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลและความผูกพันทางอารมณ์ (attachment and caregiver relationship) ● พฤติกรรมในการปรับตัว (adaptive behavior)
เด็กวัยกลาง (อายุ 6 – 12 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ● ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional intelligence) ● การรับรู้ความสามารถของตนเอง self – efficacy ● แรงจูงใจ motivation, 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสามารถทางสังคม (social competencies) ● ความสัมพันธ์และความผูกพันทางสังคม (social connections and relationships)

ช่วงวัย	บทบาททางอารมณ์ / พฤติกรรม	บทบาททางสังคม
เด็กวัยกลาง (อายุ 6 – 12 ปี) (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> ● การควบคุมตนเอง self – control ● การแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อผู้อื่น prosocial behavior ● ทักษะคิดเชิงบวก positive outlook ● การเผชิญปัญหา coping ● พฤติกรรมที่แสดงออกภายนอกและพฤติกรรมที่เก็บภายใน internalizing and externalizing behavioris ● การตอบสนองทางอารมณ์เมื่อประสบกับเหตุการณ์ร้ายแรง) trauma sytoms 	<ul style="list-style-type: none"> ● ทักษะทางสังคม (social skills) พฤติกรรมในการปรับตัว (adaptive behavior)
วัยรุ่น (อายุ 13 – 18 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ● ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional intelligence) ● การรับรู้ความสามารถของตนเอง self – efficacy ● แรงจูงใจ motivation ● การควบคุมตนเอง self – control ● การแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อผู้อื่น prosocial behavior ● ทักษะคิดเชิงบวก positive outlook ● การเผชิญปัญหา coping ● พฤติกรรมที่แสดงออกภายนอกและพฤติกรรมที่เก็บภายใน internalizing and externalizing behavioris ● การตอบสนองทางอารมณ์เมื่อประสบกับเหตุการณ์ร้ายแรง trauma sytoms 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสามารถทางสังคม (social competencies) ความสามารถทางสังคม social connections and relationships ● ทักษะทางสังคม (social skills) พฤติกรรมในการปรับตัว (adaptive behavior)

กรอบคุณภาพชีวิตส่วนบริหารจัดการเด็ก เยาวชนและครอบครัว (เฉพาะด้านคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคม)ACYF Well – Being Framework (Administration on Children, Youth and Families Well – being Framework)

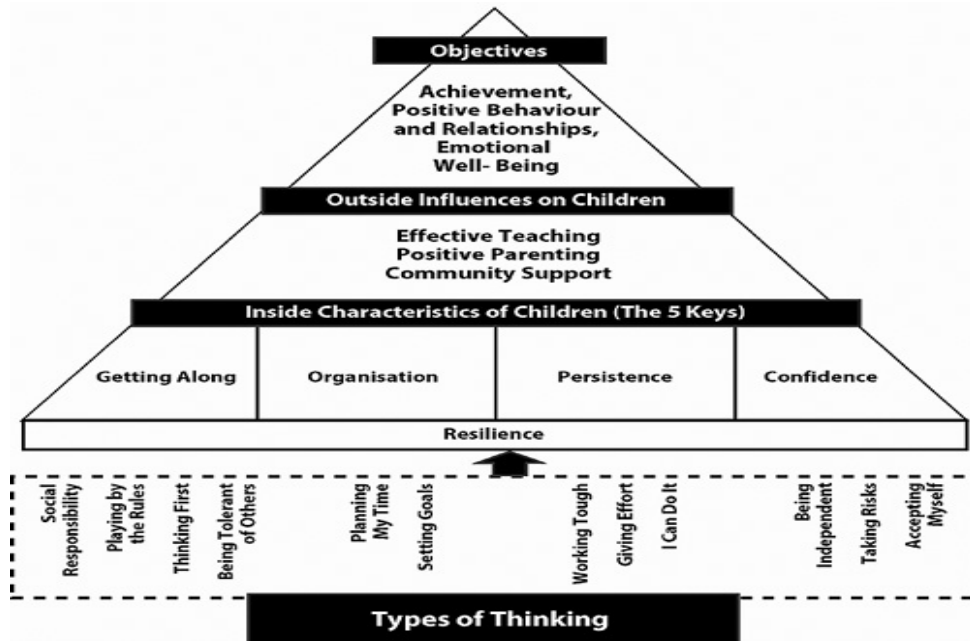
การพัฒนาโปรแกรม “การจัดการศึกษา...คุณทำมันได้” You can do it! Education ในประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียให้ความสนใจในเรื่องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้านอารมณ์และสังคมของเด็กและเยาวชน นอกจากรัฐบาลที่ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวแล้ว มหาวิทยาลัยและโรงเรียนยังให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวด้วย โดย Professor Michael E. Bernard อาจารย์ด้านจิตวิทยาประจำ College of Education, University of Melbourne ได้พัฒนาโปรแกรม

You can do it: Education ขึ้นมาโดยมีจุดประสงค์หลักคือการเพิ่มประสิทธิภาพผลลัพธ์ทางสังคม อารมณ์และวิชาการของคนหนุ่มสาว ซึ่งระบุถึงความสามารถทางอารมณ์และสังคมที่คนหนุ่มสาวจำเป็นต้องได้รับเพื่อที่จะประสบความสำเร็จในโรงเรียน ได้รับประสบการณ์ของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสัมพันธ์ในทางบวก รวมถึงการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้อื่นและชุมชน (good citizenship) ซึ่งมีจุดเน้นไปที่การสร้างความสามารถทางสังคม อารมณ์และแรงจูงใจของคนหนุ่มสาวมากกว่าการมุ่งเน้นที่ปัญหาและความด้อยโอกาส ซึ่งสนับสนุนความพยายามในการป้องกัน การส่งเสริม และยื่นมือเข้าช่วยเหลือเพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์และสังคมของคนหนุ่มสาว

แนวคิดในการสร้างความเข้มแข็ง (strength – building approach) “คุณทำมันได้” แสวงหาที่จะสร้างความสามารถของผู้ใหญ่ (ชุมชน โรงเรียน และบ้าน) ที่จะร่วมกันทำให้เกิดผลลัพธ์ในทางบวกกับคนหนุ่มสาว รวมถึงความสัมพันธ์ที่ดีและเอื้ออาทรกับคนหนุ่มสาวเพื่อที่จะให้เขารู้สึกปลอดภัย มีความคาดหวังสูงต่อทั้งพฤติกรรมและความสำเร็จ มีความสามารถในการทำการตัดสินใจ การมีความรับผิดชอบพิเศษ รองรับในกิจกรรมที่อยู่ในความสนใจของเขา ความสามารถในการสื่อสารและเป็นต้นแบบทางด้านอารมณ์และสังคม รวมถึงคุณค่า (Values) และความสามารถในการปรับตัว (resilient) และมีผลลัพธ์ที่ดีทางวิชาการ ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสให้กับคนหนุ่มสาวเหล่านี้ที่จะประสบความสำเร็จ

“การจัดการศึกษาคูณทำมันได้” ได้พัฒนามากว่า 20 ปี (e.g., Bernard, 1997a, 1997b, 2003a, 2003b, 2003c, 2003d, 2004a, 2004b, 2004c, 2004d, 2005, 2006a, 2006b, 2006c; Bernard & Cronan, 1999; Bernard, Ellis, & Terjesen, 2006; Bernard & Hajzler, 1987; Bernard & Joyce, 1984) ได้นำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่นิยมและอธิบายเกี่ยวกับความสามารถทางอารมณ์และสังคมในเด็กและวัยรุ่นที่จำเป็นต้องบรรลุศักยภาพที่ดีที่สุดของเขา และที่จะมีประสบการณ์ของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีทางอารมณ์และสังคม (อารมณ์และพฤติกรรมทางบวก การทำให้รุนแรงทางอารมณ์และสังคมหายไป)

เป้าหมายของการจัดการศึกษา “คุณทำได้” สำหรับนักเรียนทุกคน
(Goals of You Can Do It! Education for All Students)

สามเหลี่ยมแสดงถึงโลก (บ้าน โรงเรียน และชุมชน) ที่คนหนุ่มสาวเติบโตขึ้น มีบทบาทสำคัญที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จและคุณภาพชีวิตที่ดี หากคนหนุ่มสาวไม่มีความเข้มแข็งด้านอารมณ์และสังคมแล้ว เขาอาจไม่ได้ตระหนักที่จะต้องปรับตัวและประสบความสำเร็จ รากฐาน 5 ด้านที่จะนำพาเขาสู่ความสำเร็จได้แก่

1) ความมั่นใจ (confidence) หมายถึง รู้ว่าตนเองจะประสบความสำเร็จและผู้คนจะชอบตัวของเรา ไม่กลัวที่จะทำผิดหรือลองสิ่งใหม่ ๆ เป็นความรู้สึกมั่นใจในตัวของตัวเอง

2) ความเพียร (persistence) หมายถึงความพยายามอย่างหนักที่จะทำสิ่งที่ดีที่สุดและไม่ล้มเลิกเมื่อบางสิ่งบางอย่างดูเหมือนจะยากเกินไปหรือน่าเบื่อ

3) การจัดระเบียบ (organization) หมายถึงการตั้งเป้าหมายที่จะทำดีที่สุดในวันที่เราจะทำได้ในงานของโรงเรียน ฟังครูสอนอย่างตั้งใจ วางแผนเวลาอย่างดีที่จะไม่เร่งรีบเกินไป จัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมและรักษากลุ่มทางที่จะทำให้งานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จตามกำหนด

4) การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี (getting along) หมายถึงการทำงานร่วมกับครูและเพื่อนในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี แก้ไขปัญหาในความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างสันติ ปฏิบัติตามกฎหมายของชั้นเรียนและมีทัศนคติที่ดีในการช่วยเหลือโรงเรียน บ้าน และชุมชน รวมถึงการปกป้องสิทธิของผู้อื่นและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

5) การปรับตัว (Resilience) หมายถึงความสามารถในการทำให้สงบและสามารถหยุดอารมณ์โกรธที่รุนแรง ความหดหู่ หรือกังวลของตนจากสิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้น หมายถึงความสามารถในการทำให้สงบและทำให้ตนเองรู้สึกดีขึ้นเมื่อรู้สึกผิดหวังอย่างแรง ยังหมายถึงความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเมื่อผิดหวังอย่างแรงและจากอุปสรรคดังกล่าวสามารถทำให้ตนเองกลับมาเล่นหรือทำงานได้อีกครั้ง

สี่เหลี่ยมผืนผ้าที่อยู่ใต้สามเหลี่ยม ประกอบด้วย อุปนิสัยในการคิดทางบวก (positive Habits of the Mind) 12 ประการที่หล่อเลี้ยงและส่งเสริมสนับสนุนรากฐานทั้ง 5 ด้าน รูปแบบการคิด 12 ประการนี้จะช่วยให้คนหนุ่มสาวที่จะจัดการกับการเรียนรู้ของเขา ได้แก่

- 1) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)
- 2) เล่นตามกฎ (Playing by the Rules)
- 3) คิดก่อนทำ (Thinking First)
- 4) ใจกว้างต่อผู้อื่น (Being Tolerant)
- 5) วางแผนเวลาของตน (Planning my Time)
- 6) ตั้งเป้าหมาย (Setting Goals)
- 7) ทำงานหนัก (Work Tough)
- 8) มีความพยายาม (Giving Effort)
- 9) ฉันทำได้ (I can do it)
- 10) เป็นอิสระ (Being Independent)
- 11) กล้าเสี่ยง (Taking Risk)
- 12) ยอมรับตนเอง (Accepting Myself)

การแสดงออกทางอารมณ์และสังคมซึ่งมาจากรากฐานทั้ง 5 ประการจะถูกแสดงออกอย่างชัดเจน ทฤษฎีและงานวิจัยจำนวนมากของ Albert Ellis, Martin Seligman และนักวิทยาศาสตร์กลุ่มพฤติกรรมและสติปัญญา (cognitive – behavioral scientists) แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่กำหนดชีวิตว่าเด็กจะปรับตัวอย่างไร จะประสบความสำเร็จอย่างไรคือ “กรอบความคิด” (Mind set) ซึ่งเด็กจะนำกรอบความคิดนั้นติดตัวไปใช้ในประสบการณ์ชีวิต บางคนก็มีกรอบความคิดทางบวกประกอบด้วย การพัฒนาความคิดในทางบวก ร่วมกับรูปแบบการคิด อารมณ์ และพฤติกรรมเชิงบวก ดังรากฐาน 5 ประการ

การกำจัดสิ่งที่ขัดขวางอารมณ์และสังคมสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรม อารมณ์และความสำเร็จ

ทฤษฎีของ “คุณทำได้” ไม่ได้ระบุแค่ความเข้มแข็งทางอารมณ์และสังคม 5 ประการที่จะส่งผลต่อผลลัพธ์ในทางบวกของเด็ก แต่ยังระบุสิ่งขัดขวางอารมณ์และสังคมอีก 5 ประการ (the 5 blockers) ด้านปัญหาพฤติกรรมและคุณภาพทางอารมณ์และสังคมในระดับต่ำ และส่งผลให้เกิดความสำเร็จในระดับต่ำอย่างที่สุด ได้แก่

- 1) ความรู้สึกตกต่ำ / ซึมเศร้า (feeling down / depressed)
- 2) ความรู้สึกกระวนกระวาย (feeling anxious)
- 3) การผลัดวันประกันพรุ่ง / ความรู้สึกขี้เกียจ (procrastination / feeling lazy)
- 4) ความไม่ตั้งใจและรบกวนผู้อื่น (not paying attention – disturbing others)
- 5) การแสดงความรู้สึกโกรธและแสดงออกทางพฤติกรรมที่แย่ (feeling angry – behaving poorly)

ทฤษฎีของ “คุณทำมันได้” นำความรู้ความเข้าใจในมุมมองของ Allbert Ellis ที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีใจเอนเอียงไปทั้งกับแนวความคิดที่มีเหตุผลและไม่มีเหตุผล (Habits of the Mind) และเพื่อที่จะให้คนหนุ่มสาวหลีกเลี่ยงผลลัพธ์ในทางลบและประสบกับผลลัพธ์ในทางบวก พ่อแม่และครูจำเป็นต้องช่วยปรับโครงสร้างรูปแบบความคิดที่ไม่มีเหตุผลและในทางลบไปสู่แนวทางการคิดที่มีเหตุผลและทางบวกมากขึ้น

สิ่งขัดขวาง 5 ประการซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ของเด็กในทางลบ: รูปแบบของสิ่งกีดขวาง

The 5 Blockers Leading to Negative Student Outcomes: The Barrier Model

แผนภาพดังกล่าวแสดงถึงสิ่งขัดขวาง 5 ประการ และอุปนิสัยการคิดในทางลบ (Negative Habits of Mind) 12 ประการ ได้แก่

- 1) ความไม่รับผิดชอบต่อสังคม (Social Irresponsibility)
- 2) ไม่อดทนต่อข้อจำกัด (Being Intolerant of Limits)
- 3) ลงมือทำโดยไม่คิด (Acting Without Thinking)
- 4) ใจแคบ (Being Intolerant of Others)
- 5) วางแผนเวลาของตนอย่างไม่มีประสิทธิภาพ (Planning Time Poorly)
- 6) ไม่มีเป้าหมาย (Having No Goals)
- 7) ล้มเลิกกลางคัน (Giving Up)
- 8) ฉันไม่อยากเป็นคนน่าเบื่อ (I Can't Be Bother)
- 9) ฉันทำมันไม่ได้ (I can't do it)
- 10) ต้องการได้รับความเห็นชอบจากผู้อื่น (Needing Approval)
- 11) ต้องการให้ผลงานออกมาสมบูรณ์ (Needing to be Perfect)

3. กระบวนการเสริมสร้างอุปนิสัยบนหลักการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain)

Berkowitz (สิริลักษณ์อ้างใน Berkowitz , 2002) ได้ทำการศึกษา และสรุปองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะว่าสามารถดำเนินการได้ 3 แนวทาง คือ

1. แนวทางทางปัญญา (Cognitive Approach) เป็นวิธีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจหรือการพัฒนาสติปัญญาให้บุคคลเข้าใจคุณธรรมในระดับรูปธรรมไปจนถึงระดับนามธรรมตามความเชื่อว่า “ปัญญา คือรากฐานของคุณธรรม”

2. แนวทางอบรมสั่งสอน (Indoctrinate Approach) เป็นวิธีการกำหนดคุณธรรมที่พึงประสงค์ของกลุ่มหรือสังคมไว้ล่วงหน้าว่าสิ่งใด ดี หรือ ไม่ดี แล้วจึงดำเนินการอบรมสั่งสอนรวมถึงจัดให้มีการปฏิบัติตามคุณธรรมนั้นจนกระทั่งเกิดเป็นนิสัย

3. แนวทางปลุกฝังความรู้สึกหรือค่านิยม (Romantic Approach หรือ Value Clarification) เป็นวิธีการกระตุ้นให้บุคคลสามารถวิเคราะห์คุณค่าจากการกระทำที่ตรงตามได้ด้วยตนเอง เมื่อเกิดความกระจ่างในคุณค่าของคุณธรรมเหล่านั้นแล้ว บุคคลก็จะปฏิบัติเองโดยไม่มี การบังคับจากภายนอก เมื่อนำแนวคิดของ Berkowitz มาพิจารณาจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยพบว่า “การพัฒนาคุณลักษณะ” ของไทยมีลักษณะตามแนวทางที่ 2 หรือแนวทาง อบรมสั่งสอน (Indoctrinate Approach) [3] นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะว่านอกเหนือจากการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมแล้วจะต้องเสริมสร้างให้บุคคลมีความรู้เชิงจริยธรรม ความรู้สึกเชิงจริยธรรมโดยดวงเดือน [4] สนับสนุนว่าระดับ ความรู้และความรู้สึกเป็นเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังแรงจูงใจในการเลือกที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นการมีความรู้และความรู้สึกเชิงจริยธรรมของบุคคลต่างกันอาจจะส่งผลให้บุคคลตัดสินใจแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนเป็นคุณลักษณะที่ต่างกัน จากเหตุผลข้างต้นทำให้ผู้เขียนมีความเห็นว่าการส่งเสริมให้บุคคลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์หรือแสดงพฤติกรรมที่ดี นั้นจึงควรเริ่มต้นจากการให้ความรู้ จากนั้นจึงนำไปสู่การสร้างความกระจ่างในความรู้สึกหรือ การทำความกระจ่างในค่านิยม เพื่อให้บุคคลตระหนักต่อคุณธรรมอันจะส่งผลให้บุคคลค้นพบตนเองว่าสิ่งที่ตนเองยึดถือ นั้นมีความถูกต้องเพียงไรและสิ่งใดเป็นสิ่งที่ควรกระทำหรือไม่ และผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น คือ ตัดสินใจกระทำหรือแสดงพฤติกรรม นอกจากนี้ผลงานของโคลเบอร์ระบุว่า การเลือกกิจกรรมหรือวิธีการที่สามารถสนับสนุนให้บุคคลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผลงาน 3 รูปแบบ คือ

1. สถานการณ์จำลอง คือ การดำเนินการเลือกสถานการณ์ที่ขัดแย้งสำหรับเป็นสื่อในการจัดการศึกษา อบรม จากนั้นจึงดำเนินการชี้แจงแนวปฏิบัติ มอบหมาย บทบาท ให้ผู้เรียน หรือผู้เข้าอบรมแสดงบทบาท ภายหลังจากแสดงบทบาทให้ทุกคนร่วมกันอภิปราย

2. การบอกกล่าวหรือการอธิบาย คือ การนำกรณีขัดแย้งเข้ามาให้ผู้เข้ารับการศึกษาร่วมกันอภิปรายและเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ

3. การสังเกตและการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรม คือ การให้ผู้เข้าศึกษาอบรมร่วมกันทำกิจกรรมและรับผิดชอบงานร่วมกันโดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบและดำเนินการประเมินสรุปผลการดำเนินการร่วมกันว่ามีประเด็นอะไรที่เกี่ยวข้องกับผลสำเร็จของกิจกรรม หลักการการเลือกกิจกรรมสำหรับนำมา ใช้พัฒนาคุณลักษณะของบุคคลคือ ความสอดคล้องระหว่างระดับวุฒิภาวะและประสบการณ์ของบุคคล เพราะทั้งสองประเด็นจะไปมีความสัมพันธ์กับการทำงานของสมองซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับรู้ การคิดและการเข้าใจ

ดังนั้นการเลือกวิธีการพัฒนาคุณลักษณะที่นำมาใช้ในระดับบุคคลจึงต้องตระหนักถึงบุคคลเป็นสำคัญและวิธีการถ่ายทอดจะตามมาในภายหลังส่วนเนื้อหาของคุณลักษณะที่ถ่ายทอดให้ผู้รับการศึกษาอบรม คือ

“คุณลักษณะที่พึงประสงค์” ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า สำหรับประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพหลักในการกำหนดแนวทางพัฒนาคนไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา(สกศ.) ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย ผลการวิจัยระบุว่า ลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยมี 2 ส่วน คือ 1.คุณลักษณะร่วม คือ ลักษณะที่คนไทยควรมี 9 ประการ ได้แก่ มีความใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ มีความสามารถด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ มีวินัยในตนเอง มีความเอาใจต่อชุมชนและระบบนิเวศ มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม ฉันทะและวิริยะในการทำงาน มีความสามารถในการปรับตัว และมีความสามารถในการทำงานเป็นทีม 2. คุณลักษณะเฉพาะ คือ คนไทยควรมีลักษณะเฉพาะที่อาจแตกต่างจากชนชาติอื่นได้แก่ มีความสามัคคีประนีประนอม และรู้จักให้อภัย อดกลั้น เมตตากรุณา ละอายต่อการทำชั่ว มีความรักและยึดมั่นในสิ่งจะกล้าหาญทางจริยธรรม รับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชน และ รักและยึดมั่นในอิทธิงสาแนวทางการจะสร้างหรือปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยควรดำเนินการภายใต้หลักคิด 4 ประการ คือ 1. หลักพัฒนาการ คือ การปลูกฝังในเรื่องการใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความรับผิดชอบ การมีวินัย รู้จักประหยัด อดออมทางสังคมและทางเพศให้กับบุคคลตั้งแต่ช่วงวัยเด็กถึงวัยรุ่น 2. หลักความเป็นไทย คือ การทำให้คนไทยที่แม้จะมีความแตกต่างและหลายหลายด้านศาสนาและเชื้อชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติภายใต้คำว่า “ความเป็นไทย” 3.หลักความรู้ทันโลก คือ การทำให้คนไทยมีความสามารถในการวิเคราะห์และการมีความคิดสร้างสรรค์ 4. หลักการแก้ไขจุดอ่อนของสังคมไทย คือการแก้ไขค่านิยมบางประการ เช่น ความฟุ้งเฟ้อ โดยการนำค่านิยมอื่นๆ เช่น ความขยันและอดทน เข้าแทนที่โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วัยเด็กนอกเหนือจากคุณลักษณะและหลักการพัฒนาคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ผลงานวิจัยฉบับดังกล่าวได้นำเสนอยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยไว้ 9 ประการ คือ

1. เสริมความเข้มแข็งและความเป็นปึกแผ่น ให้กับระบบครอบครัว
2. เสริมสร้างความเข้มแข็งและความเป็นปึกแผ่นให้กับ “สมาคมคนร่วมวัย”
3. สร้างความเข้มแข็งให้ “ กบกลไกการเรียนรู้แบบดั้งเดิมในชุมชน
4. สร้างและส่งเสริมองค์กรเรียนรู้สมัยใหม่ในชุมชน
5. จัดหรือสนับสนุนให้มีการพิมพ์หนังสือประเภทการปลูกฝังคุณค่าและประวัติบุคคล
6. สนับสนุนและส่งเสริมรายการที่สร้างคุณค่าและแบบอย่างที่ดีผ่านสื่อมวลชน
7. เสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน
8. ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน
9. เสริมสร้างความเข้มแข็งและความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชน

วิธีการถ่ายทอดซึ่งควรจะต้องสอดคล้องกับลักษณะของบุคคล ตามที่ สวัสดิ์ ปทุมราช (2545) และ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539) ระบุว่า การตัดสินใจแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ ประสบการณ์ ความรู้ และการรับรู้ต่อคุณค่าด้านจริยธรรม ดังนั้น การถ่ายทอดความรู้เพื่อปลูกฝังคุณค่าด้านจริยธรรม จึงต้องสอดคล้องกับความสามารถด้านการรับรู้ การคิดและการเข้าใจของบุคคล ดังที่ สุวรรณ เทพจิต (2552) ได้สรุปการพัฒนาคุณลักษณะว่า ความสำเร็จของการถ่ายทอดคุณลักษณะ หรือการนำแนวนโยบายด้านการพัฒนาคนไทยที่พึงประสงค์ตามแนวทางอบรมสั่งสอน (Indoctrinate Approach) มีความจำเป็นต้องนำแนวทางทางปัญญา (Cognitive Approach) และแนวทางปลูกฝังความรู้สึก หรือค่านิยม (Romantic Approach หรือ Value Clarification) มาปรับประยุกต์ในขั้นตอนการปฏิบัติ อาทิ สถาบันการศึกษานำคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์(นโยบายระดับชาติ) เป็นแนวทางกำหนดคุณลักษณะนักเรียน หรือบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันเพื่อให้หลักสูตรต่างๆ บูรณาการเข้ากับเนื้อหาและกำหนดวิธีการสอน ซึ่งควรเป็นแนวทางทางปัญญา หรือแนวทางปลูกฝังค่านิยม ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ศึกษาอบรม

3.1. การพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain)

จิตพิสัยเป็นอารมณ์ หรือ ความรู้สึกของแต่ละบุคคล ที่ได้แสดงออกมา ทั้งด้านการกระทำการ แสดงความคิดเห็น และอื่น ๆ โดยมีธรรมชาติที่แสดงถึง คุณลักษณะสำคัญ 5 ประการ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 9 - 11) ดังนี้

1. เป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ หรือความรู้สึก ซึ่งมีอยู่ในทุก ๆ คน และอาจเปลี่ยนแปลงได้ ตามเงื่อนไข และ สถานการณ์แวดล้อม บุคคลอาจแสดงออกให้เห็นได้ ทั้งในรูปแบบของธรรมชาติ หรือ ในรูปแบบของ การเสแสร้ง ขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อม ในช่วงเวลาของการแสดงออก และ เจตนา ที่แสดงออกมาอย่างจริงใจเท่านั้น

2. เป็นคุณลักษณะที่มีลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล บุคคลอาจมีความรู้สึกเหมือนกัน แต่มีพฤติกรรมแสดงออก แตกต่างกัน หรือในบางครั้งอาจแสดงพฤติกรรมเหมือนกัน แต่ความรู้สึก อาจแตกต่างกันได้ ในขณะเดียวกัน ก็ไม่อาจตัดสินใจได้ว่า พฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคล ในสถานการณ์หนึ่งว่าถูกหรือผิด เหมือน การตัดสินด้าน ความรู้ความคิด นอกจากจะตัดสินโดยใช้ เกณฑ์มาตรฐานของกลุ่มสังคม ที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อหาข้อสรุปออกมาว่า พฤติกรรมที่ บุคคลแสดงออก ในสถานการณ์นั้นเป็นที่พึงปรารถนาของสังคมนั้น ๆ หรือไม่เท่านั้น และเมื่อ สังคม เปลี่ยนไปหรือ ต่างสังคม กับ เกณฑ์ปกติ หรือมาตรฐานย่อมเปลี่ยนไป ผลการตัดสินว่าเป็น ที่พึงปรารถนา หรือไม่ก็อาจเปลี่ยนไป ได้เช่นกัน

3. เป็นคุณลักษณะที่มีทิศทางของ การแสดงออก ได้สองทาง คือ ตรงข้ามกัน เช่น ขยัน - ขี้เกียจ ซื่อสัตย์ - คดโกง รัก -เกลียด หรือ อาจจะเรียกกันง่าย ๆ ว่า ทิศทางบวกหรือลบ โดยทั่วไปแล้ว ทิศทางบวก จะเป็นที่ พึงปรารถนา มากกว่า ทิศทางลบ ทิศทางบวกดังกล่าว ได้แก่ รัก ชอบ ขยัน ซื่อสัตย์ แต่บางครั้งทิศทางลบ ก็อาจจะใช้ได้ ในสิ่งที่ไม่ พึงปรารถนาของสังคม เช่น เกลียดอบายมุข ไม่ชอบความสกปรก รังเกียจยาเสพติด เป็นต้น

4. เป็นคุณลักษณะที่มีระดับ ปริมาณ ความเข้มข้นที่อาจเปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันได้ เช่น รัก จะมีรักมาก รักน้อย ขยัน ก็ขยันมาก ขยันน้อย ดังนั้น แม้บุคคล 2 คน จะมีความรู้สึก หรืออารมณ์ขณะใดขณะหนึ่ง หรือลักษณะประจำตัว เช่นเดียวกัน ก็อาจแตกต่างกันในความเข้มของความรู้สึกได้ เช่น ความรู้สึกของแดง และดำ ที่มีต่อโรงเรียนของเขา อาจจะมีระดับ หรือ ความเข้มต่างกัน

5. เป็นคุณลักษณะที่มีเป้าหมาย กล่าวคือ บุคคลจะเกิดความรู้สึก หรืออารมณ์ ขึ้นมาลอย ๆ ไม่ได้ จะต้องเกิดอารมณ์ หรือความรู้สึก ต่อเป้าหมาย ซึ่งอาจจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ เหตุการณ์ กระบวนการ หลักการ วิชา หรือสภาวะใด ๆ ก็ได้ เช่น ขยันทำงานบ้าน ขยันเรียน ขี้เกียจอ่านหนังสือ เป็นต้น และเมื่อเปลี่ยนเป้าหมายแล้ว ความรู้สึก หรืออารมณ์ อาจเปลี่ยนแปลงได้ทั้งทิศทาง และความเข้ม เช่น นายแดงมีความรู้สึกชอบนายดำมาก แต่เมื่อเปลี่ยนเป้า เป็นนายเขียว ความรู้สึกของนายแดง ต่อนายเขียว อาจจะเปลี่ยนจากชอบมากเป็นชอบน้อย หรือไม่ชอบเลยก็ได้

สรุปได้ว่า จิตพิสัย เกี่ยวข้องกับ อารมณ์ หรือ ความรู้สึก ที่มีอยู่ในทุก ๆ คน แต่ละคน จะมีแบบแผนเฉพาะตัว ความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต้องมีทิศทาง ไม่ว่าจะป็นทางด้านบวก หรือ ที่พึงปรารถนา และด้านลบ หรือไม่พึงปรารถนา มีความเข้ม กล่าวคือ มีระดับของความรู้สึก ต่อสิ่งนั้น เช่น ชอบมาก - ชอบน้อย เป็นต้น

ชาญชัย ยมดิษฐ์ (2548:193-197) กล่าวว่า การสอนจิตพิสัยเป็นพฤติกรรมด้านคุณลักษณะเกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก เจตคติ หรือทัศนคติของบุคคล เป็นคุณลักษณะที่สำคัญด้านหนึ่งของการพัฒนามนุษย์ บางแห่งเรียกพฤติกรรมด้านนี้ว่า เจตคติ ทัศนคติ ค่านิยม ความฉลาดทางอารมณ์ โดยกานเย่ (Gage) กล่าวว่า การให้การเรียนรู้เจตคติ สามารถแสดงได้ 3 วิธีการ คือ การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก การรับรู้ความสำเร็จจากพฤติกรรมที่แสดงออก และการมีแบบอย่างของบุคคล เงื่อนไขของการเรียนรู้ เจตคติ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. เงื่อนไขภายใน เป็นองค์ประกอบภายในของแต่ละบุคคลที่มีสติปัญญา ความคิด และประสบการณ์แตกต่างกันออกไป คนที่มีประสบการณ์มากจะมีโอกาสมีข้อมูลมากสามารถสรุปความคิดรวบยอดได้มาก

2. เงื่อนไขภายนอก คือ การสอนจิตพิสัยโดยตรง เพื่อให้คุณลักษณะ ทัศนคติ ค่านิยมที่ดีต่อสิ่งที่เราต้องการหรือมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของสังคม มีขั้นตอนดังนี้

2.1 เสนอตัวแบบของบุคคลที่น่าเชื่อถือ นำเสนอในการเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้เรียน

2.2 ให้ผู้เรียนระลึกถึงสิ่งที่เป็นความรู้สึกต่อสิ่งที่นำมาเร้า

2.3 สาธิตหรือแสดงพฤติกรรมแวดล้อมของบุคคล

2.4 สาธิตหรือชี้ให้เห็นพฤติกรรมตัวอย่างต่อการเป็นแบบอย่าง เช่น นำภาพ

อุบัติเหตุจากการขับขี่ยานยนต์จากสาเหตุการดื่มสุรามาให้นักเรียนดู แล้วพิจารณาสภาพและผลที่เกิดขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ อ้างถึงในชาญชัย ยมดิษฐ์ (2548:195) ได้กล่าวถึงแนวการสอน เพื่อให้เกิดเจตคติ ไว้ดังนี้

1. ให้ความรู้ข้อมูลอย่างเพียงพอ
2. สร้างหรืออ้างบุคคลตัวอย่าง
3. อภิปรายถึงการกระทำของบุคคลตัวอย่าง
4. เปิดโอกาสให้เลือกตัดสินใจ
5. ให้ทำซ้ำ ๆ

การเรียนรู้ด้านจิตพิสัย หรือด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Domain) ว่าเป็น จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่แสดงลำดับขั้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางด้าน อารมณ์ และความรู้สึก เช่น เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ ความซาบซึ้ง การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนจะต้องใช้วิธีปลูกฝังโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดีงามอยู่ ตลอดเวลา เพื่อให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย ๆ 5 ระดับ (Bloom 1956)

การรับรู้หรือการยอมรับ (Receiving) เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้า อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้า นั้นว่าคืออะไร แล้วจะ แสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น

การตอบสนอง (Responding) เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว

การเกิดค่านิยม (Valuing) การเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับ ถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อ แล้วจึงเกิดทัศนคติ ที่ดีในสิ่งนั้น

จัดระเบียบค่านิยม (Organizing) เป็นการรวบรวมค่านิยมใหม่ที่เกิดขึ้น จากแนวคิดและ การ จัดระบบค่านิยมที่จะยึดถือต่อไป หากไม่สามารถยอมรับค่านิยมใหม่ก็จะยึดถือค่านิยมเก่าต่อไป แต่ถ้ายอมรับค่านิยมใหม่ก็จะยกเลิกค่านิยมเก่าที่ยึดถือ

การสร้างลักษณะนิสัยตามค่านิยมที่ยึดถือ (Characterizing) การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดง พฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงามพฤติกรรมด้านนี้ จะ เกี่ยวกับการรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ดีรู้ชั่วอย่างไรนั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรม ด้านนี้

กล่าวด้วยสรุป การพัฒนาด้านจิตพิสัยนี้ จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้ รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ จากนั้นขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จน กลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรม ของคน คนจะรู้ดีรู้ชั่วอย่างไรนั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้ ซึ่งแนวทางเดียวกันกับการพัฒนา อุปนิสัย การวิจัยครั้งนี้จึงได้นำกระบวนการในการเสริมสร้างอุปนิสัยบนหลักการพัฒนาด้านจิต พิสัย

3.2. การเสริมสร้างอุปนิสัยตามวัย

1) การเสริมสร้างอุปนิสัยระดับปฐมวัย พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และด้านสังคม พัฒนาการด้านสมอง (วัย 3 - 6 ปี) พรพิไล เลิศวิชา และนายแพทย์อัครภูมิ จารุกร (2550:87-93) ได้กล่าวไว้ว่า โลกของการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่เป็นลักษณะโดดเด่น คือ สร้างสรรค์ มีเสรีภาพ และมีชีวิตชีวาที่สุดในโลก สัญลักษณ์แห่งศิลปะที่เด็กสะท้อนออกมานั้น อาจจะไม่ใช่ว่าสิ่งที่เป็นจริง เช่นดวงอาทิตย์อาจเป็นสีเขียว รถยนต์แล่นอยู่บนก้อนเมฆ จินตนาการของเด็กนั้นจะบรรเจิดและโลกทางจิตใจของเขาจะพัฒนาไปท่ามกลางการมีชีวิตอยู่ในโลก ความทรงจำเป็นกระบวนการที่เป็นใจกลาง ของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และซึมซับอยู่ในการสะสมข้อมูลต่างๆวันแล้ววันเล่าตั้งแต่เป็นทารกมาแล้วและความทรงจำได้ก่อตัวเราเป็นขึ้นมาแล้ว

พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กจะเกี่ยวข้องข้องกับ การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น สัมพันธภาพถูกขึ้นได้ด้วยเหตุผลของความต้องการอยู่รอด วงจรสมองจะเรียนรู้จากการประจักษ์ในโลกและสิ่งแวดล้อมรอบตัวว่ามีความสำเร็จหรือมีประโยชน์บางอย่างเกิดขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือกับผู้อื่น เช่น การกิน การนอน การขับถ่าย เกือบทุกขั้นตอนเด็กต้องทำโดยมีคนอื่นเป็นส่วนหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามสมองจะถูกออกแบบมาให้พอใจกับการมีสัมพันธภาพ โดยระบบของอารมณ์ในสมองส่วน Limbic System เป็นตัวกระตุ้นหรือยับยั้ง ดังนั้นขณะสร้างสัมพันธภาพเด็กก็ยังมีสัญชาตญาณของการเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง นี่คือการกระบวนการที่เกิดขึ้นในระบบความคิด อารมณ์ของสมองสุดท้ายวงจรการทำงานที่เกิดขึ้นพัฒนาด้านอารมณ์ และจิตใจก็คือเด็กจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่จะปรับตัวให้ตนเอง (Individuality) อยู่ในสมดุลท่ามกลางสังคมที่มีจำเป็นต้องมีคนอื่น เด็กๆในวัยนี้ ยังคงต้องการความรัก ความอบอุ่น โอบ กอด สัมผัสเช่น เล่นบทบาทสมมติ ครอบครัวยุคใหม่ทำบ้านให้น่าอยู่ อบอุ่นสำหรับลูก สอนให้เด็กมีระเบียบวินัย มีกฎเกณฑ์ อย่าใช้อารมณ์กับเด็ก อย่ากล่าวหาเด็ก เพราะวัยนี้เด็กทดลองทำสิ่งต่างๆมากกว่าตั้งใจทำผิด ที่สำคัญการกระทำของเด็กๆในวันนี้ไม่มีนัยยะหรือทางคุณค่าแบบในโลกสังคมผู้ใหญ่ ถึงแม้เด็กจะมีพื้นอารมณ์ที่แตกต่างกัน แต่เด็กไม่มีความคิดเห็นแก่ตัว เอาเปรียบ ชอบลักขโมย ชอบทำลาย ฯลฯ สมองของเด็กปฐมวัยจนถึงวัยประถมศึกษาตอนปลายยังไม่มีศักยภาพในความเข้าใจและการวางแผนในเรื่องนี้เช่นนี้อย่างจริงจัง การให้เด็กได้ฟังนิทานเรื่องเล่า เรื่องจริง เรื่องที่น่าสะเทือนใจ เป็นการจำลองวิถีชีวิตและการตัดสินใจของคนเราแบบต่างๆ และผลของการตัดสินใจนั้น ทำให้เด็กเข้าใจและยึดถือเอาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน

กิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ เป็นส่วนสำคัญในการสะท้อนความคิด ความรู้สึก และพัฒนาอารมณ์ จิตใจของเด็ก การพัฒนาผ่านศิลปะไม่ให้ผลในทันที แต่เป็นการวางรากฐานอุปนิสัยและบุคลิกภาพ อารมณ์มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมาก เด็กๆ ที่อารมณ์ดี ไม่มีความเครียด ความกดดัน สมองจะไม่ถูกขัดขวาง จะซึมซับการเรียนรู้เต็มที่ หากสิ่งที่เด็กกำลังเรียนอยู่นั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจมีภาพ และเสียงกระตุ้นทำให้อยากรู้ จะช่วยจุดชนวนให้เกิดความรู้สึกว่าอยากเรียนรู้ สนใจ ตั้งใจ จดจ่อ และจดจำได้ดี อารมณ์มีบทบาทในการก่อรูปเป็นความทรงจำ เหตุการณ์ข้อมูล ความรู้ที่มาพร้อมกับอารมณ์จะอยู่ในจิตใญยาวนานโดยไม่ต้องใช้ความพยายามมาก ส่วนความเครียดเป็นตัวการยับยั้งการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้

เด็กเรียนรู้จักอารมณ์ของตนเองผ่านเหตุการณ์ในชีวิต ในบ้าน ในโรงเรียนและสถานการณ์ต่างๆ เด็กเรียนรู้อยู่บ้างแล้วว่า ตนเองได้รับการยอมรับจากเพื่อนๆ ญาติมิตรหรือไม่นี้เป็นนี้เป็นฐานสำคัญในการยอมรับการพัฒนาของเด็ก การก่อตัวของอารมณ์ คือ ส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ ดังนั้นอารมณ์เป็นปฏิกริยาที่เด็กสัมพันธ์กับโลกภายนอก การช่วยขัดเกลาและพัฒนาอารมณ์จิตใจไม่ได้ผ่านเหตุผลอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยแรงบันดาลใจ เช่น ความประทับใจ ความเห็นใจ ความเสียใจ ความกังวล เป็นต้น การฟังนิทาน เรื่องเล่า เรื่องจริง ที่น่าสะเทือนใจเป็นการจำลองวิถีชีวิตและการตัดสินใจของคนเราแบบต่างๆ และผลของการตัดสินใจนั้นทำให้เด็กเข้าใจและเอาเป็นแบบอย่างในชีวิต ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์มีบทบาทสะท้อนความคิดของเด็ก และย้อนกลับไปพัฒนาอารมณ์และตัวตนของเด็ก การพัฒนาผ่านศิลปะไม่ให้ผลทันที แต่เป็นการวางรากฐานอุปนิสัยและบุคลิกภาพ งานศิลปะเด็กย่อมประกอบไปด้วยเส้นต่างๆ เส้นนอน เส้นตั้ง เส้นเฉียง วงกลม เส้นโค้ง คลื่น เส้นคดและจุด เด็กพยายามถอดกระบวนการแบบ (pattern) จากสิ่งแวดล้อมโดยจดจำ เปรียบเทียบและพยายามสร้างความเชื่อมโยงที่ให้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ออกมาเป็นภาพความเชื่อมโยงที่เป็นที่มาของจินตนาการ

การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์ในวัยอนุบาลนี้ครู ผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรจัดประสบการณ์เหล่านี้ให้เด็กๆดังนี้

แสดงความรู้สึกของตนเองผ่านการพูด การฟัง การแสดงดนตรี การพ็อนรำและการเต้น

ให้เด็กได้สะท้อนความเข้าใจในบทบาทและความสัมพันธ์ในครอบครัว พัฒนาความอดทน ความกตัญญู และซื่อสัตย์สุจริต ผ่านการฟัง การเล่าเรื่อง การทำงานร่วมกับเพื่อน กิจกรรมระหว่างบ้านกับโรงเรียน

พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่อาศัยอยู่ ชื่นชมประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เรื่องเล่าตำนานท้องถิ่น โดยผ่านการฟังและการอ่าน รวมทั้งจัดโครงการตลอดปีเอเดินทางไปตามแผนที่ต่างๆ

พัฒนาความรู้สึกเห็นใจผู้อื่นผ่านการเล่า การฟังนิทานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลต่างๆ

จัดกิจกรรมกลุ่ม คละชั้นบ้างตามความเหมาะสม ให้เด็กได้ค้นหาความสัมพันธ์และสร้างมิตรภาพกับกลุ่มเพื่อนที่ห่างออกไป

ฝึกแสดงความเข้าใจในสิทธิความรับผิดชอบตนเอง และสิทธิของผู้อื่น ส่งเสริมกิจกรรมแบ่งงานกันทำ มีเวลาคุยกันเรื่องคุณธรรม

เขียนภาพ ดูนานศิลปะ ท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาอารมณ์ ชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กฝึกฝนการริเริ่มและค้นคว้าความท้าทายใหม่ๆ ฝึกเลือกและฝึกตัดสินใจ ฝึกรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

ฝึกให้เด็กสังเกต ฟังและโต้ตอบผู้อื่น รู้จักกาลเทศะ รู้จักโต้ตอบอย่างมีวัฒนธรรม เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี

2) ระดับประถมศึกษา พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และด้านสังคม การพัฒนาทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดทักษะ เป็นสมรรถนะสำคัญ ที่ผู้เรียนทุกคนพึงได้รับการพัฒนา ทั้งด้านความรู้ ความรู้สึกรู้คิด ให้รู้จักสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล รู้จักจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและสังคม ปกป้องกันตัวเองในภาวะคับขัน และจัดการกับชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับวัฒนธรรมและสังคม ดังนั้น เพื่อให้ครูและผู้เกี่ยวข้องมีแนวทางในการเสริมสร้างทักษะชีวิตให้แก่เด็กนักเรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตรและองค์ประกอบทักษะชีวิตที่องค์การอนามัยโลกกำหนด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดความหมายและองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ดังนี้

ทักษะชีวิต “เป็นความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต”

องค์ประกอบของทักษะชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดองค์ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญ ที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบดังนี้

1. การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึงการรู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับ เห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายชีวิต และมีความรับผิดชอบต่อสังคม
2. การวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้อง รับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์
3. การจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึงความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคล รู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย หลีกเลี่ยงและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี
4. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึงการเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้อง เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ใช้การสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดี สร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4. การพัฒนาจิตพิสัยผู้เรียนโดยบูรณาการหลักการทำงานของสมอง

หลักการทำงานของสมอง จากการสังเคราะห์แนวคิดของเคนแอนด์เคน (Ken & Ken,1986) และอีริค เจเซน (Eric Jensen,2000) สอดคล้องกันอยู่ 7 ข้อได้แก่

1. สร้างความสัมพันธ์ (Build Relationship)

สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและพร้อมที่จะเรียนรู้ส่งผลต่อการเรียนรู้ สมองทำงานได้ดีที่สุดเมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและปลอดภัย ความผูกพันที่มั่นคงระหว่างคนในครอบครัว เพื่อน ครู ฯลฯ สภาพแวดล้อมที่เป็นบวก จะทำให้สมองเปิด และทำงานอย่างเต็มที่ และเกิดการเรียนรู้ได้

2. รู้ความหมายและเป้าหมาย (Search for Meaning and Purpose)

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อเข้าใจความหมายของสิ่งที่ได้เรียนรู้ สมองเรียนรู้ได้ดีเมื่อ สมองมีเวลา “สร้างความหมาย” ข้อมูลที่น่าเบื่อ ไม่น่าสนใจ ไม่มีความหมายต่อตนเอง หรือสมองไม่เข้าใจความสัมพันธ์ของข้อมูล สมองส่วนที่ทำหน้าที่ส่วนสัญชาตญาณจะเตือนว่า “เลิกคิดได้แล้ว” เสียเวลา เสียพลังงานสมอง สมองไม่ตีความความสำเร็จจากการตอบสนองที่คลุมเครือ หรือขาดความชัดเจน สมองก็จะไม่บันทึกข้อมูลนั้น หรือบันทึกไว้ในระบบความทรงจำระยะสั้น (short term memory) และจะถูกตัดข้อมูลนั้นทิ้งไปในที่สุด

สมองขับเคลื่อนโดยมีเป้าหมาย การมีเป้าหมาย แรงบันดาลใจ ความทะยานอยาก ความใฝ่ฝัน และการวางแผนของทุกๆ เป้าหมาย ทุกๆ ความฝัน ก็มุ่งสู่นาคตของตนเอง การเรียนรู้ที่มีเป้าหมายจึงเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดจะช่วยกระตุ้นการเรียนรู้เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ สมองไม่เรียนรู้อะไรเป้าหมาย สมองมักจะดูเชิงซ้ำๆ ซ้ำๆ เมื่อสมองรู้สึกว่ เรื่องที่เรียนรู้นั้นไร้เป้าหมายที่ชัดเจน

3. เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย (Learn the ways to learn)

การเรียนรู้เกิดขึ้นได้หลากหลายวิธี บางคนเริ่มเรียนรู้และเข้าใจได้ดีขึ้น เมื่อได้เห็นหรือเมื่อได้ยิน อย่างที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า visual learner และ auditory learner ดังนั้นข้อมูลที่ประกอบ ด้วยภาพและเสียง จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและเร็วขึ้น บางคนเรียนรู้เมื่อได้ ลงมือปฏิบัติ เด็กบางคนเพียงแค่เห็นหรือได้ยิน อาจจะยังไม่สามารถสร้างเครือข่ายในสมองได้ดีขึ้น จนกว่าจะได้ลงมือทำด้วยตัวเอง ภาษาอังกฤษใช้คำว่า kinesthetic learner ตามทฤษฎีพหุปัญญา ” (Theory of Multiple Intelligences) ที่กล่าวว่า สติปัญญาของมนุษย์มีหลายด้านที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับว่าใครจะโดดเด่นในด้านไหนบ้าง แล้วแต่ละด้านผสมผสานกัน แสดงออกมาเป็นความสามารถในเรื่องใด เป็นลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคนไป ซึ่งการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายทำให้สมองเกิดการเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ ทำให้เกิดทั้งความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ รวมทั้งปัญญา ด้านภาษาและการสื่อสาร (Linguistics Intelligence) ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily-Kinesthetic Intelligence) ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพ (Visual-Spatial Intelligence) ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical-Mathematica Intelligence) ปัญญา ด้าน การ เข้าใจ ตน เอง (Intrapersonal Intelligence) ปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์และการเข้าใจผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) ปัญญาด้านดนตรีและจังหวะ (Musical Intelligence) ปัญญาด้านการเข้าใจธรรมชาติ (Naturalist Intelligence) ปัญญาด้านการมองเห็นตัวเรา (Existential Intelligence)

4. สร้างความท้าทายตนเอง (Challenge Yourself)

การเรียนรู้จะถูกกระตุ้นโดยความท้าทาย สภาพของความท้าทายเชิงบวก หรือสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยทำให้สมองเปิดและพร้อมที่จะเรียนรู้ ตรงกันข้าม สมองจะปิดและยับยั้งโดยการถูกข่มขู่และทำให้สมองไม่พร้อมที่จะเรียนรู้ สมองพอใจความสำเร็จที่ละชั้น การไต่ระดับที่สูงขึ้นตามลำดับ คือความท้าทายที่ชวนให้สมองอยากเรียนรู้ต่อไปไม่สิ้นสุด

5. ลงมือทำ (Do it)

สมองจะทำงานได้ดีผ่านการเคลื่อนไหวของอวัยวะทุกส่วน การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเป็นการพัฒนาที่สำคัญเนื่องจากช่วยพัฒนาความสามารถของสมองซึ่งเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ การได้เคลื่อนไหวร่างกายและการเปลี่ยนอิริยาบถมีความจำเป็น กระบวนการเรียนรู้ในการเคลื่อนไหวจะช่วยพัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับมิติ ระยะ ทิศทาง เวลา ความเร็ว แรง ฯลฯ การรับรู้นี้เป็นฐานสำคัญของการเรียนรู้จักตนเอง ทำให้เด็กเป็นตัวเป็นตน และเป็นพื้นฐานสำหรับวิชาการทุกสาขา

6. เชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริง (Make a Real World Connection)

สมองเข้าใจและจำได้ดีที่สุดเมื่อสิ่งนั้นเป็นข้อเท็จจริงตามธรรมชาติ เชื่อมโยงชีวิตจริง และเหตุการณ์อื่น ๆ

การเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับชีวิตจริง หรือการเชื่อมโยงจากสถานการณ์หนึ่งไปอีกรูปแบบหนึ่ง หรือเชื่อมโยงจากบริบทหนึ่งไปอีกรูปแบบหนึ่งจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในชีวิตจริง

7. ฝึกฝนและทำซ้ำ (Practice and Repeat)

สมองเรียนรู้ได้ดีเมื่อ ท่องจำ ทำซ้ำ ฝึกทักษะ เมื่อเด็กออกเสียง ท่องจำ ลงมือทำซ้ำ ๆ เจ้าของสมองได้ยิน ได้ลงมือ และเห็นสิ่งที่ตัวเองทำ สิ่งปรากฏ กลายเป็นข้อมูลย้อนกลับเข้าไปในสมองใหม่ ถือว่าเป็นการลงมือสอนด้วยตัวเอง (use output from oneself to re-input to self) เป็นการเสริมเส้นทางเดินของวงจรเซลล์สมองที่มีอยู่ก่อน ให้มีเสถียรภาพขึ้น อันเป็นเหตุให้จดจำได้และเกิดความชำนาญ การศึกษา ทดลอง และลงมือทำซ้ำ ย้ำทวนให้มากยิ่งขึ้น จะทำให้เข้าใจความคิดรวบยอด ทักษะ และความรู้อื่น ๆ ได้

การพัฒนาจิตพิสัย (Affective Domain) ตามหลักการของบลูม 5 ขั้นตอน สามารถบูรณาการหลักการทำงานของสมอง ได้ดังนี้

1. การรับรู้ บูรณาการโดยการพูดคุยเพื่อให้นักเรียนแสดงความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ และให้ความรู้นักเรียน ในอุปนิสัยที่ต้องการพัฒนา (สร้างความสัมพันธ์ รู้ความหมายและเป้าหมาย และเรียนรู้หลากหลาย)

2. การตอบสนอง บูรณาการโดยจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้การกระทำ และให้นักเรียนแสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น (ลงมือกระทำ สร้างความท้าทาย เชื่อมโยงกับชีวิตจริง)

3. เห็นคุณค่าและเกิดค่านิยม บูรณาการโดย พุดคุยหรืออธิบาย ให้นักเรียนเห็น ข้อดี ยอมรับ เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองกระทำ หรือเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น (เชื่อมโยงกับชีวิตจริง สร้างความสัมพันธ์ ทำซ้ำ กำหนดเป้าหมาย)

4. ยอมรับและนำไปปฏิบัติ บูรณาการโดยพุดคุยหรืออธิบาย ให้นักเรียนเห็น ความสัมพันธ์กับสิ่งที่ยึดถือ เพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ และยอมรับใน อุปนิสัยที่ต้องการพัฒนา (รู้ความหมายและเป้าหมาย สร้างความสัมพันธ์ ทำซ้ำ เชื่อมโยงกับ ชีวิตจริง เรียนรู้หลากหลาย)

5. สร้างลักษณะนิสัย บูรณาการโดยให้นักเรียนปฏิบัติซ้ำ จนเกิดเป็นนิสัย โดยค่านิยมที่ยึดถือจะเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัวของตน ให้ประพฤติปฏิบัติ แต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม (ทำซ้ำ ลงมือกระทำ รู้ความหมายและเป้าหมาย เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เรียนรู้ หลากหลาย สร้างความสัมพันธ์)

5. กระบวนการมีส่วนร่วม

5.1. ความหมายการมีส่วนร่วม

สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ที่มีความรู้ ความสามารถ และทำวิจัย แต่งตำรา เกี่ยวกับเรื่องนี้มานาน ได้ให้ความหมายของการ มีส่วนร่วม ดังรายละเอียด ดังนี้

Arnstien (1969) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาท ใดๆเลย ย่อมไม่ได้ผลการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถ ควบคุมกิจกรรมนั้นได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

Berkley (1975) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามา มีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้

William Erwin (1976) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

Cohen & Uphoff (1981) การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามี ส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การ มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการ แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

United Nations (1981) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและ การจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ ด้วย ความเต็มใจ

Putti (1987) การมีส่วนร่วม หมายถึง พื้นฐานของกิจกรรมต่างๆ ที่จะส่งผลให้ การบริหารจัดการมีลักษณะกว้าง ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้การมีส่วนร่วมขยายไปสู่การ ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์กร

จินตนา สุจจันท์ (2549) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน โดยให้สมาชิกเข้ามาร่วมวางแผน ปฏิบัติและประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน

ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิกไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สัญญา เคนาภูมิ (2551) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมจะต้องมาจากความสมัครใจ พึงพอใจ และได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนโดยส่วนรวมร่วมกัน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

โดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกัน การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาคนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานเพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.2. ขั้นตอนการพัฒนาการมีส่วนร่วมหลักสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

1. กระบวนการมีส่วนร่วม

เมื่อกล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมแล้ว จะต้องนึกถึงกระบวนการที่จะให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม เพราะอย่างน้อยที่สุดบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับรู้ขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ขั้นตอนการตัดสินใจ ขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นตอนในการประเมินผลงาน เพื่อให้รับรู้ถึงความเป็นไปในกิจกรรมสาธารณะต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการที่ได้ทำการวิจัย ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมตามประเด็นสำคัญต่างๆ เช่น

งานวิจัยของทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550)ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้ใช้หลักการที่อิงไปในแนวทางของนโยบาย และได้พบว่า แท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมมีลักษณะที่คล้ายกับการกำหนดนโยบาย เพราะท้ายที่สุดของการกำหนดนโยบาย คือ การตัดสินใจและการตัดสินใจนี้เอง จึงเป็เหตุเบื้องต้นของการกำหนดนโยบาย และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นเสมือนหนึ่งเป็นการขัดเกลานโยบายให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของประชาชน ตามแนวคิดของ ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์แล้ว กระบวนการการมีส่วนร่วมน่าจะเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการประเมินผล ในขณะที่ เมตต์ เมตต์ การุณจิต(2553) ได้กล่าวถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยที่มีความ

สอดคล้องกับ ทรวงูฒิ เรื่องวาทศิลป์ แต่ได้เพิ่มบางประเด็นที่เห็นว่า ยังมีข้อบกพร่องและอาจจะเสริมประเด็นดังกล่าวให้มีความชัดเจนขึ้น โดยเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุ และความต้องการ 2) มีส่วนร่วมในการวางแผน 3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 5) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล 6) มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดของ ทรวงูฒิ เรื่องวาทศิลป์ และเมตต์ เมตต์การุณจิต ยังคงมีลักษณะในเชิงแคบ หากแต่ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (อ้างใน จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547) ได้ให้ความเห็นในกระบวนการมีส่วนร่วมที่ลึก หรือเป็นการต่อเติมประเด็นสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมมากกว่า ซึ่งยูวัฒน์ วุฒิเมธีนี้ ได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมไปในทางของการพัฒนาชุมชน โดยการบูรณาการแนวทางที่เป็นนโยบายเข้ากับการพัฒนา จึงสะท้อนแนวคิดในเชิงสังคมมากกว่า ตามแนวคิดของเขาแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) การมีส่วนร่วมในการคิด 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 6) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิดของวรรณศิลป์ พีรพันธุ์ (2553) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนของประชาชนประกอบไปด้วย 1)การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) การให้ความเห็น 3) การประชุมรับฟังความเห็น 4) การร่วมตัดสินใจ 5) การทำงานร่วมกัน

จากแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการทั้งหลายได้ให้ทรรศนะไว้ในเบื้องต้นที่กล่าวมา มีความหลากหลายในประเด็นมากพอสมควร แต่อย่างไรก็ตาม หากนำมาประมวลให้เป็นลักษณะที่เป็นระบบตามแนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980) จะเห็นว่า มีความเป็นระบบในเรื่องของประเด็นสำคัญ โดยเขาได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการทั้งหลายมาประมวลเป็นแนวคิดหลัก และได้จำแนก รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการทำงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และ

ความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

โดยสรุป กระบวนการมีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งให้ความสนใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในประเด็น การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุ และความต้องการ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

2. ประเภทการมีส่วนร่วม

เฉลียว บูริภักดี และคนอื่นๆ (2545) สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้จักความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

3) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2547) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผล ประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จินตนา สุขจรรย์นธ์ (2549) ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษา

ปัญหาและความต้องการ ร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางนโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

2) การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (No Genuine Participation) เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนโดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิก หรือการร่วมเสียสละแรงงาน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างในสิริพัฒน์ ลากิจิตร, 2550) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมมีดังต่อไปนี้

1) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (Inclusive Organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่างๆ

2) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

3) การมีประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-Representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรที่ได้ทุกเวลา

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

3. ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้น จะพิจารณาได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่าจะสนใจศึกษาในประเด็นบ้าง ประเด็นที่น่าสนใจในงานวิจัยครั้งนี้ คือ การเน้นลักษณะการมีส่วนร่วมในประเด็นที่เกิดจากกิจกรรม เช่น การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในประโยชน์สาธารณะ การเข้าร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน และร่วมตรวจสอบในลักษณะองค์กรชุมชน ฯลฯ และการเน้นการศึกษาในลักษณะของการบริหารที่เกิดจากการดำเนินงานในทางนโยบายและในทางปฏิบัติการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกับชุมชน ดังมีนักวิชาการได้ให้ความเห็น เช่น Ornstein (อ้างใน ชูชาติ พ่วงสมจิตต์, 2540) เห็นว่า การมีส่วนร่วมจะมีลักษณะมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาว่าผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการใช้อำนาจและมีบทบาทในการควบคุมได้เท่าใด ซึ่งเป็นข้อบ่ง

บอกถึงภาวะผู้นำที่เป็นประชาธิปไตย ว่า มีสูงหรือต่ำ โดย Ornstein ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมเทียม หรือไม่มีส่วนร่วม 2) การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือร่วมเพียงบางส่วน 3) การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ มีอำนาจและบทบาทมาก สอดคล้องกับ แนวคิดของ Campbell & Ramseyer (อ้างใน จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) ลักษณะที่ไม่มีส่วนร่วมเลย 2) ลักษณะที่มีส่วนร่วมน้อย 3) ลักษณะที่มีส่วนร่วมปานกลาง 4) ลักษณะที่มีส่วนร่วมมาก 5) ลักษณะที่มีส่วนร่วมมากที่สุด

Huntington & Nelson (1975) เห็นว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจาก กิจกรรม และการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้นจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้น จะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม โดย Huntington & Nelson ได้มีหลักในการพิจารณาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมดังมีรายละเอียด ดังนี้

1) กิจกรรม ลักษณะของการมีส่วนร่วมประเภทนี้ให้ดูจากกิจกรรมที่เข้าร่วม เช่น ด้านการเมือง อาจพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การประท้วง กรณีที่รัฐมีโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้น ว่า สามารถกระทำได้เพียงใด

2) ระดับการบริหาร โครงสร้างขององค์กรหนึ่งจะต้องมีสายการบังคับบัญชา ดังนั้น การมีส่วนร่วมจะพิจารณาได้จาก

- ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง ดังนั้น การมีส่วนร่วมในแนวราบจึงเป็นไปอย่างหลวมๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่ากัน

- ในแนวตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เช่น มีหัวหน้าลูกน้อง มีฝ่าย แผนกต่างๆ ลดหลั่นกันไป เป็นต้น การทำงานจึงมีการตรวจสอบตามลำดับชั้น การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

- การมีส่วนร่วมทั้งแนวราบและแนวตั้งนั้น ในบางครั้งจะต้องทำงานร่วมกันผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานในแผนกอื่น จึงต้องแสดงบทบาทตาสถานภาพของแนวราบและแนวตั้ง

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรพนทิพย์ เพชรมาก (2551) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไว้ ใน เอกสารประกอบการสอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองและชนบท โดยได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

1) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสาร

ข้อมูลไปยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังของผู้ที่มีส่วนได้และเสียของโครงการ การประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

5) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

6) การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ และประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่มองค์กร ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

โดยสรุป ลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในระดับกิจกรรม ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การประชาพิจารณ์ การลงประชามติ และการมีส่วนร่วมในระดับการบริหาร ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การใช้กลไกทางกฎหมาย ในประเด็นการมีส่วนร่วมในระดับการบริหารนี้ ยังจะต้องพิจารณาจาก ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง และ ในแนวตั้งเป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา

4. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้

Koufman (1949) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขณะที่ ประยูร ศรีประสาธน์ (2542) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ 2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม 3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคล และมีความสอดคล้องกับ สุธี วรประดิษฐ์ (2553) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน และได้นำเสนอปัจจัยที่มีส่วนในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยได้สรุปแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ

2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ 3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร แต่ไม่สอดคล้องกับ Leeder (อ้างใน จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547) ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ไว้ว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน มีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมและปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน สอดคล้องกับสิ่งที่ตนได้มาหรือหวังเอาไว้ และบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดก็ต่อเมื่อตนเองได้มีประสบการณ์ที่เป็นอกตितต่อเรื่องนั้นๆ มาแล้ว และบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ ขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี ขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะอำนวยขึ้นอยู่ด้วยความสามารถรวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลจะกระทำโดยการบีบบังคับหาได้ไม่ นอกจากนี้บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุน กระตุ้นยั่วยุและจูงใจให้เกิดขึ้น

ในขณะที่เดียวกัน ก็มีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งที่ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เน้นที่ปัจจัยส่วนบุคคล องค์กรและชุมชน ซึ่งจะเป็ปัจจัยที่เหมาะสมกับการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ เช่น สิริพัฒน์ ลามจิตร์ (2550) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน องค์กรบริหารส่วนตำบล อำเภอลำปาง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้ข้อสรุปประเด็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกลงให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่างๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ อบต. ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ประชาคมหมู่บ้าน สอดคล้องกับเนตรรุ่ง อยู่เจริญ (2553) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของครูสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จากการทำวิจัยครั้งนี้ เนตรรุ่ง อยู่เจริญ ได้พบตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ บรรยากาศขององค์กร และการติดต่อสื่อสาร 2) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงาน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษา

โดยสรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกลงให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่างๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ บรรยากาศขององค์กร การ

ติดต่อสื่อสาร ภาวะเปียบ การเอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์
ประชาคม 4) ปัจจัยด้านทัศนคติ ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงาน

5.3. บทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

การพัฒนาการศึกษามีความจำเป็นยิ่งที่หลายภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็น
หน่วยงานรัฐและชุมชนควรมีบทบาทช่วยเหลือครอบครัวและส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม
ในการจัดการศึกษาสนับสนุนให้สถานศึกษาทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน การ
ประสานหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือนักเรียน ครูและโรงเรียน รวมทั้งร่วมกับ
โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ทำทนายพร้อมคู่มือครู แบบฝึกหัด และแนวทางจัด
กิจกรรม บทบาทของโรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนและสังคมเพื่อพัฒนาครูให้สามารถสนอง
ความต้องการในการเรียนของเด็กและผู้ปกครอง การสร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มี
ความปลอดภัยถูกสุขลักษณะความเป็นระเบียบสวยงาม ให้ความรู้และสร้างความไว้วางใจกัน
การสรรหาครูและผู้บริหารที่มีคุณภาพให้มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตมา
บริหารงานโรงเรียน บทบาทของครูใช้วิธีการสอนและวิธีประเมินที่ผ่านการทดสอบและวิจัย
มาแล้วว่าได้ผลดีต่อการพัฒนาของผู้เรียน จัดเนื้อหาวิชาที่กว้างลึก เป็นที่สนใจทั้งแทรกข้อคิด
ทางคุณธรรมจริยธรรมในบทเรียนตามกิจกรรมอย่างมีความเหมาะสม มีบรรยากาศของการ
เรียนรู้ที่มีความสุข ครูมีความผูกพันระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นตัวอย่างใน
การเรียนรู้ตลอดชีวิต จากที่กล่าวมาข้างต้นทุกคนคงปฏิเสธไม่ได้ว่าทำไมประชาชนจะต้องมี
ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นั่นก็เพราะเราต้องการสร้างฟันเฟืองที่แข็งแกร่งรองรับการ
พัฒนาประเทศ แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ากฎหมาย หรือนักวิชาการทางการศึกษาจะ
ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน เอกชน
แต่มุมมองในการปฏิบัติแล้วก็คงปฏิเสธไม่ได้เหมือนกันว่าการมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นน้อย
ทั้งๆที่ทุกภาคส่วนก็ให้ความสำคัญเสมอมา จึงเป็นเหตุให้ต้องสนใจลักษณะและรูปแบบของ
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาอย่างจริงจังชัดเจน

จากการศึกษาของ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน
และโรงเรียน ได้แบบของการมีส่วนร่วม 3 แบบ ประกอบด้วย

1) การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมเมื่อ หรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียน
และชุมชนที่มีข้อจำกัดอันทำให้มีการมีส่วนร่วมไม่เต็มที่ คือมีน้อยนั่นเอง ข้อจำกัดนี้อาจเกิด
จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่าง 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าคุณเองด้อย
อำนาจกว่าหรือมีทรัพยากรเชิงอำนาจ เช่น เป็นผู้มีความรู้ต่ำกว่าจึงทำให้ไม่ปรารถนาเข้า
มามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ นั่นคือความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมน้อย

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบเป็นบางส่วน (Partial Participation) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วนเป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชนในชุมชน
หรือกิจกรรมการศึกษาในระดับความเข้มข้นมากกว่าแบบชายขอบ กิจกรรมโดย

คณะกรรมการโรงเรียนจึงมีความสำคัญที่รัฐถือว่าเป็นนโยบายสำคัญ ซึ่งสามารถสร้างความชอบธรรมในการจัดการศึกษาของไทย

3) การมีส่วนร่วม ของชุมชน และโรงเรียน แบบ สมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยทั้งสองฝ่ายร่วมกัน อย่างเข้มข้น และเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลต่อกิจกรรมร่วมกัน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมได้เต็มที่

จากทั้ง 3 แบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนคงเป็นที่ชัดเจนว่าความคาดหวังของทุกคนคงอยากให้เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์มากที่สุด แต่ความเป็นจริงแล้วความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะอยู่ในแบบบางส่วน หรือไม่ก็แบบชายขอบเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ระบบการศึกษาของประเทศประสบกับปัญหาหลายอย่างตามมา

กลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนคงไม่ราบรื่นสวยงามอย่างที่เขียนไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แต่ตรงกันข้ามความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชนนั้นวันยิ่งเห็นห่างออกไปทุกที ยังมีความไม่เท่าเทียมกัน ด้วยสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ผู้ปกครองก็ไม่เข้าใจความเคลื่อนไหวและการปรับเปลี่ยนนโยบายการศึกษาของรัฐ และสถานศึกษา และมีทัศนคติที่ไม่ดีเป็นตัวนำ ต่างฝ่ายต่างมีความเห็นที่แตกต่างกัน รวมทั้งภารกิจงานของผู้ปกครองก็มีส่วนทำให้ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นสังคมชนบทมีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน กิจกรรมธรรมเนียมประเพณีที่มีความเกี่ยวโยงเชื่อมผูกพัน ผสานกันระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียน กิจกรรมเหล่านี้จางหายไป ประกอบกับการอพยพย้ายถิ่นฐานทำกินไปสร้างสังคมใหม่ ทำให้ความผูกพันระหว่างกันมีน้อยลง

ในสภาวะปัจจุบันการจะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาคงจะทำได้ยาก และถึงแม้ทำได้ก็ประสบผลสำเร็จน้อย ทั้งนี้ก็แล้วแต่พื้นที่ แล้วแต่บริบทที่แตกต่างทั้งนี้ก็ด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ตามหากมีความจริงจังจริงใจในการพัฒนาการศึกษา การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน บริบทชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับวางแผนการเริ่มต้นสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542) ถือเป็นสิ่งสำคัญ แต่อีกวิธีการหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ดีของชุมชนได้อีกครั้งและน่าจะเป็นการแก้ปัญหาที่ดีอีกหนทางหนึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องหันหน้าเข้าหาชุมชน โดยโรงเรียนเป็นผู้เริ่มต้นก่อน ดีกว่าจะให้ชุมชนหันมาหา ซึ่งวิธีการนี้ จะสามารถทำได้ง่ายขึ้น โดยปกติแล้ว ชุมชนจะมีความคาดหวังเสมอว่าสถานศึกษาน่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ มีข้อมูลทางวิชาการมากมายทั้งเอกสาร และทรัพยากรบุคคลสำหรับการเรียนรู้ หากโรงเรียนนำศาสตร์ความรู้ต่างๆ เหล่านี้เข้าหาชุมชน เป็นการช่วยเหลือชุมชนก่อนที่จะให้ชุมชนยื่นมือมาหาเรา น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่น่าจะทำให้การสร้างความสัมพันธ์ได้ดี

บทบาทของชุมชนและสถานศึกษาที่จะผลักดันให้เกิดจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน โดยส่งเสริมให้มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้ได้มาซึ่งทุนทางมนุษย์ในการพัฒนาประเทศจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดบทบาทและแสดงบทบาทของตนให้ชัดเจน

บทบาทของชุมชน ประชาชนต้องร่วมเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับบ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นสถาบันสังคมที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาและเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทหลักในการเพิ่มทุนทางสังคมในชุมชน และสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนให้เป็นระบบ เกิดการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนร่วม

บทบาทของสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นแกนนำให้กับชุมชนในการวิจัยท้องถิ่น เพื่อนำทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีในท้องถิ่นมาต่อยอดเสริมกับการวิจัยที่มีอยู่ในท้องถิ่น การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกัน ในท้องถิ่น สถานศึกษาร่วมกับชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนา และเพิ่มทุนทางสังคมให้สอดคล้องกับโอกาส ศักยภาพและความพร้อมของแต่ละพื้นที่ โดยการสร้างความสัมพันธ์ ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในพื้นที่โดยร่วมพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพ นอกจากนี้โรงเรียนควรสร้างองค์ความรู้สู่ชุมชน โดยทำการวิจัยร่วมกับชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลของชุมชน และที่ปรึกษาทางวิชาการ ตลอดจนสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน และสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง นอกจากนี้ควรสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนโดยนำวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่นเป็นสื่อในการเรียนรู้และพัฒนาบุคลากรที่มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป(สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2549)

กล่าวโดยสรุปพลไกการพัฒนาประเทศที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของแต่ละท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นระหว่างสองฝ่ายคือทั้งชุมชน และสถานศึกษา เป็นการเอื้อเฟื้อกันและกัน กล่าวคือชุมชนต้องร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับบ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพิ่มทุนทางสังคม สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมคิด ร่วมทำในพื้นที่โดยร่วมพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพเพื่อเป็นทุนทางมนุษย์ ส่วนบทบาทของโรงเรียนก็ต้องเป็นแหล่งความรู้ สร้างองค์ความรู้สู่ชุมชน ร่วมวิจัยกับชุมชน เป็นที่ปรึกษาหารือทางวิชาการ สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง สร้างหลักสูตรการเรียนการสอนโดยนำวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่นมาเป็นสื่อการเรียนรู้ หากทุกส่วนให้ความสำคัญซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีความตระหนักร่วมกันก็จะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศที่สมบูรณ์ และยั่งยืนตลอดไป

สารวดี เฟ็งศรีโคตร และจันทร์ชลิ มาพุทธ (2554) รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย มี 5 องค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการและแนวคิด 2) วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเด็ก พัฒนาผู้ปกครองและพัฒนาโรงเรียน 3) ลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ได้แก่ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมระดมเงินผล 5) บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยมีความเหมาะสมในระดับมาก

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Michael E. Bernard จาก Faculty of Education, University of Melbourne, Carlton, Australia ได้ทำการศึกษาวิจัยและเขียนบทความต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องความสามารถทางอารมณ์และสังคม (Social – Emotional Competence) กว่า 20 ปี และได้ตีพิมพ์บทความวิจัยเรื่อง “ถึงเวลาที่เราต้องสอนความสามารถทางอารมณ์และสังคม เช่นเดียวกันกับที่เราสอนความสามารถทางวิชาการ” (It’s time we teach social – emotional competence as well as we teach academic competence) โดยได้อภิปรายถึงปัจจัยด้านอารมณ์และสังคมซึ่งไม่ได้เป็นปัจจัยทางด้านวิชาการที่ส่งผลต่อผลต่อความสำเร็จทางวิชาการ รวมถึงคุณลักษณะทางพฤติกรรม – สติปัญญาในการเข้าใจนักเรียน และผู้ที่มีปัญหาทางการเรียน โดยใช้ทฤษฎี “การจัดการศึกษา: คุณทำมันได้” (You Can Do It! Education: YCDI) ซึ่งมาจากการวิจัยความสามารถทางอารมณ์และสังคมที่เรียกว่า “รากฐาน 5 ประการ” ได้แก่ ความมั่นใจทางวิชาการ ความเพียรในการทำงาน ระเบียบในการทำงาน การสร้างสัมพันธภาพที่ดี และการปรับตัวทางอารมณ์ ที่ซึ่งเมื่อรากฐานเหล่านี้พัฒนาล่าช้า ก็จะส่งผลต่อปัญหาในการประสบความสำเร็จ และต่อพัฒนาการความสามารถทางอารมณ์และสังคมของนักเรียน

ผลงานวิจัยพบว่า “รากฐาน 5 ประการ” เชื่อมโยงกับอุปนิสัยในการคิดทางบวกสามารถนำไปสู่การสอนนักเรียน นำมาซึ่งความพยายามในการทำภาระงานต่าง ๆ โรงเรียนที่เพิ่มขึ้นและมีผลสำเร็จที่ดีขึ้น

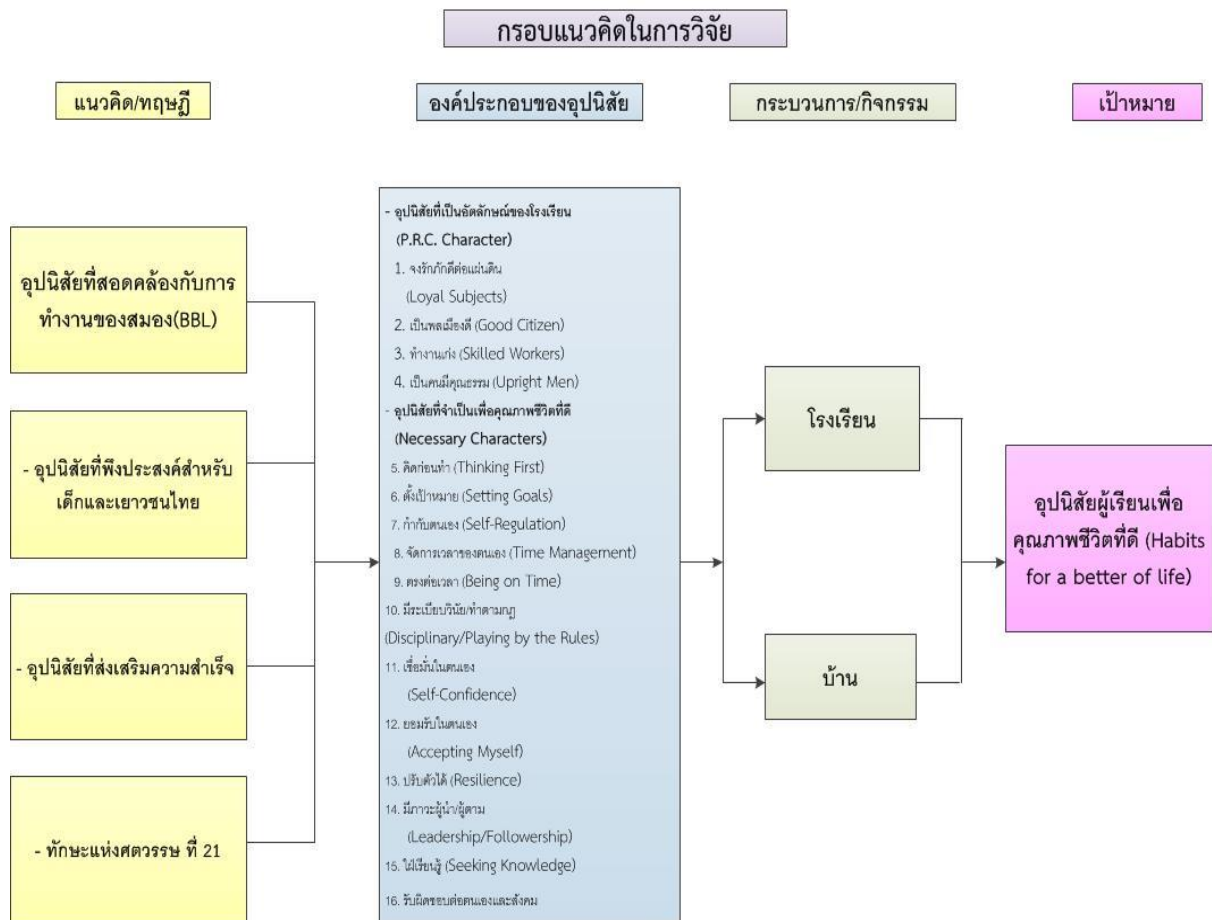
Chen X. และคณะ (1997) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวทางสังคม ในเด็กอายุ 10 – 12 ปี ณ เมืองเซียงไฮ้ ประเทศจีน โดยติดตามเป็นระยะเวลา 2 ปี ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถทำนายความสามารถในการปรับตัวของสังคมของเด็ก ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวทางสังคมของเด็กมีผลซึ่งกันและกัน

จากการศึกษาของ Zhou Q. และคณะ (2002) เกี่ยวกับการเลี้ยงดูของพ่อแม่และผลต่อทักษะทางสังคมของเด็กจำนวน 180 คน กำลังศึกษาในเกรดที่ 2 -5 ในรัฐออริโซนา ประเทศสหรัฐอเมริกาโดยการเก็บข้อมูล 2 ครั้ง ครั้งแรก และครั้งที่ 2 เมื่อ 2 ปีต่อมา ผลการศึกษาพบว่า การแสดงออกเชิงบวกของพ่อแม่ (ส่วนใหญ่คือแม่) จะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างการเลี้ยงดูที่อบอุ่น และคุณลักษณะเด็กที่มีความเข้าใจต่อผู้อื่น มีความเด่นชัดขึ้นและเช่นเดียวกัน คุณลักษณะเด็กดังกล่าวนี้จะมีส่วนส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกเชิงบวกของพ่อแม่กับทักษะทางสังคมของเด็กเด่นชัดขึ้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังคงอยู่ อย่างชัดเจน เมื่อได้ควบคุมปัจจัยอื่นๆได้

โดยสรุปวัยเด็ก สามารถพัฒนาทักษะด้านอารมณ์และสังคมได้ก้าวหน้ามาก หากได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดี ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาด้านอารมณ์และสังคมในวัยต่อไป ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม มีทั้งปัจจัยด้านตัวเด็ก และปัจจัยสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะลักษณะการอบรมเลี้ยงดู นอกจากนี้พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่นๆ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการทำงานและการปรับตัวในสังคม

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของการสร้างอุปนิสัยของนักเรียนสอดคล้องกับที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทางอารมณ์และสังคม ซึ่งหากผู้เรียนมีความสามารถทางอารมณ์และสังคมซึ่งถึงแม้ไม่ได้เป็นความสามารถในด้านวิชาการ แต่ก็เป็หัวใจสำคัญที่จะทำให้เด็กและนักเรียนประสบความสำเร็จในชีวิตไม่น้อยไปกว่าความสามารถด้านวิชาการ อีกทั้งพัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์และสังคม ในระดับปฐมวัย และทักษะชีวิตตามความหมายที่ปรากฏในการพัฒนาทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสอดคล้องกับความสามารถทางอารมณ์และสังคมซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และยัวาระแห่งชาติสำหรับบางประเทศ เช่นประเทศออสเตรเลียที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับนิเวศวิทยาของเด็กจะต้องช่วยกับอบรมเลี้ยงดู สั่งสอน และส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและนักเรียนได้รับโอกาสจากสิ่งแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ มีความสมดุลทั้งร่างกาย ความรู้ และคุณธรรมตามวิสัยทัศน์ของหลักสูตรระดับปฐมวัย ปี 2544 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นคนที่สมบูรณ์พร้อมต่อไป ได้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

รูปแบบงานวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R & D : Research and Development) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลักๆ ดังนี้

- 1) ชั้นศึกษา หลักการ และทฤษฎีการเรียนรู้ของสมอง เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาอุปนิสัย
- 2) สนทนากลุ่มระหว่างผู้ปกครองและครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยที่บ้านและที่โรงเรียน (R1)
- 3) สร้างคู่มือเพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน (D1) และทดลองใช้ครั้งที่ 1
- 4) สนทนากลุ่ม และสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน (R2)
- 5) ปรับปรุงคู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียน (D2)
- 6) ทดลองใช้ในภาคสนามจริง โดยเชิญผู้ปกครองประชุมชี้แจงการใช้คู่มือและแบบบันทึก และให้ทดลองใช้ในระยะเวลาหนึ่ง หลังจากนั้นให้ผู้ปกครองสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันพิจารณาในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ดีที่สุดในแต่ละอุปนิสัย (R3)
- 7) ปรับปรุงคู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู ฉบับสมบูรณ์ (D3)
- 8) เผยแพร่ และประชุมชี้แจงการคู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนฯ แก่ผู้ปกครองนักเรียนทั้งหมด ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 9) ติดตาม และประเมินผล การใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียนฯ โดยสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนห้องละ 3 คน เลขที่ 10, 20, และ 30 ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 3 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (R4) และปรับปรุงคู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนฯ (D4)
- 10) ขยายผล และเผยแพร่คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน ไปยังโรงเรียนในเครือข่ายคริสตจักร 27 โรงเรียน และโรงเรียนอื่น ๆ ที่สนใจ

3.2 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประกอบด้วย ผู้ปกครอง นักเรียน และครู กลุ่มตัวอย่าง ในระยะแรก ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ปกครองที่สนใจ ในระยะขยายผล ใช้ประชากรทั้งหมด โดยเริ่มจากในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา แล้วจึงดำเนินการต่อในระดับมัธยมศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำแนกตามระยะเวลาการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 พัฒนาคู่มือสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 และภาคเรียนที่ 1-2 ปีการศึกษา 2559)

1.1 พัฒนาคู่มือสำหรับผู้ปกครองสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558)

- 1) ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ระดับชั้นปฐมวัยและประถมศึกษาจำนวน 24 คน
จำแนกเป็น
 - ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ประกอบด้วย หัวหน้าแผนกปฐมวัย หัวหน้างานวิชาการครูประจำชั้น 2 คน และครูพิเศษอีก 1 คน รวมจำนวน 5 คน
 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้อำนวยการระดับประถมศึกษา หัวหน้างานวิชาการฯ หัวหน้างานกิจการนักเรียน หัวหน้างานธุรการและอาคารสถานที่ หัวหน้าระดับชั้น 3 คน ตัวแทนครูชั้นละ 1 คน รวมจำนวน 10 คน
 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้อำนวยการระดับประถมศึกษา หัวหน้างานวิชาการฯ หัวหน้างานกิจการนักเรียน หัวหน้าระดับชั้น 3 คน ตัวแทนครูชั้นละ 1 คน รวมจำนวน 9 คน
- 2) ผู้ปกครองนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการฯ ในทุกระดับชั้นและทุกห้องเรียนๆ ละ 1-2 คน ตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 75 คน
- 3) นักเรียนในโครงการฯ ชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 15 คน ประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 30 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 30 คน รวม 75 คน

1.2 ทดลองใช้คู่มือกิจกรรมการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองและทดลองใช้คู่มือฯ (ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559)

- 1) ผู้ช่วยผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน และครูผู้สอนของนักเรียนในโครงการฯ ชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 14 คน ประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 40 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 36 คน รวมทั้งสิ้น 90 คน

2) นักเรียนในโครงการฯ ชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 465 คน ประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 1,400 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 1,420 คน รวมทั้งสิ้น 3,285 คน (กลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % จำนวน 360 คน)

3) ผู้ปกครองนักเรียนทุกคน ตั้งแต่ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 3 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนทั้งสิ้น 3,285 คน (กลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % จำนวน 360 คน)

ระยะที่ 2 ขยายผลทั้งระดับปฐมวัยและประถมศึกษา (ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560)

2.1 ขยายผลระดับปฐมวัยและประถมศึกษา

1) ผู้ช่วยผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน และครูผู้สอนของนักเรียนในโครงการฯ ชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 14 คน ประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 40 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 36 คน รวมทั้งสิ้น 90 คน

2) นักเรียนในโครงการฯ ระดับชั้น อนุบาลศึกษาปีที่ 3 จำนวน 465 คน ประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 1,400 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 1,420 คน รวมทั้งสิ้น 3,285 คน

3) ผู้ปกครองนักเรียนทุกคน ตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนทั้งสิ้น 3,285 คน

3.3 เครื่องที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ประเภทคือ

3.3.1 เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นเพื่อสร้างอุปนิสัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้สอดคล้องกับการทำงานของสมอง ได้แก่ คู่มือกิจกรรมการพัฒนาอุปนิสัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้สอดคล้องกับการทำงานของสมอง

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

- 1) แบบสำรวจอุปนิสัยนักเรียน
- 2) แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน
- 3) แบบประเมินอุปนิสัยนักเรียน
- 4) แบบสัมภาษณ์การสร้างอุปนิสัยที่ต้องการ แนวทางการจัดกิจกรรม
- 5) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน ในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบสำรวจอุปนิสัย แบบสอบถามความคิดเห็นผู้ปกครอง ส่งให้ผู้ปกครองที่สมัครใจ เข้าร่วมโครงการ โดยผ่านนักเรียนของผู้ปกครอง แล้วกำหนดให้เวลาตอบกลับภายใน 1 สัปดาห์

2) แบบประเมินอุปนิสัยนักเรียน ใช้เมื่อครูและผู้ปกครอง ร่วมกันสร้างอุปนิสัยของนักเรียน ตามคู่มือที่ได้จัดทำร่วมกัน หลังจากนั้น 2-3 เดือน จึงให้ผู้ปกครอง ตอบแบบประเมิน โดยการจัดประชุมผู้ปกครองที่อยู่ในโครงการ

3) แบบสัมภาษณ์ ใช้เมื่อต้องการข้อมูลเชิงลึก (Deep Interviews) เฉพาะผู้ปกครอง หรือครูที่ร่วมกันพัฒนาอุปนิสัยที่ต้องการ เกิดขึ้นในตัวนักเรียน หรือแก้ปัญหาพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของนักเรียนได้สำเร็จ โดยการไปเยี่ยมบ้านนักเรียน หรือเชิญผู้ปกครองเป้าหมายเข้าพบปรึกษาหารือ

4) การสนทนากลุ่ม ใช้เมื่อมีการประชุมกลุ่มย่อยระหว่างผู้ปกครองและครู ในการพัฒนาอุปนิสัยให้กับนักเรียนด้วยกิจกรรมต่างๆ และเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1) ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Data) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ แจกแจงความถี่ (Frequency) และใช้สถิติร้อยละ (Percentage)

2) ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ใช้สถิติเชิงบรรยายในการสรุปข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

3.6 เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผล

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมาย โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50-4.49 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50-3.49 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50-2.49 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู โรงเรียนปรินทร์ รอยแยลส์วิทยาลัย คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

4.1 ผลการพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู

4.2 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง

4.3 ผลการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละหัวข้อมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ผลการพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และครู

กระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู มีขั้นตอนดังนี้

1. ชั้นศึกษาทฤษฎีและหลักการดำเนินงานของสมองเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาอุปนิสัย

จากการสังเคราะห์เอกสารและทฤษฎีการทำงานของสมอง พบว่านักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านสมองได้อธิบายการทำงานของสมอง และสอดคล้องกัน โดยเฉพาะของ เคนแอนเคน (Caine and Caine, 1991) และ อีริค เจนเซน (Eric Jensen, 2000) พบว่า หลักการพัฒนาอุปนิสัยที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองมี 7 ข้อ ดังนี้

1) สร้างความสัมพันธ์ (Build Relationship)

สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและพร้อมที่จะเรียนรู้ส่งผลต่อการเรียนรู้ สมองทำงานได้ดีที่สุดเมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและปลอดภัย ความผูกพันที่มั่นคงระหว่างคน ในครอบครัว เพื่อน ครู ฯลฯ สภาพอารมณ์ที่เป็นบวก จะทำให้สมองเปิด และทำงานอย่างเต็มที่ และเกิดการเรียนรู้ได้

2) รู้ความหมายและเป้าหมาย (Search for Meaning and Purpose)

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อเข้าใจความหมายของสิ่งที่ได้เรียนรู้ สมองเรียนรู้ได้ดีเมื่อ สมองมีเวลา “สร้างความหมาย” ข้อมูลที่น่าเบื่อ ไม่น่าสนใจ ไม่มีความหมายต่อตนเอง หรือสมองไม่เข้าใจความสัมพันธ์ของข้อมูล สมองส่วนที่ทำหน้าที่ส่วนสัญชาตญาณจะเตือนว่า “เลิกคิดได้แล้ว” เสียเวลา เสียพลังงานสมอง สมองไม่ตีความความสำเร็จจากการตอบสนองที่คลุมเครือ หรือขาดความชัดเจน สมองก็จะไม่บันทึกข้อมูลนั้น หรือบันทึกไว้ในระบบความทรงจำระยะสั้น (short term memory) และจะถูกตัดข้อมูลนั้นทิ้งไปในที่สุด สมองขับเคลื่อนโดยมีเป้าหมาย การมีเป้าหมาย แรงบันดาลใจ ความทะยานอยาก ความใฝ่ฝัน และการวางแผนของทุกๆ เป้าหมาย ทุกๆ ความฝัน ก็มุ่งสู่ออนาคตของตนเอง การเรียนรู้ที่มีเป้าหมายจึงเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดจะช่วยกระตุ้นการ

เรียนรู้เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ สมองไม่เรียนเรื่องไร้เป้าหมาย สมองมักจะดูข้องง่าม เมื่อสมองรู้สึกว่ เรื่องที่เรียนนั้นไร้เป้าหมายที่ชัดเจน

3) เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย (Learn the ways to learn)

การเรียนรู้เกิดขึ้นได้หลากหลายวิธี บางคนเริ่มเรียนรู้และเข้าใจได้ดีขึ้น เมื่อได้เห็นหรือเมื่อ ได้ยิน อย่างที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า visual learner และ auditory learner ดังนั้น ข้อมูลที่ประกอบด้วยภาพและเสียง จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและเร็วขึ้น บางคนเรียนรู้เมื่อได้ลงมือปฏิบัติ เด็กบางคนเพียงแค่เห็นหรือได้ยิน อาจะยังไม่สามารถสร้างเครือข่ายในสมองได้ดีขึ้น จนกว่าจะได้ลงมือทำด้วยตัวเอง ภาษาอังกฤษใช้คำว่า kinesthetic learner ตามทฤษฎีพหุปัญญา” (Theory of Multiple Intelligences) ที่กล่าวว่า สติปัญญาของมนุษย์มีหลายด้านที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับว่าใครจะโดดเด่นในด้านไหนบ้าง แล้วแต่ละด้านผสมผสานกัน แสดงออกมาเป็นความสามารถในเรื่องใด เป็นลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคนไป ซึ่งการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายทำให้สมองเกิดการเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ ทำให้เกิดทั้งความรู้ ความเข้าใจ และทักษะรวมทั้งปัญญา ด้านภาษาและการสื่อสาร (Linguistics Intelligence) ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily-Kinesthetic Intelligence) ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพ (Visual-Spatial Intelligence) ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical-Mathematica Intelligence) ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์และการเข้าใจผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) ปัญญาด้านดนตรีและจังหวะ (Musical Intelligence) ปัญญาด้านการเข้าใจธรรมชาติ (Naturalist Intelligence) ปัญญาด้านการมองเห็นตัวเอง (Existential Intelligence)

4) สร้างความท้าทายตนเอง (Challenge Yourself)

การเรียนรู้จะถูกกระตุ้นโดยความท้าทาย สภาพของความท้าทายเชิงบวกหรือสิ่งแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยทำให้สมองเปิดและพร้อมที่จะเรียนรู้ ตรงกันข้าม สมองจะปิดและยับยั้งโดยการถูกข่มขู่และทำให้สมองไม่พร้อมที่จะเรียนรู้ สมองพอใจความสำเร็จที่ละขั้น การไ้ระดับที่สูงขึ้นตามลำดับ คือความท้าทายที่ชวนให้สมองอยากเรียนรู้ต่อไปไม่สิ้นสุด

5) ลงมือทำ (Do it)

สมองจะทำงานได้ดีผ่านการเคลื่อนไหวของอวัยวะทุกส่วน การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายเป็นการพัฒนาที่สำคัญเนื่องจากช่วยพัฒนาความสามารถของสมองซึ่งเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ การได้เคลื่อนไหวร่างกายและการเปลี่ยนอิริยาบถมีความจำเป็น กระบวนการเรียนรู้ในการเคลื่อนไหวจะช่วยพัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับมิติ ระยะ ทิศทาง เวลา ความเร็ว แรง ฯลฯ การรับรู้นี้เป็นฐานสำคัญของการเรียนรู้จักตนเอง ทำให้เด็กเป็นตัวเป็นตน และเป็นพื้นฐานสำหรับวิชาการทุกสาขา

6) เชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริง (Make a Real World Connection)

สมองเข้าใจและจำได้ดีที่สุดเมื่อสิ่งนั้นเป็นข้อเท็จจริงตามธรรมชาติ เชื่อมโยงชีวิตจริงและเหตุการณ์อื่นๆ การเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับชีวิตจริง หรือการเชื่อมโยงจากสถานการณ์หนึ่งไปอีกสถานการณ์หนึ่ง หรือเชื่อมโยงจากบริบทหนึ่งไปอีกบริบทหนึ่งจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในชีวิตจริง

7) ฝึกฝนและทำซ้ำ (Practice and Repeat)

สมองเรียนรู้ได้ดีเมื่อ ท่องจำ ทำซ้ำ ฝึกทักษะ เมื่อเด็กออกเสียง ท่องจำ ลงมือทำซ้ำๆ เจ้าของสมองได้ยิน ได้ลงมือ และเห็นสิ่งที่ตัวเองทำ สิ่งปรากฏ กลายเป็นข้อมูลย้อนกลับเข้าไปในสมองใหม่ ถือว่าเป็นการลงมือสอนด้วยตัวเอง (use output from oneself to re-input to self) เป็นการเสริมเส้นทางเดิน ของวงจรเซลล์สมองที่มีอยู่ก่อน ให้มีเสถียรภาพขึ้น อันเป็นเหตุให้จดจำได้ และเกิดความชำนาญ การศึกษาทดลอง และลงมือทำซ้ำ ย้ำทวนให้มากยิ่งขึ้น จะทำให้เข้าใจความคิด รวบรวม ทักษะ และความรู้ใหม่ได้

2. ชั้นศึกษาอุปนิสัยที่จำเป็นในการพัฒนาสำหรับนักเรียนในสังคมปัจจุบันและอนาคต

ในชั้นตอนนี้ทางคณะผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า อุปนิสัยที่จำเป็นสำหรับนักเรียนจำแนกออกเป็น 2 องค์ประกอบ 4 ด้านๆละ 4 อุปนิสัย รวมเป็น 16 อุปนิสัย ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 อุปนิสัยที่เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียน

1) ด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียน (P.R.C. Character)

อุปนิสัยที่ 1 จงรักภักดีต่อแผ่นดิน (Loyal Subjects) หมายถึง จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ รัก ภาควุฒิใจและดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย

อุปนิสัยที่ 2 เป็นพลเมืองดี (Good Citizen) หมายถึง เป็นพลเมืองดีของชาติ รักสามัคคี มีจิตสาธารณะและเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม

อุปนิสัยที่ 3 ทำงานเก่ง (Skilled Workers) หมายถึง มีทักษะและความเชี่ยวชาญในการทำงานจนเกิดความสำเร็จ

อุปนิสัยที่ 4 เป็นคนที่มีคุณธรรม (Upright Men) หมายถึง ยึดมั่นในความถูกต้องเที่ยงธรรม

องค์ประกอบที่ 2 อุปนิสัยที่จำเป็นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี (Necessary Character)

2) ด้านความสำเร็จ (Success)

อุปนิสัยที่ 5 คิดก่อนทำ (Thinking First) หมายถึง การคิดถึงผลของการกระทำที่จะเกิดขึ้นก่อน ที่จะปฏิบัติหรือลงมือทำสิ่งใด และเลือกทำวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำสิ่งนั้น ตลอดจนเมื่อมีใครปฏิบัติต่อเราไม่ดี เราจะคิดวิธีที่ดีที่สุดที่จะตอบสนองออกไป

อุปนิสัยที่ 6 ตั้งเป้าหมาย (Setting Goals) หมายถึง สิ่งที่เราให้ความสำคัญและปรารถนาจะให้ เกิดขึ้นในอนาคต และเป็นแรงจูงใจให้คนเรามีพลังมุ่งไปสู่อนาคต การตั้งเป้าหมายสามารถช่วยให้เราประสบความสำเร็จ ในภาระงานที่ทำและชีวิตในอนาคต

อุปนิสัยที่ 7 กำกับตนเอง (self-Regulation) หมายถึง ความพยายามอย่างหนักที่จะทำสิ่งที่ดีที่สุด และไม่ล้มเลิก เมื่อบางสิ่งบางอย่างดูเหมือนจะยากเกินไปหรือน่าเบื่อ มีความสามารถหรือในการปฏิบัติ การควบคุมตนเองอย่างมีสติ และด้วยความตั้งใจ เพื่อเปลี่ยนแปลง การตอบสนอง ไปสู่มาตรฐาน ที่พึงปรารถนา หรือการรอคอยสิ่งทีก่อให้เกิดความอึดใจ รอคอยรางวัลในอนาคต หรือการยับยั้งการตอบสนอง แบบอัตโนมัติต่อพฤติกรรมที่มีคุณค่าต่ำ โดยการกำกับตนเองนั้น เป็นการควบคุมทางปัญญา เพราะเป็นความ สามารถในการคิดก่อนการกระทำ

อุปนิสัยที่ 8 จัดการเวลาของตนเอง (Time Management) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการจัดการเวลาให้เกิดประโยชน์กับตัวเองมากที่สุด การจัดลำดับความสำคัญ ก่อนหลังในการทำสิ่งต่างๆ

3) ด้านตนเอง (Myself)

อุปนิสัยที่ 9 ตรงต่อเวลา (Being on Time) หมายถึง ความตรงต่อเวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ทุกๆเรื่องเป็นความสามารถในการควบคุมตนเองในการเริ่มทำดำเนินการ และเลิกทำกิจกรรมให้เป็นไป ตามที่กำหนด

อุปนิสัยที่ 10 มีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) หมายถึง การปฏิบัติ ตามกฎของบ้าน ของโรงเรียน และสังคม

อุปนิสัยที่ 11 เชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) หมายถึง การรู้ว่าตนเองจะประสบความสำเร็จ และผู้คนจะชอบตัวของเรา ไม่กลัวที่จะทำผิดหรือลองสิ่งใหม่ ๆ เป็นความรู้สึกมั่นใจในตัวของตัวเอง

อุปนิสัยที่ 12 ยอมรับในตนเอง (Accepting Myself) หมายถึง การยอมรับ และเข้าใจในความสามารถ ของตนเอง ไม่ว่าจะมีความหรือไม่มีในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และเมื่อเราทำผิดหรือมีใครบางคนทำไม่ดีต่อเรา ก็ยังเชื่อว่าเรายังเป็นเรา ไม่ได้ไร้ประโยชน์หรือล้มเหลวโดยสิ้นเชิง

4) ด้านสังคม (Social)

อุปนิสัยที่ 13 ปรับตัวได้ (Resilience) หมายถึง ความสามารถในการทำใจให้สงบ และทำให้ตนเองรู้สึกดีขึ้นเมื่อรู้สึกผิดหวัง รวมถึงความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเมื่อผิดหวังอย่างแรงและเมื่อพบอุปสรรคต่างๆสามารถทำให้ตนเองกลับมาเล่นหรือทำงานได้ตามปกติ

อุปนิสัยที่ 14 มีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership / followership)

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง เป็นกระบวนการ อิทธิพลทางสังคมที่บุคคลหนึ่งตั้งใจใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นให้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนด รวมทั้งการสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ดังนั้นภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการอิทธิพลที่ช่วยให้ กลุ่มบุคคลสามารถบรรลุ เป้าหมายที่กำหนด

ภาวะผู้ตาม (Followership) หมายถึง คุณลักษณะบุคคลที่เป็นผู้ตามที่ดี (Good follower) สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้นำให้บรรลุผลสำเร็จ ร่วมมือ ช่วยเหลือ และสนับสนุน ผู้ตาม รวมทั้งไม่คัดค้านและเป็นปฎิักษ์ต่อผู้นำ เพื่อให้ผู้นำสามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

อุปนิสัยที่ 15 ใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge) หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจเพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน

อุปนิสัยที่ 16 รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self and Social Responsibility) หมายถึง รับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ การดูแลสุขภาพตนเอง รับผิดชอบต่อผู้อื่น (PRC Spirit : Love, Care, Share, Help, Sacrifice) ได้แก่การให้ความรัก การดูแล แบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือ และเสียสละเพื่อผู้อื่น

3. ชั้นสำรวจอุปนิสัยของนักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครองต่ออุปนิสัยแต่ละด้าน

ในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัย ได้จัดทำแบบสำรวจ ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่ออุปนิสัยที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยจำแนกตามระดับการศึกษาของนักเรียน ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับปฐมวัย

ผลการศึกษาอุปนิสัยนักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อแต่ละอุปนิสัย ในระดับชั้น อนุบาลปีที่ 3 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 56 คน ปรากฏผลดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพและความคาดหวังของผู้ปกครองต่ออุปนิสัยนักเรียนระดับชั้น อนุบาลศึกษาปีที่ 3 (มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจาก 1-5)

รายการ	สภาพความเป็นจริง			ความคาดหวัง		
	\bar{x}	S.D.	แปลความ	\bar{x}	S.D.	แปลความ
1) ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self and Social Responsibility)	3.81	0.57	ดี	4.59	0.54	ต้องการมากที่สุด
2) เชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence)	3.89	0.87	ดี	4.78	0.45	ต้องการมากที่สุด
3) มีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/ followership)	3.89	0.54	ดี	4.66	0.50	ต้องการมากที่สุด
4) มีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules)	3.96	0.62	ดี	4.67	0.54	ต้องการมากที่สุด
5) จัดการเวลาของตนเอง (Time Management)	3.61	0.78	ดี	4.62	0.71	ต้องการมากที่สุด
6) ตรงต่อเวลา (Being on Time)	3.75	0.92	ดี	4.61	0.71	ต้องการมากที่สุด
7) ยอมรับในตนเอง (Accepting Myself)	3.90	0.64	ดี	4.53	0.64	ต้องการมากที่สุด
8) คิดก่อนทำ (Thinking First)	3.37	0.68	ปานกลาง	4.44	0.60	ต้องการมาก
9) จัดลำดับความสำคัญ (Prioritization)	3.54	0.79	ดี	4.48	0.58	ต้องการมาก
10) ปรับตัวได้ (Resilience)	3.50	0.70	ปานกลาง	4.52	0.62	ต้องการมากที่สุด
11) มีความเพียร (Persistence)	3.77	0.71	ดี	4.60	0.63	ต้องการมากที่สุด
12) ตั้งเป้าหมาย (Setting Goal)	3.68	0.80	ดี	4.55	0.61	ต้องการมากที่สุด
13) ใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge)	3.32	0.75	ดี	4.49	0.60	ต้องการมาก
14) กำกับตนเอง (self-Regulation)	3.52	0.69	ดี	4.60	0.63	ต้องการมากที่สุด
รวม	3.47	0.48	ปานกลาง	4.61	0.71	ต้องการมากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่าประเด็นที่ผู้ปกครองเห็นว่าสภาพความเป็นจริงของอุปนิสัยที่มีมากที่สุด คือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 3.96 และอุปนิสัยที่ควรให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ ใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge) โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 3.32 รองลงมาคือ ด้านคิดก่อนทำ (Thinking First) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37

สำหรับประเด็นที่ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่ออุปนิสัยมากที่สุดคือ ด้านเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.78 รองลงมาคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 ด้านมีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/followership) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 ด้านจัดการเวลาของตนเอง (Time Management) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ด้านตรงต่อเวลา (Being on Time) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 และด้านมีความเพียร (Persistence) ด้าน กำกับตนเอง (self-Regulation) มีค่าเฉลี่ยเท่ากันเป็น 4.60 (s.d. = 0.63) ตามลำดับ

ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3

ผลการศึกษาอุปนิสัยนักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อแต่ละอุปนิสัย ในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1-3 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 116 คน ปรากฏผลดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพและความคาดหวังของผู้ปกครองต่ออุปนิสัยนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1-3 (มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจาก 1-5)

รายการ	สภาพความเป็นจริง			ความคาดหวัง		
	\bar{x}	S.D.	แปลความ	\bar{x}	S.D.	แปลความ
1) ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self and Social Responsibility)	4.01	0.63	ดี	4.51	0.63	ต้องการมากที่สุด
2) เชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence)	3.86	0.79	ดี	4.70	0.67	ต้องการมากที่สุด (1)
3) มีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/ followership)	4.02	0.61	ดี	4.57	0.60	ต้องการมากที่สุด
4) มีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules)	4.07	0.58	ดี	4.63	0.59	ต้องการมากที่สุด
5) จัดการเวลาของตนเอง (Time Management)	3.56	0.85	ดี	4.57	0.60	ต้องการมากที่สุด
6) ตรงต่อเวลา (Being on Time)	3.59	0.94	ดี	4.57	0.64	ต้องการมากที่สุด
7) ยอมรับในตนเอง (Accepting Myself)	4.01	0.59	ดี	4.54	0.70	ต้องการมากที่สุด
8) คิดก่อนทำ (Thinking First)	3.58	0.70	ดี	4.47	0.71	ต้องการมาก
9) จัดลำดับความสำคัญ (Prioritization)	3.66	0.81	ดี	4.48	0.71	ต้องการมาก
10) ปรับตัวได้ (Resilience)	3.66	0.75	ดี	4.49	0.72	ต้องการมาก
11) มีความเพียร (Persistence)	3.78	0.74	ดี	4.54	0.67	ต้องการมากที่สุด
12) ตั้งเป้าหมาย (Setting Goal)	3.64	0.82	ดี	4.50	0.69	ต้องการมากที่สุด
13) ใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge)	3.60	0.70	ดี	4.51	0.72	ต้องการมากที่สุด
14) กำกับตนเอง (self-Regulation)	3.71	0.74	ดี	4.50	0.80	ต้องการมาก
รวม	3.80	0.87	ดี	4.57	0.88	ต้องการมากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่าประเด็นที่ผู้ปกครองเห็นว่าสภาพความเป็นจริงของอุปนิสัยที่มีมากที่สุดคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.07 และอุปนิสัยที่ควรให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ จัดการเวลาของตนเอง (Time Management) โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 3.56 รองลงมาคือ ด้านคิดก่อนทำ (Thinking First) มี

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 ด้านตรงต่อเวลา (Being on Time) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 ด้านใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ด้านตั้งเป้าหมาย (Setting Goal) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ด้านจัดลำดับความสำคัญ (Prioritization) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 (s.d. = 0.85) ด้านปรับตัวได้ (Resilience) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 (s.d. = 0.75) ด้านกำกับตนเอง (self-Regulation) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 และด้านมีความเพียร (Persistence) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78

สำหรับประเด็นที่ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่ออุปนิสัยมากที่สุดคือ ด้านเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.70 รองลงมาคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ด้านมีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/followership) และด้านจัดการเวลาของตนเอง (Time Management) มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.57 (s.d. = 0.60) ด้านตรงต่อเวลา (Being on Time) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 (s.d. = 0.64) ด้านมีความเพียร (Persistence) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 (s.d. = 0.67) ด้านยอมรับในตนเอง (Accepting Myself) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 (s.d. = 0.70) ตามลำดับ

ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6

ผลการศึกษาอุปนิสัยนักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อแต่ละอุปนิสัย ในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 140 คน ปรากฏผลดังตาราง 3

ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพและความคาดหวังของผู้ปกครองต่ออุปนิสัยนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 (มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจาก 1-5)

รายการ	สภาพความเป็นจริง			ความคาดหวัง		
	\bar{x}	S.D.	แปลความ	\bar{x}	S.D.	แปลความ
1) ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self and Social Responsibility)	3.97	0.55	ดี	4.53	0.52	ต้องการมากที่สุด
2) เชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence)	3.79	0.80	ดี	4.57	0.59	ต้องการมากที่สุด
3) มีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/followership)	3.98	0.62	ดี	4.60	0.50	ต้องการมากที่สุด
4) มีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules)	4.11	0.57	ดี	4.65	0.47	ต้องการมากที่สุด
5) จัดการเวลาของตนเอง (Time Management)	3.62	0.79	ดี	4.61	0.55	ต้องการมากที่สุด
6) ตรงต่อเวลา (Being on Time)	3.94	0.82	ดี	4.66	0.55	ต้องการมากที่สุด

รายการ	สภาพความเป็นจริง			ความคาดหวัง		
	\bar{x}	S.D.	แปลความ	\bar{x}	S.D.	แปลความ
on Time)						
7) ยอมรับในตนเอง (Accepting Myself)	3.99	0.57	ดี	4.55	0.54	ต้องการมากที่สุด
8) คิดก่อนทำ (Thinking First)	3.72	0.58	ดี	4.52	0.55	ต้องการมากที่สุด
9) จัดลำดับ ความสำคัญ (Prioritization)	3.79	0.74	ดี	4.57	0.58	ต้องการมากที่สุด
10) ปรับตัวได้ (Resilience)	3.81	0.62	ดี	4.53	0.57	ต้องการมากที่สุด
11) มีความเพียร (Persistence)	3.85	0.67	ดี	4.59	0.54	ต้องการมากที่สุด
12) ตั้งเป้าหมาย (Setting Goal)	3.86	0.70	ดี	4.60	0.54	ต้องการมากที่สุด
13) ใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge)	3.72	0.65	ดี	4.48	0.51	ต้องการมาก
14) กำกับตนเอง (self-Regulation)	3.82	0.66	ดี	4.51	0.62	ต้องการมากที่สุด
รวม	3.85	0.55	ดี	4.57	0.49	ต้องการมากที่สุด

จากตาราง 3 พบว่าประเด็นที่ผู้ปกครองเห็นว่าสภาพความเป็นจริงของอุปนิสัยที่มีมากที่สุดคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.11 และอุปนิสัยที่ควรให้มีการพัฒนามากที่สุดคือ จัดการเวลาของตนเอง (Time Management) โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 3.62 รองลงมาคือ ด้านใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 (s.d. = 0.65) ด้านคิดก่อนทำ (Thinking First) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 (s.d.= 0.58) ด้านเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 (s.d. = 0.80) ด้านจัดลำดับความสำคัญ (Prioritization) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 (s.d. = 0.74) ด้านปรับตัวได้ (Resilience) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 และด้านกำกับตนเอง (self-Regulation) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82

สำหรับประเด็นที่ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่ออุปนิสัยมากที่สุดคือ ตรงต่อเวลา (Being on Time) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.66 รองลงมาคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ด้านจัดการเวลาของตนเอง (Time Management) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 ด้านมีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/ followership) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 (s.d. = 0.50) ด้านตั้งเป้าหมาย (Setting Goal) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 (s.d. = 0.54) ตามลำดับ

4. ขั้นสร้างคู่มือการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนและทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

- 1) ติดต่อผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษางานวิจัย
- 2) ประชุมผู้ปกครองและครูกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ความรู้ในการพัฒนาอุปนิสัยจากผู้เชี่ยวชาญและสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อสร้างกิจกรรมในการพัฒนาอุปนิสัยทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน
- 3) สร้างคู่มือสำหรับผู้ปกครองและครูในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน (ครั้งที่ 1) โดยเน้นการใช้วินัยเชิงบวก และพัฒนาการของนักเรียนในแต่ละวัย
- 4) เผยแพร่คู่มือสำหรับผู้ปกครองและครูในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนในระดับชั้นอนุบาล 3 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 5) ให้ครูผู้สอนออกแบบกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนทั้งในแผนจัดการเรียนรู้และกิจกรรมในโรงเรียน และจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัย โดยจำแนกตามระดับการศึกษาปฐมวัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และ ประถมศึกษาปีที่ 4-6 (ครั้งที่ 2)
- 6) สัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง การจัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียน โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านสมอมาให้ความรู้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนในแต่ละวัย แก่ครูผู้สอนในระดับชั้นอนุบาล 3 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 7) สร้างคู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย (ครั้งที่ 3) และประชุมผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทดลองใช้คู่มือฯ ที่พัฒนาขึ้นมา
- 8) ประชุมผู้ปกครองกลุ่มเป้าหมายที่ทดลองใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยฯ เพื่อส่งคืนคู่มือและแบบบันทึกผลการพัฒนาอุปนิสัยฯ พร้อมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการพัฒนาแต่ละอุปนิสัย

ผลการประเมินนักเรียนในแต่ละอุปนิสัย ของผู้ปกครองกลุ่มเป้าหมายจำนวน 88 คน หลังการทดลองใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยฯ โดยใช้เวลาดทดลองประมาณ 1 เดือน ปรากฏผลการประเมินในแต่ละอุปนิสัยของทุกพฤติกรรมบ่งชี้ ดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินอุปนิสัยนักเรียน ของผู้ปกครองกลุ่มเป้าหมายจำนวน 88 คน ในแต่ละอุปนิสัยของทุกพฤติกรรมบ่งชี้ (มาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับจาก 0-3)

พฤติกรรม	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับคุณภาพ
อุปนิสัยที่ 1 จงรักภักดีต่อแผ่นดิน (Loyal Subjects)				
1.1 เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์	2.66	0.71	66.5	ดี
1.2 น้อมนำแนวคิดและพระราชดำรัสในการดำรงชีวิตตลอดจนดำรงตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2.30	0.82	57.5	ผ่าน

พฤติกรรม	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับ คุณภาพ
1.3 กล่าวหาญในการปกป้องชื่อเสียงและความมั่นคง ของประเทศชาติ	1.95	0.98	48.75	ผ่าน
1.4 รักและแสดงออกถึงความเป็นไทย เช่น การไหว้	2.65	0.74	66.25	ดี
1.5 มีมารยาท มีสัมมาคารวะ เคารพผู้อื่น	2.67	0.71	66.75	ดี
1.6 อนุรักษ์ตลอดจนเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.06	0.87	51.5	ผ่าน
ภาพรวมด้านจงรักภักดีต่อแผ่นดิน (Loyal Subjects)	2.38	0.66	59.5	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 2 เป็นพลเมืองดี (Good Citizens)				
2.1 เข้าแถวเคารพธงชาติ	2.88	0.58	72	ดี
2.2 ยึดมั่นในระบบประชาธิปไตย	2.59	0.74	64.75	ดี
2.3 เคารพกฎระเบียบและกฎหมาย	2.66	0.71	66.5	ดี
2.4 ช่วยเหลือคนอื่น ชุมชน และสังคมโดยรวม	2.50	0.77	62.5	ผ่าน
2.5 ร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางชาติ	2.40	0.75	60	ผ่าน
2.6 ร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา	2.49	0.70	62.25	ผ่าน
2.7 ปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่พลเมือง	2.60	0.74	65	ดี
2.8 ยอมรับและเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น	2.53	0.69	63.25	ดี
2.9 มีความรักและสามัคคีกัน	2.69	0.65	67.25	ดี
2.10 การส่งเสริมคนดี สร้างสรรค์สังคม	2.56	0.76	64	ดี
ภาพรวมด้านเป็นพลเมืองดี (Good Citizens)	2.59	0.61	64.75	ดี
อุปนิสัยที่ 3 ทำงานเก่ง (Skilled - Workers)				
3.1 มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน	2.52	0.79	63	ดี
3.2 ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย	2.53	0.78	63.25	ดี
3.3 ทำงานด้วยความเพียรพยายาม	2.47	0.80	61.75	ผ่าน
3.4 อดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย	2.49	0.80	62.25	ผ่าน
3.5 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ	2.41	0.81	60.25	ผ่าน
3.6 มีความสามารถในการสื่อสาร	2.60	0.77	65	ดี
3.7 มีความสามารถในการคิด	2.59	0.77	64.75	ดี
3.8 มีความสามารถในการแก้ปัญหา	2.39	0.78	59.75	ผ่าน
3.9 มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	2.50	0.80	62.5	ผ่าน
3.10 มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	2.35	0.79	58.75	ผ่าน
ภาพรวมด้านทำงานเก่ง (Skilled - Workers)	2.49	0.70	62.25	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 4 เป็นคนมีคุณธรรม (Upright Men)				
4.1 ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา	2.64	0.81	66	ดี
4.2 มีวินัยแห่งตน สามารถควบคุมตนเองและ	2.34	0.87	58.4	ผ่าน

พฤติกรรม	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับ คุณภาพ
แสดงออกอย่างถูกกาลเทศะ				
4.3 มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง	2.69	0.81	67.25	ดี
4.4 อดทน มุ่งมั่น ทำความดี	2.59	0.84	64.75	ดี
4.5 รับผิดชอบต่อการกระทำและคำพูดของตนเอง	2.47	0.83	61.75	ผ่าน
4.6 รู้จักให้อภัย	2.45	0.86	61.25	ผ่าน
4.7 กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ	2.68	0.81	67	ดี
ภาพรวมด้านเป็นคนดีมีคุณธรรม (Upright Men)	2.55	0.77	63.75	ดี
อุปนิสัยที่ 5 คิดก่อนทำ (Thinking First)				
5.1 คิดถึงผลของการกระทำ หรือตัดสินใจ	2.20	0.86	55	ผ่าน
5.2 เลือกวิธีที่ดีที่สุดในการกระทำ หรือตัดสินใจ	2.24	0.91	56	ผ่าน
5.3 มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน	2.12	0.86	53	ผ่าน
5.4 วางแผนก่อนดำเนินการกระทำสิ่งต่างๆ	2.27	0.93	56.75	ผ่าน
5.5 มีการเตรียมตัวกระทำสิ่งต่างๆ ล่วงหน้า	2.22	0.92	55.5	ผ่าน
ภาพรวมด้านคิดก่อนทำ (Thinking First)	2.21	0.81	55.25	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 6 ตั้งเป้าหมาย (Setting Goals)				
6.1 สามารถคิดวางแผน ตัดสินใจเพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมายที่วางไว้	2.17	0.93	54.25	ผ่าน
6.2 มีการเตรียมตัวดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย	2.25	0.96	56.25	ผ่าน
6.3 มีกำหนดการ/ปฏิทินการกระทำสิ่งต่างๆ	2.05	0.92	51.25	ผ่าน
6.4 มีการวางแผนการกระทำสิ่งต่างๆ ในแต่ละวัน	2.06	0.95	51.5	ผ่าน
6.5 มีความมุ่งมั่นกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้	2.33	0.93	58.25	ผ่าน
ภาพรวมด้านตั้งเป้าหมาย (Setting Goals)	2.17	0.85	54.25	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 7 กำกับตนเอง (Self - Regulation)				
7.1 มีความตั้งใจ มุ่งมั่น พยายามอย่างเต็มกำลังความสามารถ เต็มที่ในการทำงานต่างๆ	2.39	0.89	59.75	ผ่าน
7.2 อดทน รอคอยในการทำสิ่งต่างๆ ให้เสร็จตามเป้าหมาย	2.25	0.88	56.25	ผ่าน
7.3 มีความขยัน หมั่นเพียร กระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย	2.42	0.89	60.5	ผ่าน
7.4 ไม่ล้มเลิกการทำงานที่ยากกลางคัน	2.25	0.91	56.25	ผ่าน
7.5 มีสมาธิ สติ รู้ว่าตนเองกำลังทำอะไรอยู่	2.36	0.87	59	ผ่าน
7.6 สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า พัฒนาตนเองให้ดีขึ้น	2.42	0.88	60.5	ผ่าน
ภาพรวมด้านกำกับตนเอง (Self - Regulation)	2.35	0.82	58.75	ผ่าน

พฤติกรรม	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับ คุณภาพ
อุปนิสัยที่ 8 การจัดการเวลาของตนเอง (Time Management)				
8.1 มีการวางแผนงานการทำงานของตนเองได้	2.22	0.90	55.5	ผ่าน
8.2 จัดลำดับความสำคัญ และความเร่งด่วนของงานได้เหมาะสม	2.06	0.89	51.5	ผ่าน
8.3 มีเหตุผลในการเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ตามความเหมาะสม และสมดุล	2.20	0.89	55	ผ่าน
8.4 แบ่งเวลา และจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ทำได้	2.17	0.93	54.25	ผ่าน
8.5 สามารถกำหนดและควบคุมการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามเวลาและวัตถุประสงค์ที่กำหนด	2.17	0.93	54.25	ผ่าน
8.6 มีการบริหารเวลาในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	2.08	0.90	52	ผ่าน
ภาพรวมด้านการจัดการเวลาของตนเอง (Time Management)	2.15	0.83	53.75	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 9 ตรงต่อเวลา (Being on Time)				
9.1 สามารถควบคุมตนเองในการเริ่มดำเนินการ และเลิกทำกิจกรรมให้เป็นไปตามกำหนด	2.28	0.88	57	ผ่าน
9.2 มาโรงเรียนก่อนเวลาโรงเรียนเข้า มาทันเวลา	2.64	0.85	66	ดี
9.3 มีการกำหนดปฏิทินการทำงานต่างๆ ไว้ล่วงหน้า และดำเนินการตามที่วางแผนไว้	2.17	0.95	54.25	ผ่าน
9.4 ตื่นนอนและเข้านอนตรงเวลาที่กำหนดไว้ในแต่ละวัน	2.41	0.89	60.25	ผ่าน
9.5 เข้าห้องเรียนก่อนที่ครูจะเข้าสอน	2.68	0.84	67	ดี
9.6 มีการเตรียมตัวก่อนล่วงหน้า ก่อนการกระทำสิ่งใดๆ	2.32	0.93	58	ผ่าน
ภาพรวมด้านตรงต่อเวลา (Being on Time)	2.42	0.80	60.5	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 10 (มีระเบียบวินัยทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the rules)				
10.1 จัดเก็บสิ่งของเป็นที่เป็นทาง	2.15	0.87	53.75	ผ่าน
10.2 แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน/เหมาะสมตามกาลเทศะ	2.70	0.87	67.5	ดี
10.3 เข้าแถวซื้ออาหารหรือห้องน้ำสาธารณะ	2.63	0.89	65.75	ดี
10.4 ทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้	2.67	0.88	66.75	ดี
10.5 ทำกิจวัตรของตนตามเวลา	2.38	0.94	59.5	ผ่าน
10.6 ทำงานหรือการบ้านเสร็จตามเวลาที่กำหนด	2.43	0.93	60.75	ผ่าน

พฤติกรรม	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับ คุณภาพ
10.7 ทำตามกฎระเบียบของบ้านและโรงเรียน	2.50	0.91	62.5	ผ่าน
10.8 ไปโรงเรียนทันเวลาหรือเข้าร่วมกิจกรรมตามเวลาที่นัดหมาย	2.60	0.89	65	ดี
10.9 รู้และปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง	2.49	0.90	62.25	ผ่าน
10.10 มีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองกระทำ	2.41	0.91	60.25	ผ่าน
ภาพรวมด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the rules)	2.50	0.84	62.5	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 11 เชื้อมั่นในตนเอง (Self - Confidence)	2.44	0.98	61	ผ่าน
11.1 มีความมั่นใจในการทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม				
11.2 มีความกล้าลองทำกิจกรรมใหม่ๆบนพื้นฐานของความถูกต้องดีงาม	2.28	0.96	57	ผ่าน
11.3 รู้จักฟังตนเอง ใช้ความสามารถของตนเองให้มากที่สุด	2.26	0.97	56.5	ผ่าน
11.4 มีความกระตือรือร้น เคลื่อนไหวร่างกายด้วยความกระฉับกระเฉง	2.27	0.99	56.75	ผ่าน
11.5 มองโลกในแง่ดี อารมณ์เบิกบานแจ่มใส	2.52	0.97	63	ดี
11.6 มีหลักการกระทำสิ่งต่างๆ	2.20	1.00	55	ผ่าน
ภาพรวมด้านเชื้อมั่นในตนเอง (Self - Confidence)	2.33	0.91	58.25	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 12 ยอมรับในตนเอง (Accepting Myself)			57	ผ่าน
12.1 มีการยอมรับและเข้าใจในความสามารถของตนเอง	2.28	0.97		
12.2 มีการยอมรับจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง	2.14	0.93	53.5	ผ่าน
12.3 สามารถปรับตัวให้เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ได้	2.31	0.93	57.75	ผ่าน
12.4 มีความพอประมาณในทุกสิ่งทุกอย่าง	2.16	0.95	54	ผ่าน
12.5 ไม่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่นให้เดือดร้อน	2.44	0.97	61	ผ่าน
ภาพรวมด้านยอมรับในตนเอง (Accepting Myself)	2.27	0.89	56.75	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 13 ปรับตัวได้ (Resilience)				
13.1 สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง ทำให้ใจให้สงบ และทำให้ตนเองรู้สึกดีขึ้น เมื่อผิดหวังหรือล้มเหลว	1.98	0.98	49.5	ผ่าน
13.2 สามารถปรับความคิดไปตามหลักความมี	2.18	1.02	54.5	

พฤติกรรม	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับ คุณภาพ
เหตุผล ความพอเพียง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ใน สถานการณ์ต่างๆ				ผ่าน
13.3 สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเอง เมื่อพบ อุปสรรคต่างๆ	2.08	1.02	52	ผ่าน
13.4 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ร่าเริง แจ่มใส	2.47	1.04	61.75	ผ่าน
13.5 รู้จักใช้สติ สมาธิ และปัญญาในการกระทำสิ่ง ต่างๆ	2.23	1.04	55.75	ผ่าน
ภาพรวมด้านปรับตัวได้ (Resilience)	2.19	0.95	54.75	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 14 มีภาวะผู้นำ ผู้ตาม (Leadership/Fellowship)				
14.1 สามารถนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามเมื่อเห็นว่าสิ่งนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม หรือเมื่อได้รับโอกาสเป็นผู้นำ	2.33	1.00	58.25	ผ่าน
14.2 สามารถเป็นผู้ตามที่ดี โดยการส่งเสริม สนับสนุน และมีส่วนร่วม เมื่อเห็นว่าสิ่งที่ผู้อื่นทำ เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม หรือเป็นประโยชน์	2.42	0.97	60.5	ผ่าน
14.3 กล้ายอมรับผิดในสิ่งที่ตนเองทำผิดพลาด	2.24	0.95	56	ผ่าน
14.4 เมื่อเป็นผู้นำ สามารถใช้ความรู้ ความสามารถ ในการชี้นำเพื่อให้ การปฏิบัติงาน บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเปลี่ยนแปลงในสูใน ทิศทางที่พึงประสงค์	2.15	1.00	53.75	ผ่าน
14.5 มีลักษณะเด่นของผู้นำคือพุดดี บุคลิกภาพ และมีมนุษยสัมพันธ์ ยุติธรรม ซื่อสัตย์	2.16	0.98	54	ผ่าน
14.6 เมื่อเป็นผู้ตาม มีความกระตือรือร้นในการ ปฏิบัติตามผู้นำด้วยความเต็มใจ และรับผิดชอบ งานที่ได้รับมอบหมาย	2.32	0.97	58	ผ่าน
ภาพรวมด้านมีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/Fellowship)	2.27	0.91	56.75	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 15 ใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge)				
15.1 ตั้งใจเอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการ เรียนรู้	2.44	0.98	61	ผ่าน
15.2 สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ	2.50	0.97	62.5	ผ่าน
15.3 ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีต่างๆ แหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน และเลือกใช้สื่อได้อย่าง เหมาะสม	2.27	1.01	56.75	ผ่าน
15.4 สามารถบันทึกสรุปความรู้ วิเคราะห์ ข้อมูล	1.95	1.00	48.75	ผ่าน

พฤติกรรม	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับคุณภาพ
จากสิ่งที่เรียนรู้สรุปเป็น องค์ความรู้				
15.5 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	2.17	1.00	54.25	ผ่าน
15.6 ยอมรับ และพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่ถูกต้องและดีงาม	2.48	0.97	62	ผ่าน
15.7 แสวงหาความรู้เพื่อหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองมีคำถาม ความสงสัยหรืออยากรู้	2.36	0.97	59	ผ่าน
15.8 เมื่อได้รับโอกาส หรือการผลักดันสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ดี	2.40	0.98	60	ผ่าน
ภาพรวมด้านใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge)	2.32	0.91	58	ผ่าน
อุปนิสัยที่ 16 รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self and Social Responsibility)	2.38	1.03	59.5	ผ่าน
16.1 รักตัวเอง ดูแลรักษาสุขภาพ				
16.2 รัก เมตตาผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลตอบแทนและมองผู้อื่นในแง่ดีเสมอ	2.40	1.03	60	ผ่าน
16.3 ใส่ใจ อาหาร รู้จักดูแลผู้อื่น	2.35	1.04	58.75	ผ่าน
16.4 แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีคุณค่าให้ผู้อื่นและสังคม	2.35	1.03	58.75	ผ่าน
16.5 ช่วยเหลือผู้ที่ขัดสน หรือมีความทุกข์ยากในชีวิต	2.17	1.03	54.25	ผ่าน
16.6 เสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์สุขของสังคม	2.07	1.07	51.75	ผ่าน
16.7 เสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์สุขของสังคม	2.19	1.00	54.75	ผ่าน
ภาพรวมด้านรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self and Social Responsibility)	2.27	0.98	56.75	ผ่าน
ภาพรวมการประเมินทั้งหมด	2.37	0.66	59.25	ผ่าน

จากตาราง 4 พบว่าในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับคุณภาพผ่านการประเมินอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรีณสร้อยแยลส์วิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 คิดเป็นร้อยละ 59.25 โดยมีความคิดเห็นในระดับคุณภาพดี 2 อุปนิสัย คือภาพรวมด้านเป็นพลเมืองดี (Good Citizens) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59 คิดเป็นร้อยละ 64.75 และภาพรวมด้านเป็นคนดีมีคุณธรรม (Upright Men) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 คิดเป็นร้อยละ 63.75 และมีความคิดเห็นในระดับคุณภาพผ่านทั้งหมด 14 อุปนิสัย คือ ภาพรวมด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the rules) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 คิดเป็นร้อยละ 62.5 ภาพรวมด้านทำงานเก่ง (Skilled - Workers) มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 2.49 คิดเป็นร้อยละ 62.25 ภาพรวมด้านตรงต่อเวลา (Being on Time) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 คิดเป็นร้อยละ 60.5 ภาพรวมด้านจงรักภักดีต่อแผ่นดิน (Loyal Subjects) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38 คิดเป็นร้อยละ 59.5 ภาพรวมด้านกำกับตนเอง (Self - Regulation) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.35 คิดเป็นร้อยละ 58.75 ภาพรวมด้านเชื่อมั่นในตนเอง (Self - Confidence) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 คิดเป็นร้อยละ 58.25 ภาพรวมด้านใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.32 คิดเป็นร้อยละ 58 ภาพรวมด้านรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self and Social Responsibility), ภาพรวมด้านมีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/Fellowship) ภาพรวมด้านยอมรับในตนเอง (Accepting Myself) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.27 คิดเป็นร้อยละ 56.75 ภาพรวมด้านคิดก่อนทำ (Thinking First) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.21 คิดเป็นร้อยละ 55.25 ภาพรวมด้านปรับตัวได้ (Resilience) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.19 คิดเป็นร้อยละ 54.75 ภาพรวมด้านตั้งเป้าหมาย (Setting Goals) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.17 คิดเป็นร้อยละ 54.25 และภาพรวมด้านการจัดการเวลาของตนเอง (Time Management) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15 คิดเป็นร้อยละ 53.75 ตามลำดับ

9) ปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ให้เป็นฉบับสมบูรณ์(ครั้งที่ 4) โดยการเพิ่มเทคนิคการจำหลักการทำงานของสมอง 7 ข้อ โดยใช้ลักษณะย่อของคำสำคัญ การเพิ่มการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของการประชุมกลุ่มย่อยของผู้ปกครองที่ช่วยกันสรุปแนวทางปฏิบัติที่ดีเพื่อให้นักเรียนเกิดอุปนิสัยดังกล่าว ตลอดจนการเพิ่มแบบประเมินแต่ละอุปนิสัย โดยแยกประเมินเป็นก่อนและหลังการพัฒนาอุปนิสัย เพื่อให้ผู้ประเมินทราบว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการประเมินแต่ละอุปนิสัยเพียงใด

5. ขันเผยแพร่และประชุมชี้แจงการใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนฯ

ทางคณะผู้วิจัยได้เผยแพร่และประชุมชี้แจงการใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัยฉบับสมบูรณ์ ให้แก่ผู้ปกครองและครูทุกคนในระดับชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 3 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3,550 เล่ม

4.2 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง

การศึกษาค้นคว้าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คณะผู้วิจัย มุ่งให้ความรู้ และประสานงานการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและครูในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง การศึกษาค้นคว้าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู ตามลำดับเหตุการณ์ มีดังนี้

1) การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง แนวทางการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 -3 ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง วันที่ 23 มกราคม 2559 ณ ห้องประชุมชั้น 3 อาคารอำนวยการ 1 | Grace Hall โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย กลุ่มเป้าหมายเป็น ผู้ปกครองจำนวน 11 คน ครูจำนวน 5 คน รวมเป็น 16 คน ผลการศึกษาความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของผู้ปกครองและครู ปรากฏผลดังตาราง 5

ตาราง 5 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของผู้ปกครองและครู ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 16 คน (มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจาก 1-5)

รายการ	ความพึงพอใจ		
	\bar{x}	S.D.	แปลความ
1. การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และมีแนวคิดร่วมมือกันมากขึ้น	4.94	0.25	พึงพอใจมากที่สุด
2. การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน	4.81	0.54	พึงพอใจมากที่สุด
3. การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาอุปนิสัยเรียนเบื้องต้น	4.81	0.40	พึงพอใจมากที่สุด
4. ความเหมาะสมของการนำเสนอประเด็น / เนื้อหาของการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้	4.88	0.34	พึงพอใจมากที่สุด
5. ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดกิจกรรม	4.50	0.73	พึงพอใจมาก
6. ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์	4.56	0.63	พึงพอใจมากที่สุด
7. ความพึงพอใจโดยรวมต่อการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้	4.81	0.40	พึงพอใจมากที่สุด

จากตาราง 5 พบว่ารายการที่ผู้เข้าร่วมการประชุมพึงพอใจมากที่สุดคือ การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และมีแนวคิดร่วมมือกันมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.94 รองลงมาคือ ความเหมาะสมของการนำเสนอประเด็น / เนื้อหาของการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.88 การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาอุปนิสัยเรียนเบื้องต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 (s.d. = 0.40) และการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 (s.d. = 0.54) ตามลำดับ

รายการที่ควรให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดกิจกรรมโดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 4.50 รองลงมาคือ ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56

โดยมีความพึงพอใจโดยรวมของผู้เข้าร่วมการประชุมต่อการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81

2) การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง แนวทางการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน ระดับปฐมวัย (ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 3) ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2559 ณ ห้องประชุมชั้น 3 อาคารอำนวยการ 1 | Grace Hall โรงเรียนปรีณีย์ รอยแยลส์วิทยาลัย กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ปกครองจำนวน 10 คน ครูจำนวน 5 คน รวมเป็น 15 คน ผลการศึกษาความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของผู้ปกครองและครู ปรากฏผลดังตาราง 6

ตาราง 6 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจในการสนทนากลุ่ม ของผู้ปกครองและครู
ชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 15 คน (มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจาก 1-5)

รายการ	ความพึงพอใจ		
	\bar{x}	S.D.	แปลความ
1. การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และมีแนวคิดร่วมมือกันมากขึ้น	4.87	0.35	พึงพอใจมากที่สุด
2. การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน	4.80	0.41	พึงพอใจมากที่สุด
3. การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาอุปนิสัยเรียนเบื้องต้น	4.60	0.51	พึงพอใจมากที่สุด
4. ความเหมาะสมของการนำเสนอประเด็น / เนื้อหาของการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้	4.80	0.41	พึงพอใจมากที่สุด
5. ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดกิจกรรม	4.53	0.74	พึงพอใจมากที่สุด
6. ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์	4.67	0.62	พึงพอใจมากที่สุด
7. ความพึงพอใจโดยรวมต่อการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้	4.87	0.35	พึงพอใจมากที่สุด

จากตาราง 6 พบว่ารายการที่ผู้เข้าร่วมการประชุมพึงพอใจมากที่สุดคือ การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และมีแนวคิดร่วมมือกันมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.87 รองลงมาคือ การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนและ ความเหมาะสมของการนำเสนอประเด็น/เนื้อหาของการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ตามลำดับ

รายการที่ควรให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดกิจกรรม โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 4.57 รองลงมาคือ การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาอุปนิสัยเรียนเบื้องต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 ตามลำดับ

โดยมีความพึงพอใจโดยรวมของผู้เข้าร่วมการประชุมต่อการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87

3) การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง แนวทางการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 -6 ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2559 ณ ห้องประชุมชั้น 3 อาคารอำนวยการ 1 | Grace Hall โรงเรียนปิ่นสร้อย แลล์วิทยาลัย กลุ่มเป้าหมายเป็น ผู้ปกครองจำนวน 15 คน ครูจำนวน 8 คน รวมเป็น 23 คน ผลการศึกษาความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของผู้ปกครองและครู ปรากฏผลดังตาราง 7

ตาราง 7 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของผู้ปกครอง และครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 23 คน (มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจาก 1-5)

รายการ	ความพึงพอใจ		
	\bar{x}	S.D	แปลความ
1. การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครูมีโอกาส แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และมีแนวคิด ร่วมมือกันมากขึ้น	4.78	0.42	พึงพอใจมากที่สุด
2. การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการพัฒนา อุปนิสัยนักเรียน	4.65	0.49	พึงพอใจมากที่สุด
3. การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาอุปนิสัย เรียนเบื้องต้น	4.70	0.47	พึงพอใจมากที่สุด
4. ความเหมาะสมของการนำเสนอประเด็น / เนื้อหาของการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้	4.78	0.42	พึงพอใจมากที่สุด
5. ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการ จัดกิจกรรม	4.57	0.59	พึงพอใจมากที่สุด
6. ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์	4.74	0.45	พึงพอใจมากที่สุด
7. ความพึงพอใจโดยรวมต่อการประชุมสนทนา กลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้	4.74	0.45	พึงพอใจมากที่สุด

จากตาราง 7 พบว่ารายการที่ผู้เข้าร่วมการประชุมพึงพอใจมากที่สุดคือ การจัดประชุม สนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และมีแนวคิดร่วมมือกันมากขึ้น และความเหมาะสมของการนำเสนอประเด็น / เนื้อหาของการ

ประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน คือ 4.78 รองลงมาคือ ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 ตามลำดับ

รายการที่ควรให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดกิจกรรมโดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 4.57 รองลงมาคือ การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาอุปนิสัยเรียนเบื้องต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 ตามลำดับ

โดยมีความพึงพอใจโดยรวมของผู้เข้าร่วมการประชุมต่อการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74

4) การจัดอบรม เรื่อง “การสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง” ในวันเสาร์ที่ 12 พฤศจิกายน 2559 ณ อาคาร 100 ปี สถาบันแฮร์ริส เพื่อให้ความรู้แก่ครูและผู้ปกครองในการพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียน จำนวนและสถานภาพของผู้เข้าอบรมฯ ดังตาราง 8

ตาราง 8 ความถี่และร้อยละของผู้เข้าอบรมฯ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ป.1 - 3	58	29.7
ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ป.4 - 6	51	26.2
ครูระดับชั้น ป.4 - 6	32	16.4
ผู้ปกครองนักเรียนระดับปฐมวัย	24	12.3
ครูระดับชั้น ป.1 - 3	20	10.3
ครูระดับปฐมวัย	10	5.1
รวม	195	100.0

จากตาราง 8 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ป.1 - 3 จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 29.7 รองลงมาได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ป.4 - 6 จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 26.2 ครูระดับชั้น ป.4 - 6 จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4 ผู้ปกครองนักเรียนระดับปฐมวัย จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 ครูระดับชั้น ป.1 - 3 จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3 และครูระดับปฐมวัย จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.1

ผลการศึกษาความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมฯ ปรากฏดังตาราง 9

ตาราง 9 แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมฯ *เรียงลำดับข้อมูลจากมากไปน้อย*

รายการ	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	แปลความหมาย
1. วิทยากรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ	4.73	0.50	94.6	มากที่สุด
2. หัวข้อการอบรมฯ ในครั้งนี้ มีความน่าสนใจ	4.60	0.63	92	มากที่สุด
3. วิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี	4.55	0.69	91	มากที่สุด
4. การอบรมครั้งนี้ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ	4.48	0.62	89.6	มาก

รายการ	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	แปล ความหมาย
ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนในการหาแนวทางการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง				
5. เนื้อหาในการอบรมครั้งนี้เหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง	4.45	0.70	89	มาก
6. ผู้เข้าร่วมอบรมฯ สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง	4.44	0.70	88.8	มาก
7. ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดอบรมฯ ในครั้งนี้	4.43	0.73	88.6	มาก
8. การอบรมในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง	4.41	0.70	88.2	มาก
9. ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่ออุปกรณ์	4.39	0.67	87.8	มาก
10. ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดการอบรม	4.21	0.86	84.2	มาก

จากตาราง 9 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุดต่อการจัดอบรม เรื่อง “การสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยในประเด็นวิทยากรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ คิดเป็นร้อยละ 94.6 รองลงมาได้แก่ หัวข้อการอบรมฯ ในครั้งนี้ มีความน่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 92 วิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี คิดเป็นร้อยละ 91 การอบรมครั้งนี้ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนในการหาแนวทางการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 89.6 เนื้อหาในการอบรมครั้งนี้เหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 89 ผู้เข้าร่วมอบรมฯ สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง คิดเป็นร้อยละ 88.8 ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัด อบรมฯ ในครั้งนี้ คิดเป็นร้อยละ 88.6 การอบรมในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 88.2 ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 87.8 และความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดการอบรม คิดเป็นร้อยละ 84.2 ตามลำดับ

ผลการศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ จากการอบรมฯ มีดังนี้ (ความถี่)

- ควรจัดให้มีการอบรมหัวข้อนี้ต่อเนื่อง หรือเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยในครั้งต่อไป (13)
- เนื่องจากมีการอบรมรวมกัน 3 ระดับชั้น การแบ่งกลุ่มจึงวุ่นวายบ้าง และวิทยากรไม่ได้แจ้งก่อน การพูดคุยปรึกษากันควรจัดอบรมแยกเป็นกลุ่มย่อยตามระดับชั้นเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้

แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และอภิปรายแนวทาง การแก้ไขปัญหาร่วมกัน และเนื่องจากมีเวลาจำกัด มีบางประเด็นแตกต่างกัน จึงอาจต้องใช้เวลาในการอภิปรายที่มากกว่านี้ (10)

- วิทยากรให้ความรู้แก่ผู้ปกครองได้ดี และแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาวិธีการเลี้ยงลูกได้ดี เนื้อหาสามารถนำไปปรับใช้กับนักเรียน (6)
- Power Point ควรทำในรูปแบบ mind map หรือมี V.D.O. ตัวอย่าง เพื่อช่วยให้การบรรยาย น่าสนใจ และเพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ของแต่ละเรื่องได้ง่ายขึ้น (5)
- หัวข้อการอบรมไม่ตรงกับเนื้อหาที่บรรยาย และการบรรยายไม่น่าสนใจ เสียงวิทยากรค่อนข้างเบา ราบเรียบ (5)
- วิทยากรควรเตรียมตัวมาให้ดีกว่านี้ เพิ่มเทคนิคการนำเสนอให้มีความน่าสนใจ กระชับชัดเจน ควรแจ้งทางโรงเรียนให้ทราบล่วงหน้าว่าต้องการใช้สื่อ อุปกรณ์อะไรบ้าง และควรมีความตรงต่อเวลา (4)
- โรงเรียนควรมีการจัดทำบันทึกเป็น CD หรือเผยแพร่ใน website ของโรงเรียนเพื่อย้อนหลัง (2)
- ได้รับประโยชน์จากการได้ฟังประสบการณ์การเลี้ยงลูก แนวความคิดมุมมองการปฏิบัติของผู้ปกครองท่านอื่นๆ (3)
- การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
- โรงเรียนเลือกเนื้อหาการอบรมที่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ทำให้พ่อแม่และครอบครัว ปฏิบัติกับลูกได้ถูกต้อง
- อยากให้มีเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น
- ความกระชับของเนื้อหาควรมีมากกว่านี้ การบรรยายวันนี้เนื้อหาดี แต่น่าเบื่อในบางช่วง
- ควรมีผู้ช่วยวิทยากรเพื่อย่นระยะเวลา
- อยากให้มีการอบรมเกี่ยวกับเด็กพิเศษ สมารถสิ้น
- กลุ่มผู้ปกครองที่เข้ารับการอบรม เฉพาะเจาะจงเกินไปส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่เป็น กลุ่มปกติ (ค่อนข้างดี) ควรเน้นผู้ปกครองของนักเรียนที่เป็นกลุ่มมีปัญหา (กลุ่มเสียง) มากกว่า
- ควรมีการกำหนดแนวทางพัฒนาอุปนิสัยในระดับชาติต่อไป
- ควรแจ้งเรื่องที่นั่งให้ผู้เข้าอบรมทุกคนว่าไม่เว้นที่นั่งโดยเฉพาะแถวกลาง เพื่อคนที่มาทีหลังจะได้นั่ง สะดวก
- ระหว่างรอวิทยากร ควรจัดเตรียมเปิดวิดีโอทัศน์ ของโรงเรียนให้ผู้ปกครองได้ชม
- วิทยากรควรบรรยายแต่ละเรื่องเรียงลำดับตามระดับชั้น เช่น ด้านวินัยก็เริ่มที่อนุบาลจนจบระดับชั้น ป.4 - 6 ไม่ต้องให้ระดับชั้นที่ไม่เกี่ยวข้องต้องรอฟัง เพราะสังเกตจากผู้ปกครองระดับชั้นต่าง ๆ จะทยอยออกจากห้องประชุม
- การอบรมเป็นเหมือนการมาแบ่งปันความคิดเห็นของแต่ละคนมากกว่ามารับความรู้จากวิทยากร

5) การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครู” ในวันที่ 28 มกราคม 2560 ณ ห้องประชุมอาคาร 100 ปี สถาบันแฮริส กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้ปกครอง และครูระดับชั้น ปฐมวัย ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนและสถานภาพของผู้เข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ฯ ดังตาราง 10

ตาราง 10 ความถี่และร้อยละของผู้เข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติการฯ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้ปกครองนักเรียนระดับปฐมวัย	7	6.2
ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ป.1 - 3	18	15.9
ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ป.4 - 6	20	17.7
ครูระดับปฐมวัย	10	8.8
ครูระดับชั้น ป.1 - 3	32	28.3
ครูระดับชั้น ป.4 - 6	21	18.6
หัวหน้าแผนก/ฝ่าย	1	0.9
ไม่ระบุ	4	3.5
รวม	113	100.0

จากตาราง 10 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูระดับชั้น ป.1 - 3 จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 รองลงมาได้แก่ ครูระดับชั้น ป.4 - 6 จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 18.6 ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ป.4 - 6 จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 17.7 ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ป.1 - 3 จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 15.9 ครูระดับปฐมวัย จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 ผู้ปกครองนักเรียนระดับปฐมวัย จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.2 ไม่ระบุ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 และหัวหน้าแผนก/ฝ่าย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9

ผลการศึกษาคำความคิดเห็นต่อการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการฯ ปรากฏผลดังตาราง 11

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครู” *เรียงลำดับข้อมูลจากมากไปน้อย*

รายการ	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับความคิดเห็น
1. การสัมมนาฯ ในครั้งนี้ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครูในการสร้างกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง	4.62	0.62	92.4	มากที่สุด
2. การสัมมนาฯ ในครั้งนี้ทำให้ผู้ปกครองและครูเห็นความสำคัญของการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง	4.61	0.63	92.2	มากที่สุด
3. วิทยากรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ	4.58	0.69	91.6	มากที่สุด

รายการ	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับความคิดเห็น
4. การสัมมนาฯ ในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงแนวทางการสร้างคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครูด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง	4.58	0.67	91.6	มากที่สุด
5. ผู้เข้าร่วมการสัมมนาฯ สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ที่มีอยู่มาเสนอแนะเพื่อสร้างกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยฯ ในการสัมมนาฯ ครั้งนี้	4.57	0.64	91.4	มากที่สุด
6. หัวข้อการสัมมนาฯ ในครั้งนี้ มีความน่าสนใจ	4.56	0.69	91.2	มากที่สุด
7. วิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี	4.38	0.89	87.6	มาก
8. ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดอบรมสัมมนาฯ ในครั้งนี้	4.40	0.81	88	มาก
9. ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่ออุปกรณ์	4.37	0.85	87.4	มาก
10. ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดการสัมมนาฯ	3.92	1.20	78.4	มาก

จากตาราง 11 พบว่าผู้เข้าร่วมการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครู” ในครั้งนี้ มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด โดยในประเด็นการสัมมนาฯ ในครั้งนี้ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครูในการสร้างกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 92.4 รองลงมา ได้แก่ การสัมมนาฯ ในครั้งนี้ทำให้ผู้ปกครองและครูเห็นความสำคัญของการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 92.2 วิทยากรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ, การสัมมนาฯ ในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงแนวทางการสร้างคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครู ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 91.6 ผู้เข้าร่วมการสัมมนาฯ สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ที่มีอยู่มาเสนอแนะเพื่อสร้างกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยฯ ในการสัมมนาฯ ครั้งนี้ คิดเป็นร้อยละ 91.4 หัวข้อการสัมมนาฯ ในครั้งนี้ มีความน่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 91.2 วิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี คิดเป็นร้อยละ 87.6 ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดอบรมสัมมนาฯ ในครั้งนี้ คิดเป็นร้อยละ 88 ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 87.4 และความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดการสัมมนาฯ คิดเป็นร้อยละ 78.4 ตามลำดับ

ผลการศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ จากการเข้าสัมมนาฯ มีดังนี้ (ความถี่)

- ระยะเวลา ที่จัดไม่เหมาะสม มีกิจกรรมหลายซ้ำซ้อนอย่าง ที่จัดตรงไม่เพียงพอ (8)
- ควรแจกเอกสารให้ผู้เข้าอบรมได้อ่านก่อน เพื่อเป็นการเตรียมตัว (2)
- เป็นกิจกรรมที่ดีมากสำหรับผู้ปกครองสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน (2)
- ผู้เชี่ยวชาญควรอธิบายหัวข้อในแต่ละเรื่องว่าตรงกับวัตถุประสงค์และวิธีการพัฒนาอุปนิสัย (2)
- ควรส่งหัวข้อคร่าวๆ ก่อน
- เวลาในการระดมความคิดเห็นน้อยเกินไปทำให้ต้องเร่งสรุป ควรใช้เวลามากกว่านี้เพื่อข้อมูลที่ละเอียดสมบูรณ์
- ผู้ปกครองและครูได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ทำให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมดีๆ เป็นกิจกรรมที่ดีในการพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียน
- อยากให้ทำใบงานเป็นชุดที่รวมเป็นรูปเล่ม
- วิทยากรยังไม่สามารถจัดการสัมมนาให้มีความน่าสนใจ เสียเงา ไม่ดึงดูดความสนใจ
- ควรแยกกันจัดระหว่างการบรรยายจากวิทยากรและ workshop

6) การจัดประชุมการใช้คู่มือฯ การดำเนินการวิจัย และการเก็บข้อมูลของการวิจัย

เรื่อง การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ในวันที่ 22 กรกฎาคม 2560 ณ ห้องประชุมใหญ่ อาคาร 100 ปี สถาบันแฮริส โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้ปกครองจำนวน 144 คน และครูผู้สอนจำนวน 36 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 180 คน จากทุกระดับชั้น ตั้งแต่ปฐมวัย ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการเข้าประชุมฯ ปรากฏผลดังตาราง 12

ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้เข้าประชุมการใช้คู่มือฯ การดำเนินการวิจัย และการเก็บข้อมูลของการวิจัย เรื่อง การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย เรียงลำดับข้อมูลจากมากไปน้อย

รายการ	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับความพึงพอใจ
1. หัวข้อการประชุมฯ ในครั้งนี้ มีความน่าสนใจ	4.76	0.49	95.2	มากที่สุด
2. การลงทะเบียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย	4.72	0.50	94.4	มากที่สุด
3. ผู้ปกครองและครูสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ไปปรับใช้ได้กับบุตรหลาน, นักเรียนของท่านได้อย่างแท้จริง	4.64	0.56	92.8	มากที่สุด
4. การจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ ผู้ปกครอง				

รายการ	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับความพึงพอใจ
และครูได้รับความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง	4.64	0.55	92.8	มากที่สุด
5. การบรรยาย เรื่อง หลักคิดและหลักการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดย อ.เกรียง ฐิติจำเริญพร รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและประกันคุณภาพ	4.63	0.56	92.6	มากที่สุด
6. การบรรยาย เรื่อง การดำเนินการวิจัย การเก็บข้อมูล และขั้นตอน การเก็บข้อมูล โดย ดร.นิรันดร์ ตั้งธีระบัณฑิตกุล หัวหน้าแผนกวัดผล ประเมินผล และวิจัยทางการศึกษา	4.58	0.55	91.6	มากที่สุด
7. ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดการประชุมฯ ในครั้งนี้	4.57	0.55	91.4	มากที่สุด
8. ความพร้อมของสื่อ อุปกรณ์ มีความเหมาะสม	4.47	0.68	89.4	มาก
9. วัน และระยะเวลาในการจัดประชุมฯ ครั้งนี้มีความเหมาะสม	4.46	0.69	89.2	มาก
10. อาหารกลางวัน และอาหารว่าง มีความเหมาะสม เพียงพอ	4.41	0.69	88.2	มาก

จากตาราง 12 พบว่าผู้เข้าประชุมความพึงพอใจต่อการจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจต่อประเด็นหัวข้อการประชุมฯ ในครั้งนี้ มีความน่าสนใจ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.2 รองลงมาได้แก่ การลงทะเบียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คิดเป็นร้อยละ 94.4 ผู้ปกครองและครูสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ไปปรับใช้ได้กับบุตรหลาน, นักเรียนของท่านได้อย่างแท้จริง, การจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ ผู้ปกครองและครูได้รับความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 92.8 การบรรยาย เรื่อง หลักคิดและหลักการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดย อ.เกรียง ฐิติจำเริญพร รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและประกันคุณภาพ คิดเป็นร้อยละ 92.6 การบรรยาย เรื่อง การดำเนินการวิจัย การเก็บข้อมูล และขั้นตอนการเก็บข้อมูล โดย ดร.นิรันดร์ ตั้งธีระบัณฑิตกุล หัวหน้าแผนกวัดผล ประเมินผล และวิจัยทางการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 91.6 ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดการประชุมฯ ในครั้งนี้ คิดเป็น

ร้อยละ 91.4 ความพร้อมของสื่อ อุปกรณ์ มีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 89.4 วัน และระยะเวลาในการจัดประชุมฯ ครั้งนี้มีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 89.2 และอาหารกลางวัน และอาหารว่าง มีความเหมาะสม เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 88.2 ตามลำดับ

ผลการศึกษาลິงที่ร้ได้รับจากการประชุมฯ มีดังนี้ (ความถี่)

- ได้แนวทางในการพัฒนาอุปนิสัยเด็กตามหลัก BBL ที่สามารถนำไปปรับใช้ที่บ้าน เพื่อให้สอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกับทางโรงเรียนต่อเนื่องไปถึงอนาคต เช่น เรื่องวินัยในตนเอง การสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และเป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อไป (78)

- ขั้นตอนในการใช้คู่มือฯ แนวทางการดำเนินการวิจัยและการเก็บข้อมูลการวิจัย เพื่อดำเนินการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน (5)

- ทำให้ได้สำรวจตัวเองว่าที่ผ่านมาแนวทางการเลี้ยงลูกของเราเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องหรือไม่ และควรพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง (2)

- ได้รู้ว่าโรงเรียนมีความเอาใจใส่ตั้งใจจริงที่จะพัฒนาเด็กโดยใช้วิธีที่เริ่มจากพ่อแม่เอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมากถ้าทุกบ้านปฏิบัติได้ (2)

- ขอบการบรรยาย เรื่อง หลักคิดและหลักการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง

ผลการศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ มีดังนี้ (ความถี่)

- อยากให้เพิ่มเวลาการอบรม (5)

- การจัดประชุมในวันนี้เป็นเรื่องและผู้ปกครองต้องการจะพัฒนามาก ควรมีการพัฒนาต่อยอดต่อไป (5)

- ผู้ปกครองควรได้เข้าร่วมประชุมทุกคนเพราะเป็นประโยชน์มาก (4)

- ควรแจกเอกสารที่ขึ้นจอ projector ให้ผู้ปกครองเพื่อถ่ายต่อความเข้าใจ และเก็บข้อมูลเพื่อนำไปศึกษาต่อไป (2)

- การออกหนังสือเชิญประชุมควรระบุรายละเอียดให้ชัดเจนมากขึ้นว่าให้ทำอะไรบ้าง เพื่ออะไร และขยายความให้ชัดเจนขึ้น (2)

- ควรแจกคู่มือให้ผู้ปกครองได้ศึกษาก่อนเข้าร่วมประชุมประมาณ 1 สัปดาห์ เพื่อจะได้ร่วมแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับทางโรงเรียน ไม่ใช่นั่งฟังบรรยายอย่างเดียว (2)

- ควรมีตัวอย่างในการทำวิจัยมาแสดงให้เข้าใจมากขึ้น (2)

- คำศัพท์บางคำ เช่น สร้างความสัมพันธ์ หรือ สร้างความท้าทาย อาจจะทำให้เข้าใจยากสำหรับเด็กเล็ก

- ควรให้ผู้ปกครองได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูประจำชั้น

- ควรมีเอกสารให้ผู้ปกครองที่ไม่ได้ร่วมประชุมด้วย

- ควรจัดอีกเพราะเป็นประโยชน์มาก

- นิยามของอุปนิสัยข้อ 1. มีความซับซ้อน ระดับการรับรู้ของเด็กแต่ละวัยไม่เท่ากัน ต้องมีความเหมาะสมตามวัย

- ควรจะเพิ่มหัวข้อการประชุมในวันนี้สำหรับการประชุมผู้ปกครองเพื่อนำไปปรับใช้กับบุตรหลานของตนเอง

- อยากเห็นการปฏิบัติจริงในระดับโรงเรียน

- ควรเพิ่มตัวแทนผู้ปกครองให้มากขึ้นเพื่อให้มีกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้น ห้องละ 3 คน น้อยเกินไป

7) การจัดประชุมเพื่อสรุปผลการใช้คู่มือฯ พัฒนาอุปนิสัยตามโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ในวันเสาร์ที่ 23 กันยายน 2560 ณ ห้องประชุมใหญ่ อาคาร 100 ปี สถาบันแฮร์ริส โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้คู่มือฯ จำนวน 97 คน และตัวแทนครูที่เป็นหัวหน้าระดับชั้นหรือหัวหน้างานจำนวน 7 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 104 คน ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมประชุมฯ ปรากฏดังตาราง 13

ตาราง 13 ความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการจัดประชุมเพื่อสรุปผลการใช้คู่มือฯ พัฒนาอุปนิสัยตามโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย *เรียงลำดับข้อมูลจากมากไปน้อย*

รายการ	\bar{x}	S.D.	ร้อยละ	ระดับความพึงพอใจ
1. การลงทะเบียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย	4.72	0.45	94.4	มากที่สุด
2. การประชุมในครั้งนี้ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ปกครองในการพัฒนาอุปนิสัยแต่ละด้าน	4.70	0.46	94	มากที่สุด
3. การประชุมในครั้งนี้ได้แนวทางในการพัฒนาคู่มือพัฒนาอุปนิสัยฯ ที่ชัดเจนมากขึ้น	4.69	0.48	93.8	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์	4.63	0.56	92.6	มากที่สุด
5. ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดประชุมในครั้งนี้	4.57	0.54	91.4	มากที่สุด
6. อาหารกลางวัน และอาหารว่าง มีความเหมาะสม เพียงพอ	4.50	0.65	90	มากที่สุด
7. รูปแบบการดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนอย่างเหมาะสม	4.49	0.56	89.8	มาก
8. ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดอบรม	4.33	0.81	86.6	มาก

จากตาราง 13 พบว่าผู้เข้าประชุมมีความพึงพอใจต่อการจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจมากที่สุดต่อการลงทะเบียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คิดเป็นร้อยละ 94.4 รองลงมาได้แก่ การประชุมในครั้งนี้ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ปกครองในการพัฒนาอุปนิสัยแต่ละด้าน คิดเป็นร้อยละ 94 การประชุมในครั้งนี้ได้แนวทางในการพัฒนาคู่มือพัฒนาอุปนิสัยฯ ที่ชัดเจนมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 93.8 ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 92.6 ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดประชุมในครั้งนี้ คิดเป็นร้อยละ 91.4 อาหารกลางวัน และอาหารว่างมีความเหมาะสม เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 90 รูปแบบการดำเนินงานเป็นไป

ตามขั้นตอนอย่างเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 89.8 และความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดอบรม คิดเป็นร้อยละ 86.6 ตามลำดับ

ผลการศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ความถี่)

- อยากให้เพิ่มเวลาในการประชุม เนื่องจากความคิดเห็นมีหลากหลายและเวลามีจำกัด ทำให้ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้ครบถ้วน (6)
- ขอบคุณที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้มีประโยชน์มาก (3)
- การบริหารจัดการดีมาก (2)
- ให้ติดตามประเมินผลนักเรียนทุกคนทุกระดับชั้นเรียน กำกับดูแลอย่างแท้จริงและแจ้งผลให้ผู้ปกครองรับทราบทุกภาคเรียน และควรจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ (2)
- ตอนที่ผู้ปกครองนำเสนออยากให้ขึ้นจอ projector ในห้องเพื่อจะได้เห็นการนำเสนอที่ชัดเจน
- อยากให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการวิจัยและพัฒนาที่ไม่หยุดยั้งเช่นนี้ตลอดไป ขอบพระคุณที่ให้ ความสำคัญกับงานวิจัยเรื่องนี้อย่างแท้จริง
- ได้รับความรู้และทัศนคติของผู้ปกครองหลายๆ ท่าน เพื่อจะนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขอุปนิสัยของลูก
- ถ้าเป็นไปได้อยากให้ผู้ปกครองทุกคนทุกระดับชั้นมีส่วนร่วม เพื่อความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายมากกว่านี้
- ควรแจกคู่มือให้กับทุกๆ ครอบครัว
- อยากให้ครอบครัวและโรงเรียนนำอุปนิสัยทุกข้อไปสร้างจิตสำนึกให้ลูกๆ โดยการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
- เกิดประโยชน์กับเด็กๆ ช่วยให้ผู้ปกครองได้ปรับตัว และนำแนวคิดนี้ไปใช้กับการพัฒนาลูกๆ ให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ
- ได้แนวทางการสอนลูกๆ ได้มากขึ้น มีการแบ่งปันประสบการณ์ในการอบรมลูกๆ ของแต่ละครอบครัว
- คู่มือที่แจกให้ผู้ปกครองไม่มีคำชี้แจงที่ชัดเจนว่าจะให้ผู้ปกครองทำอะไรอาจเพิ่มเติมว่าให้เลือกทำกิจกรรมเพียง 1 เรื่อง เพื่อความชัดเจนในการพัฒนา
- ควรส่งแบบตอบรับการประชุมล่วงหน้าเพื่อจะได้มีเวลาเตรียมตัว
- การแสดงความคิดเห็นของผู้ปกครองมีความสำคัญมากถ้าทำครั้งต่อไปสามารถนำไปปฏิบัติได้
- ถือเป็นโอกาสที่ดีได้แลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์กับผู้ปกครองในแต่ละระดับชั้น
- เป็นโครงการที่ดีควรจัดอย่างต่อเนื่อง

4.3 ผลการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียน ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง

ทางโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัยได้พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยใช้หลากหลายวิธี ตั้งแต่การปรับโครงสร้างการบริหาร การบริหารงานระดับชั้นเรียน การจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนทั้งกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมนอกหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ในวิชาแนะแนวโดยเพิ่มกิจกรรมการพัฒนาอุปนิสัย กิจกรรมหน้าเสาธงทุกเช้าก่อนเข้าเรียนในแต่ละวัน กิจกรรมการสร้างผู้นำในแต่ละระดับชั้น การเข้าโบสถ์ทุกเช้าเพื่อกล่อมเกลาจิตใจนักเรียนด้วยคริสตจริยธรรม(Chapel) การอบรมสั่งสอนโดยยกตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในคาบเรียนวิชาจริยธรรม (Ethics) ตลอดจนเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์เพื่อ

2. การบริหารจัดการโครงการวิจัย การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู โรงเรียนปรินทร์รอยแยลส์วิทยาลัย

มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) ผู้อำนวยการ ได้รับข้อเสนอจากสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ให้เสนอโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน และต่อยอดการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (Brain Based-Learning)

2) ประชุมผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและประกันคุณภาพ ผู้ช่วยผู้อำนวยการระดับประถมศึกษา หัวหน้าแผนกปฐมวัย หัวหน้าฝ่ายวิชาการระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 และ 4-6 หัวหน้างานกิจการนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และ 4-6 และหัวหน้าแผนกวัดผล ประเมินผล และวิจัยทางการศึกษา และเจ้าหน้าที่วิจัยของแผนกฯ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับแนวทางการเขียนโครงการวิจัย การแต่งตั้งกรรมการที่ปรึกษาโครงการวิจัย และผู้รับผิดชอบโครงการวิจัย

3) แต่งตั้งกรรมการที่ปรึกษาโครงการ และกรรมการผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยฯ

3.1) ที่ปรึกษาโครงการ ประกอบด้วย

- 3.1.1) ผศ.ดร. สมบัติ ตาปัญญา ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา
- 3.1.2) รศ.ดร. สมศักดิ์ ภูวิภาดาวัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษา
- 3.1.3) ดร. สิริลักษณ์ เฟื่องกาญจน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาอุปนิสัย
- 3.1.4) ดร. สิรินันท์ ศรีวีระสกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดี

ให้กับผู้เรียน

3.2) ผู้รับผิดชอบโครงการวิจัย

- 3.2.1) นายเกรียง รุติจำเริญพร ประธานโครงการวิจัยฯ
- 3.2.2) นายพันธุ์ศักดิ์ ตั้งใจดี รองประธานโครงการฯ
- 3.2.3) ดร. นิรันดร์ ตั้งธีระบัณฑิตกุล กรรมการ
- 3.2.4) ดร. สุรณี วงศ์ไพบูลย์ กรรมการ
- 3.2.5) นางมลิวลัย คำสุกใส กรรมการ
- 3.2.6) นางวลัยพร ยะอนันต์ กรรมการ
- 3.2.7) นางวัลลีย์ ครินชัย กรรมการ
- 3.2.8) นางมาลี จินดารัตน์ กรรมการ
- 3.2.9) นางสาวสุมิตรา กันธิยะ กรรมการ
- 3.2.10) นางสาวภูษณิศ บัญเป็ง กรรมการ

4) จัดทำโครงการวิจัย เพื่อเสนอต่อสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) โดยแยกโครงการวิจัยเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกมุ่งพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนในระดับปฐมวัย-ประถมศึกษาปีที่ 6 และช่วงหลัง มุ่งพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6

5) ดำเนินงานตามโครงการวิจัย สรุปกิจกรรมหลัก เพื่อให้โครงการวิจัยฯ นี้บรรลุผลตามเป้าหมายประกอบด้วย

5.1) การกำหนดอุปนิสัยที่ต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ชัดเจน (มีตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้) และแต่ละอุปนิสัยต้องเกิดจากการปฏิบัติด้วยกิจกรรมเพื่อให้ นักเรียนเกิดการตอบสนอง (ตามหลักการของการพัฒนาจิตพิสัย 5 ขั้นคือ การรับรู้ ตอบสนอง ยอมรับ เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติจนเป็นนิสัย) และการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (หลัก 7 ข้อ คือ BPLCDMR : สร้างสัมพันธ์ มีเป้าหมาย เรียนรู้ด้วยวิธีหลากหลาย ทำซ้ำ กระทำ สอดคล้องกับชีวิตจริง และทำซ้ำ)

5.2) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้และแนวการปฏิบัติแก่ผู้ปกครองและครูในการพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียน ทั้งนี้วิทยากรควรเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาอุปนิสัย (Behavior Expert) เข้าใจจิตใจมนุษย์ (นักจิตวิทยา) และเข้าใจหลักการทำงานของสมอง (BBL) เป็นอย่างดี มีการสนทนากลุ่มเป้าหมาย (Focus Group) และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ให้แก่กันและกัน

5.3) ติดตามประเมินผลความก้าวหน้าในการพัฒนาอุปนิสัย มีการทดสอบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน และดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกว่านักเรียนมีอุปนิสัยตามที่พึงประสงค์ด้วยตนเอง โดยไม่มีการบังคับหรือขู่เช่น

5.4) ในทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรม ควรมีการบันทึกลงในคู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

6) เขียนรายงานการวิจัย โดยใช้ข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัยฯ ตั้งแต่โครงร่างการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด การวิเคราะห์ข้อมูล และอื่น ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และจัดทำรายงานตามหลักการเขียนรายงานวิจัย

3. การดำเนินงานเพื่อสื่อสารติดตามการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนระหว่างโรงเรียนและบ้าน

เนื่องจากคณะกรรมการวิจัย ต้องการให้มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้และติดตามการพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงได้ดำเนินการจัดทำวารสารรายปักษ์เพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนและบ้าน ทั้งนี้ในวารสารนำเสนอกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียนแต่ละชั้น และเชิญชวนให้ผู้ปกครองได้จัดกิจกรรมที่บ้าน โดยใช้หลักการ BBL 7 ข้อ ได้แก่

- 1) สร้างความสัมพันธ์ (Build Relationship)
- 2) รู้ความหมายและเป้าหมาย (Search for Meaning and Purpose)
- 3) เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย (Learn the ways to learn)
- 4) สร้างความท้าทายตนเอง (Challenge Yourself)
- 5) ลงมือทำ (Do it)
- 6) เชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริง (Make a Real World Connection)
- 7) ฝึกฝนและทำซ้ำ (Practice and Repeat)

ทั้งนี้มีการเน้นย้ำการสร้างอุปนิสัยในแต่ละสัปดาห์แตกต่างกันโดยสัปดาห์เดียวกันมุ่งให้นักเรียนทุกระดับชั้นมีอุปนิสัยดังกล่าวร่วมกัน แต่ตลอดภาคเรียนนักเรียนต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 16 อุปนิสัย ประกอบด้วย

องค์ประกอบที่ 1 อุปนิสัยที่เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียน (School Identities)

ด้านที่ 1 ด้านอุปนิสัยพื้นฐาน (P.R.C. Character) มี 4 อุปนิสัยได้แก่

อุปนิสัยที่ 1 จงรักภักดีต่อแผ่นดิน (Loyal Subjects)

อุปนิสัยที่ 2 เป็นพลเมืองดี (Good Citizen)

อุปนิสัยที่ 3 ทำงานเก่ง (Skilled Workers)

อุปนิสัยที่ 4 เป็นคนที่มีคุณธรรม (Upright Men)

องค์ประกอบที่ 2 อุปนิสัยที่จำเป็นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี (Necessary Character)

ด้านที่ 2 ด้านความสำเร็จ (Success) มี 4 อุปนิสัยได้แก่

อุปนิสัยที่ 5 คิดก่อนทำ (Thinking First)

อุปนิสัยที่ 6 ตั้งเป้าหมาย (Setting Goals)

อุปนิสัยที่ 7 กำกับตนเอง (self-Regulation)

อุปนิสัยที่ 8 จัดการเวลาของตนเอง (Time Management)

ด้านที่ 3 ด้านตนเอง (Myself) มี 4 อุปนิสัยได้แก่

อุปนิสัยที่ 9 ตรงต่อเวลา (Being on Time)

อุปนิสัยที่ 10 มีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules)

อุปนิสัยที่ 11 เชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence)

อุปนิสัยที่ 12 ยอมรับในตนเอง (Accepting Myself)

ด้านที่ 4 ด้านสังคม (Social) มี 4 อุปนิสัยได้แก่

อุปนิสัยที่ 13 ปรับตัวได้ (Resilience)

อุปนิสัยที่ 14 มีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership / followership)

อุปนิสัยที่ 15 ใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge)

อุปนิสัยที่ 16 รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self and Social Responsibility)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู โรงเรียนปรีณสรอยแยลส์วิทยาลัย วัตถุประสงค์ของการวิจัยมี 3 ข้อ คือ 1) เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง และ 3) เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทาง ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R & D : Research and Development) ประชากร ประกอบด้วย ผู้ปกครอง นักเรียน และครู กลุ่มตัวอย่าง ในระยะแรก ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ปกครองที่สนใจ กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนการสร้างคู่มือพัฒนาอุปนิสัยฯ ประกอบด้วยครูและบุคลากรจำนวน 24 คน ผู้ปกครองและนักเรียนกลุ่มละ 75 คน กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนการทดลองใช้คู่มือพัฒนาอุปนิสัยฯ ประกอบด้วยครูและบุคลากรจำนวน 90 คน ผู้ปกครองและนักเรียนกลุ่มละ 360 คน และในระยะขยายผลใช้ประชากรทั้งหมดทั้งในระดับปฐมวัย และประถมศึกษา ประกอบด้วยครูและบุคลากรจำนวน 90 คน ผู้ปกครองและนักเรียนกลุ่มละ 3,285 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสำรวจอุปนิสัย แบบสอบถามการพัฒนาอุปนิสัย แบบประเมินอุปนิสัย แบบสัมภาษณ์การสร้างอุปนิสัย และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลถ้าเป็นข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติร้อยละ คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ถ้าเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา แยกแยะกลุ่ม แจกแจงความถี่ และบรรยายตามสภาพที่ปรากฏ

5.1 สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังต่อไปนี้

5.1.1 ผลการพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู มีขั้นตอนดังนี้

1. ชั้นศึกษาทฤษฎีและหลักการทำงานของสมองเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาอุปนิสัย

จากการศึกษาเอกสารและทฤษฎีการทำงานของสมอง พบว่า นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านสมองได้อธิบายการทำงานของสมอง และสอดคล้องกัน โดยเฉพาะของ เคนแอนเคน (Caine and Caine,1991) และ อีริค เจนเซน (Eric Jensen, 2000) พบว่า หลักการพัฒนาอุปนิสัยที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองมี 7 ข้อ ประกอบด้วย 1) สร้างความสัมพันธ์ (Build Relationship) 2) รู้ความหมายและเป้าหมาย (Search for Meaning and Purpose) 3) เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย (Learn the ways to learn) 4) สร้างความท้าทายตนเอง (Challenge Yourself) 5) ลงมือทำ (Do it) 6) เชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริง (Make a Real World Connection) และ 7) ฝึกฝนและทำซ้ำ (Practice and Repeat)

2. ชั้นศึกษาอุปนิสัยที่จำเป็นในการพัฒนาสำหรับนักเรียนในสังคมปัจจุบันและอนาคต
 ในขั้นตอนนี้ทางคณะผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า อุปนิสัยที่จำเป็นสำหรับนักเรียนจำแนกออกเป็น 2 องค์ประกอบ
 4 ด้านๆละ 4 อุปนิสัย รวมเป็น 16 อุปนิสัย ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 อุปนิสัยที่เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียน

1) ด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียน (P.R.C. Character) ประกอบด้วย 4 อุปนิสัยคือ อุปนิสัยที่ 1 จงรักภักดีต่อแผ่นดิน (Loyal Subjects) อุปนิสัยที่ 2 เป็นพลเมืองดี (Good Citizen) หมายถึง เป็นพลเมืองดีของชาติ รักสามัคคี มีจิตสาธารณะและเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม อุปนิสัยที่ 3 ทำงานเก่ง (Skilled Workers) และอุปนิสัยที่ 4 เป็นคนที่มีคุณธรรม(Upright Men) หมายถึง ยึดมั่นในความถูกต้องเที่ยงธรรม

องค์ประกอบที่ 2 อุปนิสัยที่จำเป็นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี (Necessary Character)

2) ด้านความสำเร็จ (Success) ประกอบด้วย 4 อุปนิสัยคือ อุปนิสัยที่ 5 คิดก่อนทำ (Thinking First) อุปนิสัยที่ 6 ตั้งเป้าหมาย (Setting Goals) อุปนิสัยที่ 7 กำกับตนเอง (self-Regulation) และอุปนิสัยที่ 8 จัดการเวลาของตนเอง (Time Management)

3) ด้านตนเอง (Myself) ประกอบด้วย 4 อุปนิสัยคือ อุปนิสัยที่ 9 ตรงต่อเวลา (Being on Time) อุปนิสัยที่ 10 มีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) อุปนิสัยที่ 11 เชื่อมมั่นในตนเอง (Self-Confidence) และอุปนิสัยที่ 12 ยอมรับในตนเอง (Accepting Myself)

4) ด้านสังคม (Social) ประกอบด้วย 4 อุปนิสัยคือ อุปนิสัยที่ 13 ปรับตัวได้ (Resilience) อุปนิสัยที่ 14 มีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership / followership) อุปนิสัยที่ 15 ใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge) และอุปนิสัยที่ 16 รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self and Social Responsibility)

3. ชั้นสำรวจอุปนิสัยของนักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครองต่ออุปนิสัยแต่ละด้าน

ในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัย ได้จัดทำแบบสำรวจ ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่ออุปนิสัยที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยจำแนกตามระดับการศึกษาของนักเรียน ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับปฐมวัย ผลการศึกษาอุปนิสัยนักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อแต่ละอุปนิสัย ในระดับชั้น อนุบาลปีที่ 3 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 56 คน พบว่าประเด็นที่ผู้ปกครองเห็นว่าสภาพความเป็นจริงของอุปนิสัยที่มีมากที่สุดคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 3.96 และอุปนิสัยที่ควรให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ ใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge) โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 3.32 รองลงมาคือ ด้านคิดก่อนทำ (Thinking First) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37

สำหรับประเด็นที่ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่ออุปนิสัยมากที่สุดคือ ด้านเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.78 รองลงมาคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 ด้านมีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/ followership) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 ด้านจัดการเวลาของตนเอง (Time Management) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ด้านตรงต่อเวลา (Being on Time) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 และด้านมีความเพียร (Persistence) ด้าน กำกับตนเอง (self-Regulation) มีค่าเฉลี่ยเท่ากันเป็น 4.60 (s.d. = 0.63) ตามลำดับ

ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 ผลการศึกษาอุปนิสัยนักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อแต่ละอุปนิสัย ในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1-3 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 116 คน พบว่าประเด็นที่ผู้ปกครองเห็นว่าสภาพความเป็นจริงของอุปนิสัยที่มีมากที่สุดคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.07 และอุปนิสัยที่ควรให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ จัดการเวลาของตนเอง (Time Management) โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 3.56 รองลงมาคือ ด้านคิดก่อนทำ (Thinking First) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 ด้านตรงต่อเวลา (Being on Time) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 ด้านใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ด้านตั้งเป้าหมาย (Setting Goal) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ด้านจัดลำดับความสำคัญ (Prioritization) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 (s.d. = 0.85) ด้านปรับตัวได้ (Resilience) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 (s.d. = 0.75) ด้านกำกับตนเอง (self-Regulation) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 และด้านมีความเพียร (Persistence) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 สำหรับประเด็นที่ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่ออุปนิสัยมากที่สุดคือ ด้านเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.70 รองลงมาคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ด้านมีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/ followership) และด้านจัดการเวลาของตนเอง (Time Management) มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.57 (s.d. = 0.60) ด้านตรงต่อเวลา (Being on Time) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 (s.d. = 0.64) ด้านมีความเพียร (Persistence) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 (s.d. = 0.67) ด้านยอมรับในตนเอง (Accepting Myself) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 (s.d. = 0.70) ตามลำดับ

ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ผลการศึกษาอุปนิสัยนักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อแต่ละอุปนิสัย ในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 140 คน พบว่าประเด็นที่ผู้ปกครองเห็นว่าสภาพความเป็นจริงของอุปนิสัยที่มีมากที่สุดคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.11 และอุปนิสัยที่ควรให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ จัดการเวลาของตนเอง (Time Management) โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 3.62 รองลงมาคือ ด้านใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 (s.d. = 0.65) ด้านคิดก่อนทำ (Thinking First) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 (s.d. = 0.58) ด้านเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 (s.d. = 0.80) ด้านจัดลำดับความสำคัญ (Prioritization) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 (s.d. = 0.74) ด้านปรับตัวได้ (Resilience) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 และด้านกำกับตนเอง (self-Regulation) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 สำหรับประเด็นที่ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่ออุปนิสัยมากที่สุดคือ ตรงต่อเวลา (Being on Time) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.66 รองลงมาคือ ด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the Rules) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ด้านจัดการเวลาของตนเอง (Time Management) มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.61 ด้านมีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/ followership) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 (s.d. = 0.50) ด้านตั้งเป้าหมาย (Setting Goal) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 (s.d. = 0.54) ตามลำดับ

4. ชั้นสร้างคู่มือการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนและทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

- 1) ติดต่อผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษางานวิจัย
- 2) ประชุมผู้ปกครองและครูกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ความรู้ในการพัฒนาอุปนิสัยจากผู้เชี่ยวชาญ และสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อสร้างกิจกรรมในการพัฒนาอุปนิสัยทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

3) สร้างคู่มือสำหรับผู้ปกครองและครูในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน (ครั้งที่ 1) โดยเน้นการใช้วินัยเชิงบวก และพัฒนาการของนักเรียนในแต่ละวัย

4) เผยแพร่คู่มือสำหรับผู้ปกครองและครูในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนในระดับชั้นอนุบาล 3 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

5) ให้ครูผู้สอนออกแบบกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนทั้งในแผนจัดการเรียนรู้และกิจกรรมในโรงเรียน และจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัย โดยจำแนกตามระดับการศึกษาปฐมวัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และ ประถมศึกษาปีที่ 4-6 (ครั้งที่ 2)

6) สัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง การจัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียน โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านสมองมาให้ความรู้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนในแต่ละวัย แก่ครูผู้สอนในระดับชั้นอนุบาล 3 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

7) สร้างคู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย (ครั้งที่ 3) และประชุมผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทดลองใช้คู่มือฯ ที่พัฒนาขึ้นมา

8) ประชุมผู้ปกครองกลุ่มเป้าหมายที่ทดลองใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยฯ เพื่อส่งคืนคู่มือและแบบบันทึกผลการพัฒนาอุปนิสัยฯ พร้อมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการพัฒนาแต่ละอุปนิสัย

ผลการประเมินนักเรียนในแต่ละอุปนิสัย ของผู้ปกครองกลุ่มเป้าหมายจำนวน 88 คน หลังการทดลองใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยฯ โดยใช้เวลาดทดลองประมาณ 1 เดือน พบว่าในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับคุณภาพผ่านการประเมินอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 คิดเป็นร้อยละ 59.25 โดยมีความคิดเห็นในระดับคุณภาพดี 2 อุปนิสัย คือภาพรวมด้านเป็นพลเมืองดี (Good Citizens) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59 คิดเป็นร้อยละ 64.75 และภาพรวมด้านเป็นคนดีมีคุณธรรม (Upright Men) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 คิดเป็นร้อยละ 63.75 และมีความคิดเห็นในระดับคุณภาพผ่านทั้งหมด 14 อุปนิสัย คือ ภาพรวมด้านมีระเบียบวินัย/ทำตามกฎ (Disciplinary/Playing by the rules) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 คิดเป็นร้อยละ 62.5 ภาพรวมด้านทำงานเก่ง (Skilled - Workers) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 คิดเป็นร้อยละ 62.25 ภาพรวมด้านตรงต่อเวลา (Being on Time) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 คิดเป็นร้อยละ 60.5 ภาพรวมด้านจงรักภักดีต่อแผ่นดิน (Loyal Subjects) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38 คิดเป็นร้อยละ 59.5 ภาพรวมด้านกำกับตนเอง (Self - Regulation) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.35 คิดเป็นร้อยละ 58.75 ภาพรวมด้านเชื่อมั่นในตนเอง (Self - Confidence) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 คิดเป็นร้อยละ 58.25 ภาพรวมด้านใฝ่เรียนรู้ (Seeking Knowledge) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.32 คิดเป็นร้อยละ 58 ภาพรวมด้านรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self and Social Responsibility), ภาพรวมด้านมีภาวะผู้นำ/ผู้ตาม (Leadership/Fellowship) ภาพรวมด้านยอมรับในตนเอง (Accepting Myself) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.27 คิดเป็นร้อยละ 56.75 ภาพรวมด้านคิดก่อนทำ (Thinking First) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.21 คิดเป็นร้อยละ 55.25 ภาพรวมด้านปรับตัวได้ (Resilience) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.19 คิดเป็นร้อยละ 54.75 ภาพรวมด้านตั้งเป้าหมาย (Setting Goals) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.17 คิดเป็นร้อยละ 54.25 และภาพรวมด้านการจัดการเวลาของตนเอง (Time Management) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15 คิดเป็นร้อยละ 53.75 ตามลำดับ

9) ปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ให้เป็นฉบับสมบูรณ์(ครั้งที่ 4) โดยการเพิ่มเทคนิคการจำหลักการทำงานของสมอง 7 ข้อ โดยใช้ลักษณะย่อของคำสำคัญ การเพิ่มการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของการประชุมกลุ่มย่อยของผู้ปกครองที่ช่วยกันสรุปแนวทางปฏิบัติที่ดีเพื่อให้นักเรียนเกิดอุปนิสัยดังกล่าว ตลอดจนการเพิ่มแบบประเมินแต่ละอุปนิสัย โดยแยกประเมินเป็นก่อนและหลังการพัฒนาอุปนิสัย เพื่อให้ผู้ประเมินทราบว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการประเมินแต่ละอุปนิสัยเพียงใด

5. ชั้นเผยแพร่และประชุมชี้แจงการใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนฯ

ทางคณะผู้วิจัยได้เผยแพร่และประชุมชี้แจงการใช้คู่มือและแบบบันทึกการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัยฉบับสมบูรณ์ ให้แก่ผู้ปกครองและครูทุกคนในระดับชั้น อนุบาลศึกษาปีที่ 3 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3,550 เล่ม

5.1.2 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง

การศึกษาค้นคว้าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คณะผู้วิจัย มุ่งให้ความรู้ และประสานงานการทำงานกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและครูในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง การศึกษาค้นคว้าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู ตามลำดับเหตุการณ์ มีดังนี้

1) การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง แนวทางการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 -3 ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง วันที่ 23 มกราคม 2559 ณ ห้องประชุมชั้น 3 อาคารอำนวยการ 1 | Grace Hall โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย กลุ่มเป้าหมายเป็น ผู้ปกครองจำนวน 11 คน ครูจำนวน ครู 5 คน รวมเป็น 16 คน ผลการศึกษาความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของผู้ปกครองและครู พบว่ารายการที่ผู้เข้าร่วมการประชุมพึงพอใจมากที่สุดคือ การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และมีแนวคิดร่วมมือกันมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.94 รองลงมาคือ ความเหมาะสมของการนำเสนอประเด็น /เนื้อหาของการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.88 การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาอุปนิสัยเรียนเบื้องต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 (s.d. = 0.40) และการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 (s.d. = 0.54) ตามลำดับ รายการที่ควรให้มีการพัฒนามากที่สุดคือ ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดกิจกรรมโดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 4.50 รองลงมาคือ ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 โดยมีความพึงพอใจโดยรวมของผู้เข้าร่วมการประชุมต่อการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81

2) การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง แนวทางการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน ระดับปฐมวัย (ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 3) ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2559 ณ ห้องประชุมชั้น 3 อาคารอำนวยการ 1 | Grace Hall โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์

วิทยาลัย กลุ่มเป้าหมายเป็น ผู้ปกครองจำนวน 10 คน ครูจำนวน ครู 5 คน รวมเป็น 15 คน ผลการศึกษาความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของผู้ปกครองและครู พบว่ารายการที่ผู้เข้าร่วมการ ประชุมพึงพอใจมากที่สุดคือ การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ส่งเสริมให้ ผู้ปกครอง ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และมีแนวคิดร่วมมือกันมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ย มากที่สุดคือ 4.87 รองลงมาคือ การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนและ ความเหมาะสมของการนำเสนอประเด็น/เนื้อหาของ การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.80 ตามลำดับ รายการที่ ควรให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดกิจกรรม โดยมี ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 4.57 รองลงมาคือ การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ทำให้ได้ แนวทางในการพัฒนาอุปนิสัยเรียนเบื้องต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และความเหมาะสมของสถานที่จัด และสื่อ อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 ตามลำดับ โดยมีความพึงพอใจโดยรวมของผู้เข้าร่วมการ ประชุมต่อการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87

3) การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง แนวทางการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 -6 ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2559 ณ ห้องประชุมชั้น 3 อาคารอำนวยการ 1 | Grace Hall โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์ วิทยาลัย กลุ่มเป้าหมายเป็น ผู้ปกครองจำนวน 15 คน ครูจำนวน 8 คน รวมเป็น 23 คน ผลการศึกษาความพึงพอใจในการสนทนากลุ่มของผู้ปกครองและครู พบว่ารายการที่ผู้เข้าร่วม การประชุมพึงพอใจมากที่สุดคือ การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ส่งเสริม ให้ผู้ปกครอง ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และมีแนวคิดร่วมมือกันมากขึ้น และความ เหมาะสมของการนำเสนอประเด็น / เนื้อหาของการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ โดยมีความเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน คือ 4.78 รองลงมาคือ ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 ตามลำดับ รายการที่ควรให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ ความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดกิจกรรมโดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 4.57 รองลงมาคือ การจัดประชุม สนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางใน การพัฒนาอุปนิสัยเรียนเบื้องต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 ตามลำดับ โดยมีความพึงพอใจโดยรวม ของผู้เข้าร่วมการประชุมต่อการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในครั้งนี้ อยู่ในระดับความพึง พื่อใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74

4) การจัดอบรม เรื่อง “การสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของ สมอง” ในวันเสาร์ที่ 12 พฤศจิกายน 2559 ณ อาคาร 100 ปี สถาบันแฮร์ริส เพื่อให้ความรู้แก่ครูและ ผู้ปกครองในการพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียน ผลการศึกษาความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมฯ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุดต่อการจัดอบรม เรื่อง “การสร้างอุปนิสัย ผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยในประเด็นวิทยากรเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ คิดเป็นร้อยละ 94.6 รองลงมาได้แก่ หัวข้อการอบรมฯ ในครั้งนี้ มีความน่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 92 วิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี คิดเป็นร้อยละ 91 การอบรมครั้งนี้ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนในการหาแนวทางการ สร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 89.6 เนื้อหาใน

การอบรมครั้งนี้เหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 89 ผู้เข้าร่วมอบรมฯ สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง คิดเป็นร้อยละ 88.8 ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดอบรมฯ ในครั้งนี้ คิดเป็นร้อยละ 88.6 การอบรมในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 88.2 ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 87.8 และความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดการอบรม คิดเป็นร้อยละ 84.2 ตามลำดับ

5) การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครู” ในวันที่ 28 มกราคม 2560 ณ ห้องประชุมอาคาร 100 ปี สถาบันแฮริส กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้ปกครอง และครูระดับชั้น ปฐมวัย ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการฯ พบว่าผู้เข้าร่วมการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครู” ในครั้งนี้ มีความคิดเห็นในระดับมากถึงมากที่สุด โดยในประเด็นการสัมมนาฯ ในครั้งนี้ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครูในการสร้างกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 92.4 รองลงมาได้แก่ การสัมมนาฯ ในครั้งนี้ทำให้ผู้ปกครองและครูเห็นความสำคัญของการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 92.2 วิทยากรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ, การสัมมนาฯ ในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงแนวทางการสร้างคู่มือกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนระหว่างผู้ปกครองและครู ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 91.6 ผู้เข้าร่วมการสัมมนาฯ สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ที่มีอยู่มาเสนอแนะเพื่อสร้างกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยฯ ในการสัมมนาฯ ครั้งนี้ คิดเป็นร้อยละ 91.4 หัวข้อการสัมมนาฯ ในครั้งนี้ มีความน่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 91.2 วิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี คิดเป็นร้อยละ 87.6 ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดอบรมสัมมนาฯ ในครั้งนี้ คิดเป็นร้อยละ 88 ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 87.4 และความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดการสัมมนาฯ คิดเป็นร้อยละ 78.4 ตามลำดับ

6) การจัดประชุมการใช้คู่มือฯ การดำเนินการวิจัย และการเก็บข้อมูลของการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ในวันที่ 22 กรกฎาคม 2560 ณ ห้องประชุมใหญ่ อาคาร 100 ปี สถาบันแฮริส โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้ปกครองจำนวน 144 คน และครูผู้สอนจำนวน 36 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 180 คน จากทุกระดับชั้น ตั้งแต่ปฐมวัย ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการเข้าประชุมฯ พบว่าผู้เข้าประชุมความพึงพอใจต่อการจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจต่อประเด็นหัวข้อการประชุมฯ ในครั้งนี้ มีความน่าสนใจ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.2 รองลงมาได้แก่ การลงทะเบียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คิดเป็นร้อยละ 94.4 ผู้ปกครองและครูสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ไปปรับใช้ได้กับบุตรหลาน, นักเรียนของท่านได้อย่างแท้จริง, การจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ ผู้ปกครองและครูได้รับความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง คิดเป็นร้อยละ 92.8 การบรรยาย เรื่อง หลักคิดและหลักการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดย อ.เกรียง จิตใจเจริญพร รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและประกันคุณภาพ คิดเป็นร้อยละ 92.6 การบรรยาย เรื่อง การดำเนินการวิจัย การเก็บข้อมูล และขั้นตอนการเก็บข้อมูล

โดย ดร.นิรันดร์ ตั้งธีระบัณฑิตกุล หัวหน้าแผนกวัดผล ประเมินผล และวิจัยทางการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 91.6 ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดการประชุมฯ ในครั้งนี้ คิดเป็นร้อยละ 91.4 ความพร้อมของสื่อ อุปกรณ์ มีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 89.4 วัน และระยะเวลาในการจัดประชุมฯ ครั้งนี้มีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 89.2 และอาหารกลางวัน และอาหารว่าง มีความเหมาะสม เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 88.2 ตามลำดับ

7) การจัดประชุมเพื่อสรุปผลการใช้คู่มือฯ พัฒนาอุปนิสัยตามโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูโรงเรียนปรีณสร้อยแยลส์วิทยาลัย ในวันเสาร์ที่ 23 กันยายน 2560 ณ ห้องประชุมใหญ่ อาคาร 100 ปี สถาบันแฮร์ริส โรงเรียนปรีณสร้อยแยลส์วิทยาลัย กลุ่มเป้าหมายคือผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้คู่มือฯ จำนวน 97 คน และตัวแทนครูที่เป็นหัวหน้าระดับชั้นหรือหัวหน้างานจำนวน 7 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 104 คน ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมประชุมฯ พบว่าผู้เข้าประชุมมีความพึงพอใจต่อการจัดประชุมฯ ในครั้งนี้ ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจมากที่สุดต่อการลงทะเบียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คิดเป็นร้อยละ 94.4 รองลงมาได้แก่ การประชุมในครั้งนี้ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ปกครองในการพัฒนาอุปนิสัยแต่ละด้าน คิดเป็นร้อยละ 94 การประชุมในครั้งนี้ได้แนวทางในการพัฒนาคู่มือพัฒนาอุปนิสัยฯ ที่ชัดเจนมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 93.8 ความเหมาะสมของสถานที่จัดและสื่อ อุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 92.6 ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดประชุมในครั้งนี้ คิดเป็นร้อยละ 91.4 อาหารกลางวัน และอาหารว่าง มีความเหมาะสม เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 90 รูปแบบการดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนอย่างเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 89.8 และความเหมาะสมของวัน เวลา และระยะเวลาในการจัดอบรม คิดเป็นร้อยละ 86.6 ตามลำดับ

5.1.3 ผลการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง

ทางโรงเรียนปรีณสร้อยแยลส์วิทยาลัยได้พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยใช้หลากหลายวิธี ตั้งแต่การปรับโครงสร้างการบริหาร การบริหารงานระดับชั้นเรียน การจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนทั้งกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมนอกหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ในวิชาแนะแนวโดยเพิ่มกิจกรรมการพัฒนาอุปนิสัย กิจกรรมหน้าเสาธงทุกเช้าก่อนเข้าเรียนในแต่ละวัน กิจกรรมการสร้างผู้นำในแต่ละระดับชั้น การเข้าโบสถ์ทุกเช้าเพื่อกล่อมเกลาจิตใจนักเรียนด้วยคริสตจริยธรรม(Chapel) การอบรมสั่งสอนโดยยกตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในคาบเรียนวิชาจริยธรรม (Ethics) ตลอดจนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อพัฒนาอุปนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง รายละเอียดในการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรฯ มีดังนี้

1. โครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อการสร้างอุปนิสัยนักเรียนฯ

โรงเรียนได้ปรับโครงสร้างการบริหารทั้งในแนวดิ่ง(จากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบน) เพื่อเชื่อมโยงการทำงานระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติการ และในแนวนอน เพื่อเชื่อมโยงการทำงานประสานการทำงานในระดับเดียวกัน ในส่วนกลางมีฝ่ายกิจการนักเรียนและสัมพันธ์ชุมชน ฝ่ายวิชาการและประกันคุณภาพ ฝ่ายศาสนกิจ จัดกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน เช่น การเข้าโบสถ์(Chapel) ทุกสัปดาห์ของนักเรียนทุกชั้น การอบรมคุณธรรม จริยธรรม และอุปนิสัยที่พึง

ประสงค์ให้นักเรียนทุกชั้นในคาบเรียนวิชาจริยธรรม(Ethics) จัดกิจกรรมวันพ่อ-วันแม่ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้แต่ละระดับการศึกษา นำไปปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ในระดับการศึกษา มีผู้ช่วยผู้อำนวยการ หัวหน้างานกิจการนักเรียน หัวหน้างานวิชาการและประกันคุณภาพ ผู้ประสานงานระดับชั้น หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างานปกครอง ครูประจำชั้น และครูผู้สอน รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมในหลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนให้เป็นตามเป้าหมายที่โรงเรียนได้กำหนดไว้

2. การบริหารจัดการโครงการวิจัย การพัฒนากระบวนการสร้างอุปนิสัยผู้เรียนด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครู โรงเรียนปรีณสรอย แลลส์วิทยาลัย มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) ผู้อำนวยการ ได้รับข้อเสนอจากสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ให้เสนอโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน และต่อยอดการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (Brain Based-Learning)

2) ประชุมผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและประกันคุณภาพ ผู้ช่วยผู้อำนวยการระดับประถมศึกษา หัวหน้าแผนกปฐมวัย หัวหน้าฝ่ายวิชาการระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 และ 4-6 หัวหน้างานกิจการนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และ 4-6 และหัวหน้าแผนกวัดผล ประเมินผล และวิจัยทางการศึกษา และเจ้าหน้าที่วิจัยของแผนกฯ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับแนวทางการเขียนโครงการวิจัย

3) แต่งตั้งกรรมการที่ปรึกษาโครงการ และกรรมการผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยฯ

4) จัดทำโครงการวิจัย เพื่อเสนอต่อสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) โดยแยกโครงการวิจัยเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกมุ่งพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนในระดับปฐมวัย-ประถมศึกษาปีที่ 6 และช่วงหลัง มุ่งพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6

5) ดำเนินงานตามโครงการวิจัย สรุปกิจกรรมหลัก เพื่อให้โครงการวิจัยฯ นี้บรรลุผลตามเป้าหมายประกอบด้วย

5.1) การกำหนดอุปนิสัยที่ต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ชัดเจน(มีตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้) และแต่ละอุปนิสัยต้องเกิดจากการปฏิบัติด้วยกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดการตอบสนอง(ตามหลักการของการพัฒนาจิตพิสัย 5 ขั้นคือ การรับรู้ ตอบสนอง ยอมรับ เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติจนเป็นนิสัย) และการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (หลัก 7 ข้อ คือ BPLCDMR : สร้างสัมพันธ์ มีเป้าหมาย เรียนรู้ด้วยวิธีหลากหลายทำซ้ำๆ กระทำสอดคล้องกับชีวิตจริง และทำซ้ำ)

5.2) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้และแนวการปฏิบัติแก่ผู้ปกครองและครูในการพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียน ทั้งนี้วิทยากรควรเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาอุปนิสัย (Behavior Expert) เข้าใจจิตใจมนุษย์(นักจิตวิทยา) และเข้าใจหลักการทำงานของสมอง (BBL) เป็นอย่างดี มีการสนทนากลุ่มเป้าหมาย (Focus Group) และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ให้แก่กันและกัน

5.3) ติดตามประเมินผลความก้าวหน้าในการพัฒนาอุปนิสัย มีการทดสอบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน และดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกว่านักเรียนมีอุปนิสัยตามที่พึงประสงค์ด้วยตนเอง โดยไม่มีการบังคับหรือขู่เข็ญ

5.4) ในทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรม ควรมีการบันทึกลงในคู่มือและแบบบันทึกการพัฒนา
 อุนิสิยนักเรียนตามแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
 และครูโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

6) เขียนรายงานการวิจัย โดยใช้ข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัยฯ ตั้งแต่โครงการ
 วิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลและ
 เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด การวิเคราะห์ข้อมูล และอื่นๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และจัดทำ
 รายงานตามหลักการเขียนรายงานวิจัย

3. การดำเนินงานเพื่อสื่อสารติดตามการพัฒนาอุนิสิยนักเรียนระหว่างโรงเรียนและบ้าน

เนื่องจากคณะกรรมการวิจัย ต้องการให้มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้และติดตามการ
 พัฒนาอุนิสิยของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงได้ดำเนินการจัดทำวารสารราย ปักษ์เพื่อเป็น
 สื่อกลางในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนและบ้าน

5.2 อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผล ในประเด็นต่อไปนี้

1. การพัฒนาแต่ละอุนิสิยในงานวิจัยนี้ เน้นการใช้ 7 หลักการที่สอดคล้องกับการทำงาน
 ของสมอง ประกอบด้วย 1) สร้างความสัมพันธ์ (Build Relationship) 2) รู้ความหมายและเป้าหมาย
 (Search for Meaning and Purpose) 3) เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย (Learn the ways to
 learn) 4) สร้างความท้าทายตนเอง (Challenge Yourself) 5) ลงมือทำ (Do it) 6) เชื่อมโยงการ
 เรียนรู้กับชีวิตจริง (Make a Real World Connection) และ 7) ฝึกฝนและทำซ้ำ (Practice and
 Repeat) ซึ่งครูและผู้ปกครอง ต้องจำหลักการดังกล่าวให้ได้ก่อนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา
 อุนิสิยนักเรียน ดังนั้นเพื่อให้ง่ายต่อการจำ ผู้วิจัยได้เสนอให้เอาคำสำคัญภาษาอังกฤษมาเรียงต่อกัน
 จะได้เป็น **BPLCDMR** (มาจาก **B**uild, **P**urpose, **L**earn, **C**hallenge, **D**o, **M**ake, **R**epeat)

2. การพัฒนาอุนิสิยด้วยแนวทางที่สอดคล้องการทำงานของสมองนี้ สามารถบูรณาการลง
 ในหลักการพัฒนาจิตพิสัย (Affective Domain) ของบลูม 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การรับรู้ บูรณาการโดยการพูดคุยเพื่อให้นักเรียนแสดงความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อ
 ปรากฏการณ์ และให้ความรู้นักเรียน ในอุนิสิยที่ต้องการพัฒนา (สร้างความสัมพันธ์ รู้ความหมาย
 และเป้าหมาย และเรียนรู้หลากหลาย)

2) การตอบสนอง บูรณาการโดยจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้การกระทำ และให้นักเรียน
 แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเรานั้น (ลงมือกระทำ สร้างความท้าทาย
 เชื่อมโยงกับชีวิตจริง)

3) เห็นคุณค่าและเกิดค่านิยม บูรณาการโดย พูดคุยหรืออธิบาย ให้นักเรียนเห็นข้อดี
 ยอมรับ เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองกระทำ หรือเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น (เชื่อมโยงกับชีวิตจริง สร้าง
 ความสัมพันธ์ ทำซ้ำ กำหนดเป้าหมาย)

4) ยอมรับและนำไปปฏิบัติ บูรณาการโดยพูดคุยหรืออธิบาย ให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์
 กับสิ่งที่ยึดถือ เพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ และยอมรับในอุนิสิยที่ต้องการพัฒนา
 (รู้ความหมายและเป้าหมาย สร้างความสัมพันธ์ ทำซ้ำ เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เรียนรู้หลากหลาย)

5) สร้างลักษณะนิสัย บูรณาการโดยให้นักเรียนปฏิบัติซ้ำ จนเกิดเป็นนิสัย โดยค่านิยม
 ที่ยึดถือนั้นจะเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัวของตน ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้อง

ดิงาม (ท่าซั่ว ลงมือกระทำ รู้ความหมายและเป้าหมาย เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เรียนรู้หลากหลาย สร้างความสัมพันธ์)

3. การพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนจะเกิดผลสำเร็จอย่างมาก ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครอง หรือโรงเรียนและบ้าน ทั้งนี้ทั้งสองฝ่ายต้องมีเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้นทางผู้วิจัยจึงได้จัดทำคู่มือการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนเพื่อให้ครูและผู้ปกครองได้ศึกษาและนำไปใช้ในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนได้ตรงกัน ภายในเล่มประกอบด้วยหลักการพัฒนาอุปนิสัยด้วยแนวทางที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง อุปนิสัยที่ต้องการพัฒนา จำนวน 16 อุปนิสัย จำแนกเป็น 4 ด้านๆ ด้านละ 4 อุปนิสัย และในแต่ละอุปนิสัยประกอบด้วยคำนิยาม หลักการ แนวปฏิบัติ ข้อคิด ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ ตัวอย่างวิธีและกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัยจำแนกตามระดับการศึกษา ตัวอย่างใบงานสำหรับผู้ปกครองให้นักเรียนนำไปปฏิบัติ ตัวอย่างกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัย ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ทันสมัยเพิ่มเติม และเครื่องมือประเมินอุปนิสัยทั้งก่อนและหลังการพัฒนา

4. การบริหารงานภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยแต่ละฝ่ายต้องร่วมมือกันในการทำงาน มีการสื่อสารกันอย่างรวดเร็วและทั่วถึง ดังนั้นรูปแบบการบริหารงานต้องอาศัยทั้งแนวตั้ง และแนวนอน โดยในแนวตั้งต้องมีคณะกรรมการพัฒนาอุปนิสัยจากส่วนกลางไปยังหน่วยย่อยในระดับการศึกษา (คณะกรรมการประกอบด้วยส่วนกลางและส่วนระดับการศึกษา) และในแนวนอน มีกลุ่มทำงานร่วมกันในระดับการศึกษา หรือระดับชั้นเดียวกัน (คณะทำงานประกอบด้วยครูผู้สอน หัวหน้าฝ่าย และหัวหน้าระดับการศึกษา) ทั้งนี้การทำงานจะเกิดประสิทธิภาพสูงเมื่อมีการสื่อสารให้แต่ละฝ่ายเข้าใจตรงกัน โดยเฉพาะการสื่อสารระหว่างโรงเรียนและบ้าน ควรจัดทำวารสารการพัฒนาอุปนิสัยเพื่อสื่อสารระหว่างครูผู้สอนและผู้ปกครองได้รับทราบความเคลื่อนไหวในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ มีดังนี้

1) การพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดนั้นต้องอาศัยความร่วมมือกันจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะบ้านและโรงเรียน ดังนั้นการดำเนินงานจำเป็นต้องมีการประชุมชี้แจงและสร้างความตระหนักและความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนานักเรียน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลความก้าวหน้าอย่างเป็นระยะๆ

2) คู่มือการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนที่บ้านและโรงเรียน ผู้ปกครองและครูจำเป็นต้องศึกษาคู่มือในการพัฒนาแต่ละอุปนิสัยของนักเรียน และจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนโดยอาจใช้ตัวอย่างในคู่มือเป็นแนวทางจัดกิจกรรม หรือหากิจกรรมอื่นๆนอกเหนือจากตัวอย่างในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียน อีกทั้งการจัดกิจกรรมควรจัดทำให้หลากหลาย และทำกิจกรรมต่างๆ จนกระทั่งเกิดเป็นอุปนิสัยติดตัวนักเรียนตลอดไป

3) โรงเรียนต้องจัดทำสื่อกลางที่ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนอย่างต่อเนื่อง อาจดำเนินการในรูปแบบวารสารพัฒนาอุปนิสัย เว็บไซต์การพัฒนาอุปนิสัย เพื่อรายงานความก้าวหน้า ตลอดจนการกระตุ้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อ มีดังนี้

1) ในงานวิจัยนี้ ได้ศึกษาอุปนิสัยที่จำเป็นต่อการชีวิตที่มีคุณภาพในปัจจุบันและศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีอยู่ 16 อุปนิสัย และในอนาคตอาจมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นในอนาคตเมื่อความคาดหวังต่อบุคคลหรือนักเรียนที่เป็นคนโดยสมบูรณ์อาจเปลี่ยนแปลงไป อาจต้องมีการสำรวจและค้นหาอุปนิสัยที่จะพัฒนาในอนาคตใหม่

2) การจัดกลุ่มอุปนิสัยในงานวิจัยนี้จำแนกออกเป็น 4 ด้านคือ ด้านอัตลักษณ์โรงเรียน ด้านความสำเร็จ ด้านตนเอง และด้านสังคม โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเป็นหลัก แต่ในทางทฤษฎีการจัดกลุ่มอุปนิสัย อาจจะดำเนินการแบ่งกลุ่มโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis)

บรรณานุกรม

- กมลพรรณ ชิวพันธุ์ศรี. (2545). **สมองกับการเรียนรู้**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ.
- กระทรวงศึกษาธิการ.(2552).**การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด**
- ขจรศักดิ์ ศิริมัย และคณะ . **การพัฒนาระบบสมรรถนะเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคล สังกัด
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร .[ระบบออนไลน์].** แหล่งที่มา
<http://competency.rmutp.ac.th/wp-content/uploads/2011/01/unit1.pdf>
- จินตนา สุขจามันท์. (2549). **การศึกษาและการพัฒนาชุมชน**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราภรณ์ ศรีคำ. (2547). **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน
วชิรวิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ.(2543).**จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 2.สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- เฉลียว บุรีภักดีและคณะ. (2545). **การวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ; สำนัก
มาตรฐาน อุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ชาญชัย ยมดิษฐ์.(2548).**เทคนิควิธีการสอนร่วมสมัย**.กรุงเทพมหานคร: บริษัทหลักพิมพ์ จำกัด.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). **จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ทรงพล ภูมิพัฒน์.(2540). **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เอสอาร์พรีนติ้ง.
- ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์. (2550). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของ
โรงเรียนล้อมแรดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง**. วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทศนา แคมมณี. (2546). **การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**.
กรุงเทพฯ: เมธีทีปส์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ:
ศักดิ์โสภาน.
- นิติธร ปิลวาสน์, (2557). **เด็กปฐมวัยท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ (Early
Childhood in Globalization)**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://taamkru.com/th>. (20 ธันวาคม
2558)
- นිරนุช เหลือสมัย, และวรรณิ์ แกมเกตุ. (2553). **การวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อ
เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา**. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทาง
การศึกษา เล่มที่ 5, ฉบับที่ 2: 965-966.
- เนตรรุ่ง อยู่เจริญ. (2553). **ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพ
การศึกษาของครูสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา**. ในเขต
กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ประภาภัทร นิยม. (2552). “โรงเรียนวิถีพุทธ” ใน รวมนวัตกรรมทฤษฎีการศึกษาปฐมวัยสู่การ
ประยุกต์ใช้ในห้องเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สาราเด็ก.
- ประหยัด จิระวรพงศ์. (2549). การเรียนรู้ตาม การพัฒนาของสมอง (Brain-Based
Learning: BBL). เทคโนโลยีการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประเสริฐ บุญเกิด. (2550). สมองเรียนรู้ได้อย่างไร. กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยาการการเรียนรู้. (เอกสาร
อัดสำเนา)
- พร พันธุ์โอสถ. (2550). การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวคิดวอลดอร์ฟ. กรุงเทพฯ :
ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น และราชการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.
- วิทยากร เชียงกุล. (2548). เรียนลึก รู้ไว ใช้สมองอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง.
- คันสนีย์ ฉัตรคุปต์. (2542). รายงานสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองเด็ก ให้ฉลาดได้อย่างไร.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) .การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ
- สราวดี เพ็งศรีโคตร.(2554). รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย
Parental Participation Model In Early Childhood Education Management.วารสาร
การศึกษาและพัฒนาสังคม ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 ปีการศึกษา 2554 หน้า 68- 82
- สวัสดิ์ ประทุมราช. (2547). “บทนำ: พฤติกรรมจริยธรรม.” วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบ
พฤติกรรมไทย ปีที่ 1, ฉ.1: 1 – 7.
- สิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
สนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัด
อุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะ
รัฐศาสตร์, ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.การพัฒนาทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อารี สันทรวี. (2550). ทฤษฎีการเรียนรู้ของสมองสำหรับ พ่อ แม่ ครูและผู้บริหาร . กรุงเทพฯ: มิตร
สัมพันธ์.
- อุดม เพชรสังหาร. (2550). การค้นพบทางประสาทวิทยา : นวัตกรรมทางการศึกษา. กรุงเทพฯ :
พิมพ์ดีการพิมพ์.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2542). รายงานการวิจัย การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษา
ของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัย
ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

- Australian Institute of Health and Welfare (2012). **Social and emotional wellbeing: development of a Children's Headline Indicator**. Cat. no. PHE 158. Canberra: AIHW.
- Brennan, J.L. (1993). **Family relationship and the development of social competence in adolescence**. *Journal of Pediatrics and child Health*, 29 supplement 1, S37-S41.
- Chen, X., Li, D., Li, Z., Li, B., & Liu, M. (2000). **Sociable and prosocial dimensions of social competence in Chinese children: common and unique contributions to social, academic and psychological adjustment**. *Developmental Psychology*, 36(3),302-1.
- Koufman, F. (1949). H.F. Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities. **Agricultural Experiment Station Bulletins**. 4(2): 5-50.
- Matlin M. W. **Psychology**. (1995).Second edition Holt, Rinehart and Winston, Inc. Texas.
- Michael E. Bernard.(2006). **It's time we teach social – emotional competence as well as we teach academic competence**. *Reading & Writing Quarterly*, 22: 103–119.
- What is You Can Do It! Education? **Mission, Theory, Practice and Programs**. [online]
<http://registrar.rsu.ac.th:81/displayDetail.aspx?id=122>